

**DIE VERENIGENDE GEREFORMEERDE  
GEMEENTE-KOELENHOF**

**OP REIS VAN INSTANDHOUDING TOT GESTUUR-  
WEES:**

**DIE ONTWIKKELING VAN VOLHOUBARE  
PLAASGEMEENSKAPPE**

**Deur**

**DESMOND JACOBUS MEYER**



**TESIS**

**Ingelewer ter gedeeltelike voldoening  
aan die vereistes vir die graad van  
MAGISTER IN TEOLOGIE (BEDIENINGSPRAKTYK)**

**in**

**PRAKTIESE TEOLOGIE**

**aan die**

**UNIVERSITEIT VAN STELLENBOSCH**

**STUDIELEIER: PROF HJ HENDRIKS**

**Fakulteit van Teologie**

**DESEMBER 2009**

## **VERKLARING**

Deur hierdie tesis elektronies in te lewer, verklaar ek dat die geheel van die werk hierin vervat, my eie, oorspronklike werk is; dat ek die outeursregeienaar daarvan is (behalwe tot die mate uitdruklik anders aangedui); en dat ek dit nie vantevore, in die geheel of gedeeltelik, ter verkryging van enige kwalifikasie aangebied het nie.

**Handtekening**

**Datum**

.....

.....

## OPSOMMING

### **Die Verenigende Gereformeerde Gemeente-Koelenhof op reis van instandhouding na gestuur-wees: die ontwikkeling van volhoubare plaasgemeenskappe.**

Die globale en plaaslike veranderende konteks van die kerk en die vermindering in die invloed van die kerk in die samelewing, noodsaak die kerk tot eerlike selfondersoek. Dit is vir die kerk belangrik hoe sy op hierdie verandering reageer, want dit het 'n impak op die taak van die kerk in die wêreld. Hierdie navorsing wil help om 'n gepaste reaksie te vind vir die VGK-Koelenhof op haar spesifieke konteks. Hoofstuk een gee 'n uiteensetting van die navorsing wat die doel, motivering en metode betref. Hoofstuk twee lê die basis vir die hele navorsing wat gegrond is in die Drie-Enige God wat 'n sturende God is (*missio Dei*). Daar word gevra hoe die lewe in die triniteit die roeping van die kerk bepaal en die gang van die wêreld beïnvloed. In hoofstuk drie word die kerk se verhouding tot die Drie-Enige God belig. Die kerk moet geloofsonderskeiding beoefen ten einde haar roeping te ontdek. Hierdie proses is ook belangrik vir die besluitnemingsprosesse van die kerk. Dit impliseer dat die kerk as gestuurde van God in 'n persoonlike gemeenskap met Hom moet leef sodat die kerk sensitief genoeg kan wees vir sy stem en hul roeping kan ontdek vir hul spesifieke omstandighede. In die vierde hoofstuk word beklemtoon dat die kerk ook in verhouding tot die wêreld staan waarin sy leef. Om haar roeping werklik uit te leef, moet die kerk nie net na God se stem luister nie, maar ook na die konteks waarin die kerk haar bevind. Die kerk het in haar bestaan sedert Jesus Christus telkens voor nuwe uitdagings te staan gekom en het verskillend daarop gereageer. 'n Gepaste reaksie van die kerk se kant vereis soms dat die kerk intern verandering benodig. Dit is die fokus van hoofstuk vyf. Daar word gefokus op die aard van hierdie verandering, veral die rol van die leierskap in die hele proses. Hierdie verandering behels in hoofsaak 'n verandering van instandhouding na gestuur-wees. Die verandering of transformasie in die kerk kan nooit 'n doel op sigself wees nie. Dit is met die oog op die transformasie van die samelewing. Die verandering moet die kerk help om teken en voorsmaak van die koninkryk van God te wees in die wêreld. En daarom is die titel van hoofstuk ses: Van missionale transformasie na gemeenskapstransformasie. Ten slotte word 'n opsomming gegee van die resultate van hierdie navorsing.

## SUMMARY

### **The Uniting Reformed Congregation of Koelehof on the road from maintenance to be missional: the development of sustainable farming communities.**

The changing global and local context of the church and the decline of the church's influence on society, call for a need of honest introspection. It is important how the church respond to these changes as it has an impact on the church's role in the world. This research aims to help the Uniting Reformed Congregation of Koelenhof to respond properly to its own context. Chapter one gives an outline of the research with regard to the goal, motivation and method. Chapter two lays the basis for the research which is grounded in the Triune God who is a sending God (*missio Dei*). The question here is how life in the Trinity affects the task of the church and destination of the world. In Chapter three the relationship between the church and God is highlighted. The church must exercise spiritual discernment to discover its missional vocation in the world. Spiritual discernment is also vital with regard to the decision processes of the church. This implies that the church, as a missionary of God, must have a personal relationship with Him so that the church can be sensitive enough to hear His voice. In chapter four the emphasis is on the church's relationship to the world in which she finds herself. For the church to really be faithful to her calling, she needs not only listen to God, but also to the context. Since the time of Jesus, the church has to face different challenges and has always react differently to each situation. A change of context often requires a change of heart. This is the focus of chapter five. What is the nature of these changes and especially the role of the church leadership in this regard? The answer is a transformation from being maintenance driven to being missionally inspired. This transformation is never a goal in itself. This transformation aims at the transformation of society. The transformation must enable the church to be an effective sign and foretaste of the kingdom of God. Therefore the title of chapter six is: From missional transformation to community transformation. In conclusion a summary is given of the results of this research.

## **DANKBETUIGINGS**

Met die voltooiing van hierdie navorsing verdien die volgende persone en instansies my opregte dank en waardering:

Aan Drie-Enige God vir Wie ek deur hierdie missionale reis opnuut leer ken het en Wie my deur hierdie navorsing gevorm en na denke vernuwe het.

Die kerkraad en gemeente van die VGK-Koelenhof wat my toegelaat en ondersteun het om hierdie navorsing te onderneem.

Aan my studieleier, prof Jurgens Hendriks, wat op sy unieke manier leiding gegee het en 'n getroue en geduldige reisgenoot was.

Aan die nie-doserende personeel en almal by Communitas vir julle onmisbare bydrae.

Aan die vriendelike personeel van die Kweekskool-biblioteek en die fakulteit.  
My medereisigers wat deel was van die navorsingspan.

Mev. Annalina Vlok-Smith vir taalkundige versorging van die tesis.

Die gemeentes wat ons besoek het die twee jaar van navorsing. Dankie vir julle besondere gasvryheid.

Aan die NG Kerk en die R.G.N vir finansiële ondersteuning.

Aan my vrou Glenda en kinders, Desmean en Brandon. Dankie vir julle geduldige ondersteuning en opofferings gemaak tydens my navorsing.

## INHOUDSOPGAWE

<b>HOOFSTUK 1:</b>	<b>NAVORSINGUITEENSETTING .....</b>	<b>1</b>
1.1	Temaformulering en uiteensetting daarvan .....	1
1.2	Navorsingmotivering .....	1
1.3	Navorsingsprobleem .....	2
1.4	Navorsingsdoelwit .....	3
1.5	Navorsingshipotese .....	4
1.6	Navorsingsmetodiek .....	4
1.7	Hoofstukindeling... ..	5
<b>HOOFSTUK 2:</b>	<b>DIE DRIE-ENIGE GOD AS DIE <i>MISSIO DEI</i> .....</b>	<b>.6</b>
2.1	INLEIDING .....	6
2.2	GOD IS DIE DRIE-ENIGE GOD .....	6
2.2.1	Die uniekheid van die triniteitsleer .....	6
2.2.2	Skrifgetuienis oor die triniteitsleer .....	7
2.2.3	Pogings van die kerk om die triniteit te formuleer .....	9
2.2.4	Die Drie-Eenheid 'n perichoretiese eenheid .....	12
132.3.	DIE RELEVANSIE VAN DIE TRINITEIT VIR VANDAG .....	13
2.3.1	Twee benaderings .....	14
2.3.2	Relevansie ten opsigte van verhoudings .....	15
2.4	DIE TRINITEIT EN DIE WêRELD .....	16
2.4.1	Die Drie-Enige God as die <i>missio Dei</i> .....	17
2.4.2	<i>Missio Dei</i> : God se ope uitnodiging aan die wêreld .....	17
2.4.3	Sending as die primêre aktiwiteit van die Drie-Enige God .....	18
2.4.4	SAMEVATTING .....	19
<b>HOOFSTUK 3:</b>	<b>DIE DRIE-ENIGE GOD SE VERHOUDING TOT DIE KERK .....</b>	<b>21</b>
3.1	INLEIDING .....	21
3.2	DIE VERHOUDING MET GOD: WAT BEHELS DIT? .....	22

3.3	DIE VERHOUDING MET GOD: WAT IS DIE DOEL DAARVAN? ..	22
3.4	WAT IS GELOOFSONDERSKEIDING? .....	24
3.4.1	Enkele Skrifverwysings .....	24
3.5	'N TRADISIE VAN GELOOFSONDERSKEIDING .....	26
3.5.1	Die derde eeu voor Christus .....	26
3.5.2	Die Oosterse kerk en die Westerse kerk .....	27
3.5.3	Die Reformasie .....	27
3.5.4	Na-Reformatoriese tydperk .....	28
3.6	DIE PROSES VAN GELOOFSONDERSKEIDNG .....	28
3.6.1	Geloofsonderskeiding begin by God .....	29
3.6.2	Luister wat sê God deur die Skrif .....	31
3.6.2.1	God praat deur die Skrif .....	33
3.6.2.2	'n Geestelike lees van die Bybel .....	34
3.6.2.3	Kontemplatiewe eksegeese .....	34
3.6.2.4	<i>Lectio Devinia</i> .....	35
3.6.3	Geloofsonderskeiding: Persoonlik en gemeenskaplik .....	36
3.6.4	Geloofsonderskeiding: Opdrag en kuns .....	37
3.7	SPIRITUALITEIT BINNE DIE KONTEKS VAN SENDING .....	37
3.8	DIE ROL VAN GEBED .....	39
3.8.1	Gebed wat verander .....	40
3.8.2	Teken van my verhouding met God .....	40
3.8.3	Korporatiewe gebed .....	40
3.8.4	Visionêre gebed .....	41
3.9	IMPLIKASIES VAN GELOOFSONDERSKEIDING VIR DIE BESLUITNEMINGSPROSESSE VAN DIE GEMEENTE .....	41
3.9.1	Rol van leiers in besluitneming .....	43
3.9.2	Missionaal gedrewe besluite .....	43
3.10	SAMEVATTING .....	43

#### **HOOFSTUK 4: DIE KERK SE VERHOUDING TOT DIE WêRELD .... 45**

4.1	INLEIDING .....	45
4.2	DIE WESENLIKE TAAK VAN DIE KERK .....	46
4.2.1	Gestuur: Wesenlike taak van die kerk .....	46

4.2.2	Die gemeente is gestuur .....	46
4.2.3	Wanneer het die kerk haar wesenlike taak verloor? .....	48
4.2.3.1	Van “beweging “ na “instituut” .....	48
4.2.3.2	Die Verligtingstydperk .....	49
4.2.3.3	’n Nuwe era vir die kerk .....	51
4.3	DIE VERHOUDING KERK EN WêRELD .....	52
4.3.1	Twee uiteenlopende sienings .....	52
4.3.2	’n Derde opsie .....	53
4.3.3	’n Positiewe beskouing van die wêreld .....	53
4.3.4	Sending as deelname aan God se sending .....	54
4.3.5	Die aard van die interaksie tussen kerk en kultuur .....	55
4.4	HOE LYK DIE KONTEKS VAN VGK-KOELENHOF? .....	57
4.4.1	MAKROKONTEKS .....	58
4.4.1.1	Kenmerke van globalisasie .....	58
4.4.1.2	Globalisasie se invloed op die gemeente .....	60
4.4.2	MESOKONTEKS .....	63
4.4.2.1	Die oorgang na ’n nuwe tydperk in 1994 .....	63
4.4.2.2	Invloed van die nuwe arbeidswet .....	64
4.4.2.3	Die invloed van grondhervorming .....	65
4.4.2.4	Die ekologie van die gemeenskap .....	65
4.4.2.5	Demografie van ’n plaaslike gemeenskap .....	69
4.4.3	MIKROKONTEKS .....	70
4.4.3.1	’n Veranderende konteks .....	71
4.4.3.2	Die demografie van die gemeente .....	74
4.4.3.4	Gemeente tipe .....	74
4.4.3.4	Teologiese model .....	75
4.4.3.5	Sisteembenadering .....	76
4.4.3.6	Etnografiese navorsing in VGK-Koelenhof .....	77
4.5	SAMEVATTING .....	80

## **HOOFSTUK 5: ONS VERANDER TER WILLE VAN DIE WêRELD .....**

5.1	INLEIDING .....	81
5.2	HET DIE GEMEENTE VERANDERING NODIG? .....	83



5.3	DIE AARD VAN DIE VERANDERING .....	83
5.3.1	Aanpasbare verandering en tegniese verandering .....	84
5.3.2	Verandering: 'n Proses .....	86
5.3.3	Verandering van die strukture van die gemeente .....	86
5.4	DIE GEMEENTE AS KULTURELE SISTEEM .....	87
5.4.1	Wat is 'n gemeentekultuur? .....	87
5.4.2	Die belang van gemeentekultuur .....	88
5.4.3	Bronne wat die kultuur van die gemeente vorm .....	89
5.5	DIE SLEUTELROL VAN LEIERSKAP TYDENS VERANDERING ...	90
5.5.1	Die leier wat op God fokus .....	90
5.5.2	Die leier as toeruster .....	91
5.5.3	Sisteemsensitiewe leierskap .....	91
5.5.4	Die leier as “spiritual director” .....	92
5.6	DIE KENMERKE VAN 'N GESTUURDE KERK .....	93
5.6.1	Die ag patrone wat gestuurde gemeentes kenmerk .....	93
5.6.1.1	Patroon I: Die kerk se roeping .....	93
5.6.1.2	Patroon II: Bybelse vorming en dissipelskap .....	96
5.6.1.3	Patroon III: Neem risiko's as 'n kontrasgemeenskap .....	98
5.6.1.4	Patroon IV: Demonstreer God se wil vir die wêreld .....	100
5.6.1.5	Patroon V: Die erediens as publieke getuienis .....	102
5.6.1.6	Patroon VI: Afhanklikheid van die Heilige Gees .....	105
5.6.1.7	Patroon VII: Heenwysing na die koninkryk van God .....	106
5.6.1.8	Patroon VIII: Missionale gesag .....	107
5.7	SAMEVATTING .....	107

## **HOOFSTUK 6: VAN MISSIONALE TRANSFORMASIE NA GEMEENSKAPSTRANSFORMASIE ..... 109**

6.1	INLEIDING .....	109
6.2	ONS EERSTE MISSIONALE TREë .....	109
6.3	HINDERNISSE EN GELEENTHEDE .....	110
6.3.1	Die grense van geslotenheid .....	110
6.3.2	Belemmerende faktore .....	111
6.3.3	Geleenthede .....	111

6.4	VOORSMAAK EN TEKEN VAN DIE KONINKRYK VAN GOD .....	112
6.4.1	Saam met ander .....	112
6.4.1.1	Saam met nie-regerings organisasies .....	113
6.4.1.2	Die gemeente se unieke rol .....	114
6.4.1.3	Saam met ander kerke .....	116
6.4.1.4	Saam met die boeregemeenskap .....	117
6.5	SAMEVATTING .....	118
<b>7.</b>	<b>SLOTOPMERKING .....</b>	<b>119</b>
	<b>BIBLIOGRAFIE .....</b>	<b>120</b>

## HOOFSTUK 1

### NAVORSINGUITEENSETTING

#### 1.1 Temaformulering

Die Verenigende Gereformeerde Gemeente-Koelenhof op reis van instandhouding na gestuur-wees: Die ontwikkeling van volhoubare plaasgemeenskappe.

#### Uiteensetting van tema

Die Verenigende Gereformeerde Gemeente-Koelenhof (hierna genoem VGK-Koelenhof) is die primêre fokus van die studie. Teologie word beoefen deur 'n gemeente in 'n spesifieke tyd en plek. “Theology is about a specific time and place” (Hendriks, 2004:27).

“Van instandhouding na gestuur-wees” is 'n aanduiding van die proses wat gevolg word in die gemeente. Die primêre vraag vir die gemeente in hierdie proses is: “How must we participate in a triune God’s missionary praxis”? (Hendriks, 2004:27). Hierdie proses veronderstel 'n geloofsreis saam met God Drie-Enig.

And one thing to keep in mind is that we never arrive, ever. One of the illusions of faith is that at some point we get it all mapped out and things get smooth and predictable. It is not true. The way of Jesus is a journey, not a destination (Bell, 2005:168).

Die gemeente verander terwille van die gemeenskap. Die ontwikkeling van volhoubare plaasgemeenskappe is die ontwikkeling of bevordering van gemeenskappe op plase op 'n holistiese wyse en waardeur die mense deelnemend bemagtig word om medeverantwoordelikheid te aanvaar vir die uitdagings binne daardie bepaalde gemeenskap.

#### 1.2 Navorsingsmotivering

Die navorser se eie bewuswording van die erns van die sending van die kerk het reeds ongeveer 17 jaar gelede begin met 'n sendingtoer na Brasilië aan gemeentes in 'n derde wêreld-konteks. 'n Kenmerk van al die gemeentes wat besoek was, is hul fokus na buite. Almal het sendelinge oral in die wêreld. Die prioriteit wat die sending van die

kerk geniet binne hierdie gemeentes het tot gevolg gehad dat plaaslike gemeentes bouprojekte selfs gestaak het in belang van sendingwerk en tot 50% van hul inkomste aan sending bestee. Hierdie blootstelling en ervaring het 'n onuitwisbare indruk gelaat op die navorser wat as jong predikant aan die begin van sy bediening gestaan het. Dit was toe nog die tradisionele, beperkte verstaan van die sending van die kerk.

'n Bewussyn is algaande by die gemeente gekweek dat ons na buite gerig moet lewe. Ons het gewerk met die begrip 'uitreik' in 'n poging om iets van Jesus se sogenaamde groot opdrag (Matt. 28:19-20) waar te maak.

Die navorser het verder tot die oortuiging gekom dat 'n gemeente wat nie na buite gerig lewe nie, irrelevant word en geestelik sal sterf. Die navorsing bied die geleentheid om teologies hieroor na te dink binne die eiesoortige konteks van die gemeente.

### **1.3 Navorsingsprobleem**

Die VGK-Koelenhof bevind haar as gemeente teologies binne die sogenaamde Christendom paradigma met die gevolglike fokus na binne en gerig op die eie behoeftes. Twee aspekte dwing ons tot 'n paradigmaskuif weg van die huidige situasie. Dit is aan een die kant die wesenlike roeping van die kerk en die herontdekking van wat dit beteken om gestuur te wees. Aan die ander kant is dit die veranderende konteks van die gemeente. Die konteks het verander in terme van politieke en sosiale samelewingskuiwe. Daarmee saam het ook die kerklike landskap 'n verandering ondergaan.

Aangesien die navorser die gemeente reeds die afgelope agtien jaar ononderbroke bedien, is hy eerstehands bewus van die problematiek wat eie is aan die landelike konteks van die gemeente en die uitdagings wat met gemelde verandering voorsien mag word.

Binne die nuwe konteks het heelwat nie-regerings organisasies (NGO's) na vore getree met die doel om plaaswerkers te bemagtig wat betref hul regte, gesondheidskwessies, geletterdheid, persoonlike ontwikkeling, ensovoorts. Te midde van al die NGO's het die kerk verseker ook 'n belangrik rol te vervul ten opsigte van die ontwikkeling van die plaasgemeenskappe. Die kerk moet binne hierdie opset haar unieke rol probeer

definieer en vervul op 'n wyse wat eiesoortig, maar ook komplimenterend is ten opsigte van die NGO's.

'n Verdere uitdaging is om hierdie rol te vervul binne 'n opset van 'n verskeidenheid plaasgemeenskappe wat nie slegs 'n logistieke uitdaging bied nie, maar ons ook tot 'n herbesinning oor ons manier van kerkwees dwing.

Die nuwe politieke dispensasie sedert 1994 het tot gevolg dat die Christene hul bevoorregting as godsdiens moes prysgee en op gelyke grond met die ander godsdienste in die land geplaas is.

Die gemeente het ook die soort van monopolie wat ons as kerk geniet het binne die landelike gemeenskap van Koelenhof gaandeweg verloor. Die invloed van die Pinksterbeweging het heelwat kleiner kerke tot stand laat kom. Heelwat van die gemeente se lidmate het by die nuwe kerke betrokke begin raak en aangesluit. Mense het dus nou meer opsies wat kerklidmaatskap betref en kan hulle “kerklike voorregte” ook op ander plekke geniet

#### **1.4 Navorsingsdoelwit**

Die oorhoofse doel van die MTh-program in Missionale Transformasie is om geestelike leiers en gemeentes te bemagtig om van 'n na-binne-gerigte lewe te verander na 'n na-buite-gerigte bediening wat gerig is op die totale nood van die breë gemeenskap.

Daar word dus gefokus op die ontwikkeling van geestelike leiers wat met entrepreneurskap gemeentes deur die prosesse van transformasie kan lei en kruiskultureel saam met ander geloofsgemeenskappe 'n wesenlike verskil aan die samelewing kan maak.

Die sentrale vraag van die program is om deur geloofsonderskeiding te ontdek wat is God besig om te doen in jou omgewing en hoe die gemeente in gehoorsaamheid daarby kan inskakel. Die ontwikkeling van 'n spiritualiteit van luister na God en na mekaar is dus ook 'n belangrike doelwit.

Wat die VGK-Koelenhof spesifiek betref is die uitkoms van die navorsing daarop gerig om die gemeente deelnemend teologies te bemagtig deur hul identiteit en waarde in die Drie-Enige God te ontdek (as geroepenes/gestuurdes) en Sy wil vir hul spesifieke konteks te soek (deur geloofsonderskeiding) ten einde sigbare gestalte te gee aan die koninkryk van God (deur gemeenskapstransformasie).

### **1.5 Navorsingshipotese**

'n Gemeente wat net op haarself gefokus is, word irrelevant en sal uiteindelik binne die huidige konteks geestelik sterf. Indien die VGK-Koelenhof egter haar identiteit in die Drie-Enige God (her-)ontdek en gevolglik haar roeping verstaan, dus anders dink oor wie God en wie die gemeente is, sal dit die gemeente teologies bemagtig om weg te kan beweeg van instandhouding na gestuur-wees en sal sy 'n impak kan maak op die samelewing.

### **1.6 Navorsingsmetodiek**

Die navorsingsuitgangspunt is dat die Drie-Enige God reeds aktief besig is in die samelewing. Daarom is die sentrale vraag: 'Wat is God besig om te doen in jou omgewing?' Dit veronderstel 'n reis van geloofsonderskeiding binne die plaaslike konteks van die gemeente. Hierdie uitgangspunt het implikasies vir die metodologie waarvolgens hierdie navorsing gedoen word.

Die navorsing kan beskryf word as deelnemende-aksie-navorsing (Hendriks 2004:219).

Hiervolgens sal die lidmate as aktiewe deelnemers (interpreteerders) betrek word by die navorsing. Dit geskied deur middel van etnografiese navorsing wat 'n wesenlike aspek is van die hele program. Die etnografiese navorsing word gegrond op die ongepubliseerde artikel van Marais en Tailor-Ellison: "Push through the pain: The Spirit transforming churches across the world" (2004). Die etnografiese navorsing bied 'n gedetailleerde metodologie waarvolgens met waarderende vrae insig verkry word in die kultuur, ervarings en lewe van mense, in 'n poging om beter te verstaan wat God besig is om te doen in daardie spesifieke konteks. Hiervoor is goeie luistervaardighede baie belangrik. Die navorsing is dus kwalitatief van aard waarvolgens daar interpreterend na die ervarings en stories van mense geluister word. Hierdie

navorsingsmetode is daarom nie eksplisiet kontrolerend nie en probeer glad nie beheer nie. Dit is oop vir die element van verrassing (Marais & Tailor-Ellison 2004:6).

Die navorsingmetodologie sal ook verder gebaseer word op hoofstukke 2 en 9 van Hendriks (2004). Hoofstuk 9 bied 'n uitgebreide definisie van wat die beoefening van teologie behels en hoofstuk 9 beskryf 'n navorsingsmetodologie. Beide hierdie bronne is wat teologies- en metodologiese -uitgangspunte betref basies dieselfde.

Terwyl genoemde bronne hoofsaaklik die meer praktiese aspekte van die navorsing dek, sal die res van die navorsing as teologiese onderbou fokus op wie God en wie die gemeente is om sodoende te dien as teologiese basisteorie van die studie.

### **1.7 Hoofstukindeling**

Die teologie gaan oor God. Sending begin by die Drie-Enige God. Daarom word daar in die tweede hoofstuk aandag gegee aan verskillende aspekte van die Drie-Enige God en die *Missio Dei*. Hierdie hoofstuk vorm die basis en vertrekpunt vir die res van die tesis. 'n Belangrike aspek van die Drie-Enige God wat beklemtoon word is die identiteit van God as die Drie-Enige God wat in wese die sturende God is - met ander woorde die *missio Dei*. God se verhouding tot die wêreld word veral beklemtoon. Die Drie-Enige God staan in 'n verhouding met die wêreld én met die kerk. Daarom word in hoofstuk drie weer die klem geplaas op die kerk se verhouding tot God waardeur die kerk God se wil leer ken deur geloofsonderskeiding.

Die kerk se verhouding met God bepaal haar verhouding met die wêreld. Soos die Drie-Enige God moet die kerk gerig wees op die nood van die wêreld. Hierdie aspek van die kerk se verhouding word in hoofstuk vier ondersoek. Die kerk se interne lewe en funksionering het weer 'n invloed op haar getuienis na buite. Hoofstuk vyf plaas die klem op die aard van verandering wat nodig is binne die kerk sodat die kerk effektief sendeling in die wêreld kan wees. Die kerk moet uiteindelik by die punt kom waar sy met woord en daad op die markplein van die wêreld staan en transformasie help teweegbring. Bogenoemde ontwerp behels die stappe van hoe teologie gedoen kan word (Hendriks 2004:213-214). Die kerk leef dus met 'n droom of ideaal, naamlik dat God se koninkryk sigbaar in die wêreld. En dan word daar ten slotte 'n konkluderende samevatting gegee.

## HOOFSTUK 2

### DIE DRIE-ENIGE GOD AS DIE *MISSIO DEI*

#### 2.1 INLEIDING

Wanneer ons oor die sending of gestuurdheid van die kerk nadink, moet ons by die Drie-Enige God begin en nie by die kerk nie, want sending is nie primêr 'n aktiwiteit van die kerk nie, maar van die Drie-enige God (Bosch, 1991:390). Die oorhoofse navorsingsvraag van hierdie studie is daarom na God se aktiwiteit in die wêreld naamlik: Wat is God besig om te doen in die wêreld en in jou omgewing? Ons uitgangspunt is dat God reeds aktief besig is in die wêreld. Die gemeente se reis op pad na 'n gestuurde gemeente vra daarom die volgende belangrike vraag naamlik: Hoe kan ons aansluit by dit waarmee God reeds besig is? Dit is 'n geloofsreis waardeur die gemeente opnuut moet vra en soek na die wil van God binne hul spesifieke konteks. Die navorsing begin dus met die vraag na die identiteit van God, want “Christian belief in the Trinity is ultimately about God’s identity” (Butin, 2001:117). Daar word in hierdie hoofstuk ondersoek ingestel na die kerk se worsteling met die formulering van die leer van die Triniteit en die betekenis en relevansie daarvan vir ons tyd met spesifieke verwysing na die gestuurdheid van die kerk.

#### 2.2 GOD IS DIE DRIE-ENIGE GOD

##### 2.2.1 Die uniekheid van die Triniteitsleer

Die leer van die Drie-Eenheid is uniek tot die Christelike Kerk (Schulze, 1978:34). Die uniekheid daarvan maak dit terselfdertyd ook teologies uiters kompleks en problematies vir die kerk (Cunningham, 1998:6). Die gevolg is dat daar 'n soort ongemaklikheid ervaar word met die leer van die Drie-Eenheid.

Die ervaring is dat daar nie veel hieroor gepreek en gepraat word nie. Peters (1993) verwys in sy voorwoord na die gesprekke oor die Triniteit as die “quiet conversation” terwyl ander teologiese temas die “center stage” geniet het. Hoewel daar natuurlik baie oor die drie goddelike Persone gepreek word, is dit weinig dat daar spesifiek na die interne en wedersydse verhouding tussen die goddelike Persone verwys word.



Die Triniteit is in 'n groot mate 'n onverklaarbare misterie wat hoofsaaklik bely en geglo moet word. Heelwat skrywers oor die Triniteit verwys na die geheimnisvolle aard daarvan. Die Drie-Eenheid is “a tremendous and wonderful mystery” (Wainwright, 1962:267). Die Drie-Eenheid is die “mystery of salvation” (Thompson, 1994:68), terwyl Boff (2000:63) weer daarna verwys as “a mystery of inclusion”. Boff voeg egter ook by dat hierdie “mystery” nie in die tradisionele sin van die woord verstaan word as iets wat verberg en ontoeganklik vir die mens is nie. Dit moet eerder verstaan word as God se plan wat bekend gemaak word aan bepaalde mense soos die profete en die apostels (2000:13).

Ons behoort 'n respekvolle afstand te handhaaf in ons nadenke oor die Drie-Eenheid. Waar ons oor die Drie-Enige God nadink en iets probeer verstaan van wie Hy is, behoort ons heeltyd in gedagte te hou wat Boff (1988:86) hieroor sê naamlik dat “God is not really a substance, or nature, or essence; God is above such categories. So when we apply these categories to the divine reality we do so by analogy and approximation”. Die Drie-Enige God laat Hom dus nie vasvang in “human intellectual constructions” nie (Dunzl: 2007:139).

Uiteindelik bly ons nadenke oor die God as Triniteit “a matter of faith” (Boff, 1988:89). “All systematic thinking has to accept something as given, as data, as starting point” (Vanhoozer, 1997:2). Ons uitgangspunt is dus dat die triniteitsleer gelowig aanvaar word as 'n poging waarop gelowiges deur die eeue uitdrukking wou gee aan hul verstaan en ervaring van die Bybel se getuienisse oor God. Dit kan as “'n gepaste respons beskou” (Burger & Nell 2002:326) word op die manier waarop die Nuwe Testament oor God praat.

### 2.2.2 Skrifgetuienis oor die leer van die Drie-Eenheid

Uit die Bybel is dit duidelik dat God Hom op 'n drievoudige wyse openbaar aan die mens as Vader, Seun en Heilige Gees. Van die klassieke teksverwysings in die Bybel na die Drie-Eenheid is die volgende: in die Ou Testament vind ons dit reeds in die skeppingsverhaal by Gen.1:26,27, asook Ps.33:6. Daar is natuurlik meer verwysings in die Nuwe Testament daarna. God word openbaar deur die Persoon en werk van die Seun (Mark.1:11). Jesus is die beeld van God die Vader (Kol.1:15). Hy is een met die Vader (Joh.17:5,11). Die Heilige Gees daal op Jesus neer tydens sy doop (Mark.1:10).

Die Gees is die Gees van God en die Gees van Jesus (Rom.8:9). Die Heilige Gees word verder ook beskryf in terme van 'n persoon (Joh.14). Verdere trinitariese formules vind ons in Matt.28:19; 2 Kor.13:13 (die trinitariese seën); 2 Thess.2:13,14; Gal.4:6; Efes.2:18 en Titus 3:4-6. Die Bybel vervul dus die belangrikste rol in die ontwikkeling en formulering van die leer van die Drie-Eenheid. Die fundamentele geloofsbelydenis van Christene is dat God een is (Deut.6:4; Jes.44:6). Dit bring die eeue-oue vraag waarmee die kerk worstel na vore, naamlik hoe is God een terwyl die Skrif getuig dat Hy op drie verskillende maniere Homself aan ons openbaar?

'n Eenvoudige definisie van die Drie-Eenheid volgens Thompson is: "Trinity means the reality of one God who is three persons" (1994:142). Dit is ook verder belangrik om vas te stel of die Bybelskrywers self hierdie vraag probeer aanspreek het binne hulle eie konteks. Ons vind egter nie in die Nuwe Testament 'n formele stelling of leer oor die Drie-Eenheid nie (Wainwright 1962:4; Boff 2000:24).

Die skrywers van die Nuwe Testament is wel bewus van die problematiek rondom die drievoudige openbaring van God, maar probeer dit nie primêr aanspreek nie. Die hoofprobleem in die NT in hierdie verband is die eenheid van God en die godheid van Jesus Christus. Die Heilige Gees as die derde persoon in die Triniteit word in 'n mindere mate in hierdie verband beklemtoon.

Volgens Wainwright (1962:250) word die Triniteit in die Nuwe Testament op drie verskillende vlakke aangeraak. Dit kom ter sprake tydens die aanbidding van die gelowiges, maar vorm nie 'n integrale deel van die aanbidders se gedagte nie.

Daar is dus nie 'n bewuste ervaring van 'n trinitariese probleem nie. In ander gevalle word die Triniteit wel bewustelik beklemtoon, maar sonder 'n poging om antwoorde of verklarings te bied. Op 'n derde vlak word die trinitariese probleem wel beklemtoon en word 'n doelbewuste poging aangewend om die problematiek aan te spreek.

Paulus en die skrywer aan die Hebreërs se fokus is op die verhouding tussen die Vader en die Seun. Hoewel Paulus bewus was van die drievoudige formule, het hy die probleem slegs as tweevoudig gesien. Dit is wel die vierde evangelis, Johannes, wat die Triniteit as drievoudige probleem raaksien en 'n doelbewuste poging aanwend om

'n antwoord te bied aan sy lesers (Wainwright, 1962:266). Die verhouding tussen Vader, Seun en Heilige Gees is een van die belangrikste in die Johannes-evangelie. Die NT bevat dus nie 'n formele Triniteitsleer nie, maar wil wel in sekere gevalle 'n antwoord bied op die trinitariese probleem.

Vosloo (Burger & Nell 2002:327) waarsku dat die triniteitsleer nie as skema of sisteem moet funksioneer wat die Bybelse getuienisse in sekere vorme giet wat hulle aan hulle oorspronklike skerpheid en trefkag verswak nie.

Behalwe die Skrif is daar ook die Griekse denke wat 'n faktor was in die vorming van die Triniteitsleer in die sin dat die inhoud van die geloof verstaanbaar gemaak moes word vir die Griekse wêreld (Schulze, 1978:37).

Newbigin wys daarop dat die stryd om die verstaan van die wese van die Triniteit juis plaasvind binne die konteks van die sending aan die heidene (Newbigin, 1963:32). Verdere invloede was die opkoms van die Monargisme en die Gnostiek (Schulze, 1978:40-42).

### 2.2.3 Pogings van die kerk om die Triniteit te formuleer

Deur die loop van die kerk se geskiedenis is op verskillende maniere gepoog om die leer van die Drie-Eenheid teologies te formuleer en aanvaarbaar te maak veral vir ongelowiges.

Hierdie eeuelange nadenke oor die Drie-Eenheid was te verstane 'n stryd van verskille, dwaling, woorde, formules en uiteindelik tog ook verdieping in die verstaan van die Triniteit. Volg jy die pad van die Triniteit deur die kerk se geskiedenis, beleef jy inderdaad dat die leer van die Triniteit verskeie “kronkelgange” (Schulze, 1978:34) loop en aan “excessively high flights of theological reasoning” (Boff, 1988:111) onderwerp was. Dit sou die groot teoloë van die eerste drie eeue van die kerk se geskiedenis wees wat die Nuwe Testamenties-wortels van die Triniteit verder sou laat groei en ontwikkel. Die hooftrekke van hierdie ontwikkeling van die Triniteit kan soos volg opgesom word:

Irenaeus het aan die einde van die tweede eeu die eerste boustene vir die Triniteitsleer gelê (Schulze, 1978:44). Hy lê veral klem op die verlossingsaspek van die Triniteit. Hy gebruik met ander woorde die heilsgeskiedenis as vertrekpunt (Boff, 1988:50). Tertullianus (160-220) het die basiese lyne neergelê vir die Triniteitsleer wat as model sou dien vir ons latere verstaan van die Triniteit (Boff, 1988:53). Volgens hom is God een, maar nie een Persoon nie, aangesien daar vir die heilsgeskiedenis 'n drievoudige onderskeiding in die eenheid is (Schulze, 1978:45). Origenes (185-254) sien die Triniteit “as an internal dinamism of communication” (Boff, 1988:52). Hy lê ook klem op die eenheid van die Triniteit, maar het egter 'n radikale sub-ordinasionisme geleer gegrond op sy leer van die ewige skepping (Schulze, 1978:48).

Wat Irenaeus, Tertullianus en Origenes betref val die klem op die “ekonomiese” Triniteitsleer. Hierna sou die kerk die klem meer laat val op die immanente Triniteitsleer. Arius (256-336) wat aanleiding gegee het tot die sogenaamde Ariaanse stryd, het die kerk gedwing om rekenskap te gee oor die posisie van Jesus in die Drie-Eenheid. Hy het 'n radikaal-transendente Godsleer ontwikkel waarin Jesus Christus beskou is as 'n skepsel van God voor die begin van die tyd, dus ook nie van ewigheid af nie (Schulze, 1978:50). Hierdie stryd wat die hart van die Christelike leer geraak het, het die konsilie van Nicea (325) tot gevolg gehad wat bely het dat die Seun van een substansie is as God die Vader en konsubstansieël aan Hom gelyk is en van ewigheid deur Hom gegenereer is. Die filosofies-gebaseerde leer (Schulze, 1978:57) van die Ariane is daarmee verwerp en tot kettery verklaar.

Die ondertekening van die belydenisskrif het egter nie 'n einde gebring aan die leerstryd rondom die verhouding Vader-Seun in die Drie-Eenheid nie. Hierdie stryd sou egter net verdiep en het voortgeduur tot 381 nC. waar die leer van Arius tydens die ekumeniese konsilie van Konstantinopel vir goed veroordeel is en die belydenis van Nicea sekere toevoegings gehandhaaf het. Die Heilige Gees is ook tydens hierdie konsilie bely as uitgaande van die Vader en een met die Vader en die Seun. Dit was Athanasius (295-373) en die sogenaamde drie Kappadosiërs (biskop Basilius die Grote, biskop Gregorius van Nissa en biskop Gregorius van Nazianze) wat die belydenis van Nicea verder verdiep het. Die Kappadosiërs het presiese onderskeidings gemaak wat betref die betekenis van die begrippe , “ousia” en “hypostasis”. *Ousia* volgens hulle dui op die wese of essensie van God, terwyl die *hypostasis* sien op die onderskeiding

tussen Vader, Seun en Heilige Gees as Persone. Hulle het die interaksie tussen die drie Persone probeer verwoord. Hulle besondere bydrae tot die leer van die Triniteit is veral ook geleë in die feit dat hulle meer duidelikheid oor die Persoon van die Heilige Gees gegee het. Die Heilige Gees is ook God en vorm dus saam die ander twee goddelike Persone die Drie-Eenheid.

Augustinus (354-430) het bewus geword van die moontlike gevaar van die klem in onderskeiding tussen die Persone deur die Kappadosiërs en het 'n triteïsme ten alle koste probeer vermy. Daarom lê hy klem op die "eenvoudige" eenheid van God wat nie ophou as gevolg van die drievoudigheid nie (Schulze, 1978:69). Hy het dit noodsaaklik geag om van die terminologieë wat die Kappadosiërs gebruik het, te vervang om misverstand en dwaling te vermy. In plaas van die "substantia" gebruik hy die term "essentia" om die wese van God aan te dui. Dit beteken die een wese van die een God. Gevolglik is al die aktiwiteite van God na buite die aktiwiteite van die Drie-Eenige God waarby al drie Persone dus betrokke is. Hy vervang "hypostasis" wat die Persone aandui met die term "relatio". Hy interpreteer dus die woord "persoon" as 'n relasionele term wat dui op die innerlike lewe van die Triniteit. Dit was die werk van Augustinus oor die leer van die Triniteit wat die fondasie sou lê vir 'n nuwe wêreldbeskouing wat die denke van die Westerse Christendom vir die volgende duisend jaar sou vorm (Newbigin, 1978:28).

Dit is 'n nuwe verstaan van die werklikheid waarin God nie 'n onbereikte, koue en gevoellose God is nie, maar die Drie-Enige God wat in Jesus Christus tot by ons gekom het en met Wie ons mag kommunikeer en gemeenskap mag hê deur die Heilige Gees. Hierdie nuwe verstaan van die werklikheid het ten doel om die Griekse dualistiese wêreldbeskouing te verdring. In hoe 'n mate die kerk geslaag het om heeltemal daarvan ontslae te raak, is natuurlik 'n heel ander vraag.

Wat die Westerse en Oosterse Kerk betref, kan die verskil in hul siening van die lewe in die Triniteit breedweg soos volg beskryf word: die Weste plaas die klem op die eenheid binne die verskeidenheid en soek dus die verskeidenheid vanaf die eenheid. Die Ooste plaas weer die klem op die verskeidenheid binne die eenheid en soek gevolglik die eenheid vanuit die verskeidenheid (Thompson, 1994:144). Samevattend

sou ons kon sê dat die kerk se belydenisse, soos by voorbeeld Die Apostoliese Geloofsbelydenis en Nicea, trinitariese geloofsbelydenisse is.

#### 2.2.4 Die Drie-Eenheid: 'n Perichoretiese eenheid

Die gemeenskaplike of interne verhouding binne die Triniteit word beskryf met die term 'perichoresis'. Dit is 'n Griekse term wat moeilik vertaalbaar is. Die leer van perichoresis is in 1442 deur die Jakobiete tydens die konsilie van Florence aanvaar (Boff, 1988:75).

“ ‘Perichoresis’ refers to the reciprocal interiority of the Trinitarian persons” (Volf, 1998:209). “That is, each divine person stands in relation not only to the other persons, but is also a personal center of action internal to the other persons” (Volf, 1998:203). Dit is die “reciprocal interpenetration” van die drie goddelike Persone (Boff, 2000:15) waardeur die liefde en lewe binne die Triniteit tot uitdrukking kom. Dit is die “mutual indwelling of Father, Son, and Holy Spirit in one another” (Thompson 1994:129). Die een vul die spasie van die ander en is teenwoordig in die ander. Dit is 'n “action of involvement with the other two” (Boff, 2000:14). Laasgenoemde verwys ook daarna as die “psychological perichoresis” (Boff, 1988:116).

Geeneen van die goddelike Persone geniet voorrang bo die ander in terme van die ewigheid of grootheid nie. 'n Direkte vertaling sou beteken om rondom mekaar te dans. Die term roep die beeld van “a divine dance” (Fiddes, 2000:72) op. Daar vind 'n dinamiese proses van bewegings plaas.

Soos met persone wat dans is daar 'n beweging rondom mekaar en tussendeur mekaar. In geval van die Drie-Eenheid is die beweging selfs verder en dieper, want die Persone beweeg ook *in* en *deur* mekaar. Wat volgens Fiddes belangrik is om te beklemtoon “is not so much about the dancers as about the patterns of the dance itself” (2000:72). Fiddes verkies dan ook om te praat van “perichoresis of movement” (:72), eerder as die tradisionele teologiese verwysing na die “perichoresis of divine subjects” (:72). Dit gaan dus oor die bewegings of aksies as sodanig en nie die subjekte wat daardie bewegings veroorsaak nie. In terme van ons verhouding tot die Triniteit word ons dus meegeneem, ingetrek en deelgemaak van die vloei of beweging van die Trinitariese verhouding.

Die perichoretiese gemeenskap van die Triniteit is dus uitnodigend en inklusief. Die vloei van beweging trek ons in om te deel in God se liefde. Toegepas op die verhouding tussen mense beteken dit dat mense mekaar se sosiale spasie van liefde kan interpenetreer en vul.

### **2.3 DIE RELEVANSIE VAN DIE TRINITEIT VIR VANDAG**

Nadat die sentrale leer van die Triniteit vir 'n lang periode as prakties-irrelevant beskou was, is daar sedert die einde van die tweede millenium nuwe belangstelling daarin (Davis, et al 1999:1-2). Volgens Vosloo (Burger en Nel (red.), 2002:325) was daar die afgelope dekade hernude belangstelling in die triniteitsleer. Daar is geen twyfel oor die belangrikheid en aktualiteit van die lewe in die Triniteit vir die lewe in die kerk, sowel as vir die gemeenskap nie. Dit “raak die hart van die kerk se liturgie en die gelowiges se spiritualiteit”(Burger & Nell, 2002:325).

Hoewel daar vanaf die vroeë kerkvaders se tyd af tot die Reformasie in meer en mindere mate gefokus is op die verhouding kerk en Triniteit, is dit grootliks oorgelaat aan die meer moderne tyd om weer daarna te kyk.

It has been left to modern times both to reaffirm and think through the Trinity in a new way and to demonstrate its centrality, normative place, and significance for the doctrine and life of the church in its unity and community (Thompson, 1994:80).

Dit wil sê ons moet in die lig van die Triniteit nadink oor ons medemenslike verhoudinge veral binne die geloofsgemeenskap. Volgens Boff (1988) moet daar vandag 'n nuwe vertrekpunt geneem word in ons nadenke oor die Triniteit, naamlik die gemeenskaps- en sosiale aspek van die Triniteit. Hy stel dus 'n gemeenskapsmodel voor wat die dominante model van oorheersing moet vervang. Die gemeenskapsmodel is oop en deelnemend (1988:120). Hy stel verder voor dat hierdie model as basis gebruik word vir gemeenskapstransformasie.

### 2.3.1 Twee benaderings

Daar is twee benaderings wat in hierdie studie ten opsigte van die Triniteit gevolg kan word. Daar kan gefokus word op die teologiese en godsdienstige problematiek daarvan, dus met die klem op die meer teoretiese aspek daarvan. Hoewel hierdie benadering sy rol en betekenis gehad het in die ontwikkeling van die leer van die Triniteit en die geskiedenis van die kerk (Gunton, 1991:7), het dit moontlik ook aanleiding gegee daartoe dat die Triniteit sy relevansie verloor het (Boff, 1988:112). Aan die ander kant kan daar 'n meer positiewe benadering gevolg word deur te fokus op die verreikende en verhelderende betekenis van die Triniteit vir ons tyd en lewe. Hoewel die problematiese aard van die Triniteit nie ontken of verdoesel behoort te word nie, wil die navorser eerder die klem om die positiewe aspek daarvan plaas. Die Triniteit word dus nie hier aangebied as 'n probleem nie, maar as "public Truth" (Vanhoozer, 1997:1) wat juis 'n oplossing (Vanhoozer, 1997:2,155) probeer bied vir ons hedendaagse lewensvraagstukke.

Met "public Truth" word bedoel dat Christene vanuit hul teologiese skuilplekke moet kom met die leer van die Triniteit en daarmee moet terugkeer na die publieke of openbare sfeer.

Gunton wat teologie begrond binne die geloofsgemeenskap huldig dieselfde standpunt as hy noem dat:

My belief is the reverse: that because the theology of the Trinity has so much to teach about the nature of our world and life within it, it is or could be the centre of Christianity's appeal to the unbeliever, as the good news of a God who enters into free relations of creation and redemption with this world (Gunton, 1991:7).

Die Triniteit behoort dus nie 'n struikelblok te wees in die pad van God se sending nie, maar bevestig juis God se liefde vir ons omdat "the Trinity is the mystery of our salvation" (Thompson, 1994:68). Die Triniteitsleer is nie "'n los spekulatiewe leer wat in die lug hang nie" (Schulze, 1978:60), maar hang ten nouste saam met ons verlossing in Jesus Christus en die lewe van die kerk vandag. Op 'n manier sê dit vir ons dat ons



nie 'n "vae God dien nie, maar 'n spesifieke God wat mens geword in Jesus Christus en deur sy Gees in ons woon" (Burger & Nell, 2002:327).

### 2.3.2 Relevansie ten opsigte van verhoudings

Die relevansie van die Triniteit vir ons tyd is veral gesetel in die *verhoudingsaspek* daarvan. Peters noem dat "relationality has become a key theme in today's Trinity talk"(1993:145). Die identiteit van God kan dus in relasionele terme vertolk word (Butin, 2001:91). In hierdie verband noem Fiddes (2000:46) dat "The direct analogy between human community and divine community lies, then, in the relationships themselves". Dit is veral Boff (2000) en Moltmann (1991) wat die aspek van die verhouding in die Triniteit en die besliste sosiale implikasies daarvan vir die kerk en gemeenskap beklemtoon. Boff noem dat die gemeenskap of verhouding die essensie van die Triniteit is (2000:25).

Hy wys verder daarop dat daar in die verlede as gevolg van ons "cultural heritage" meer klem geplaas is op woorde en terminologieë om helderheid rondom die Triniteit te verkry, eerder as om die relevansie daarvan vir die lewe te ondersoek (Boff, 1988:111-112). Die lewe in die Triniteit behoort dus rigtinggewend ons onderlinge verhoudinge te bepaal.

### **'n Vierledige verhouding**

Wat die betekenis en relevansie van die Triniteit vir vandag betref gaan die navorser veral fokus op 'n vierledige verhouding.

- a) Dit is die verhouding Triniteit en die wêreld.
- b) Die verhouding Triniteit en die kerk.
- c) Die verhouding kerk en wêreld.
- d) Die onderlinge verhouding van die geloofsgemeenskap

Die vierledige verhouding staan in noue verband met mekaar.

Die verhouding van die Drie-Enige God tot die wêreld is ook bepalend vir die kerk se verhouding tot die wêreld. Die kerk se verhouding tot die wêreld word weer beïnvloed deur die interne verhouding binne die kerk. Die nood van die wêreld het ook weer 'n

bepaalde invloed op die agenda van die kerk. Die beskrywing en hantering van hierdie vierledige verhouding kom in hoofsaak ooreen met die metodologie van praktiese teologie wat Hendriks (2004) in sy boek beskryf en wat hy soos volg opsom:

- Theology is about the discernment that takes place in faith-communities
- that leads to their involvement in church and society.
- This being their reaction to the presence of a triune, missional God
- Who speaks to us through Scripture and tradition
- in our context
- and who beckons to us from the future (Hendriks 2004:34).

Die toepassing van die verhoudinge en analogieë tussen die Triniteit en die wêreld en kerk is egter nog nie deeglik genoeg deurdink nie (Volf, 1998:191) en bydraes op hierdie gebied is volgens DJ Smit (Burger & Nell, 2002:249) tans ook nog redelik omstrede. Daar is ook gebreke en beperkings in ons pogings om 'n analogie te bepaal tussen die lewe in die Triniteit en die lewe in die kerk (Volf, 1998:194). Volf wys verder daarop dat die Triniteit nie net 'n sosiale model vir die kerk is nie, maar soteriologies begroot word deur ons geloof in God en die doop in Sy Naam (Volf, 1998:195). Hiervan behoort ons deeglik kennis te neem in ons nadenke oor analogieë tussen die Triniteit en menslike verhoudinge. Hierby moet ook verder onthou word dat God dikwels in die Bybel sy verhouding met die mense in terme van menseverhoudinge beskryf. “Wanneer gepraat word oor hoe God met mense wil leef, praat die Bybel amper sonder uitsondering *verhoudingstaal* en gebruik *verhoudingsmetafore* en – voorbeelde” [skrywer se skuinsdruk] (Burger, 2005:83).

## **2.4 DIE TRINITEIT EN DIE WÊRELD**

Die Drie-Enige God se verhouding tot die wêreld is bepalend vir die kerk se roeping in die wêreld. Met die oog daarop moet ons nou aandag skenk aan die verhouding van God teenoor die wêreld.

#### 2.4.1 Die Drie-Enige God as die *missio Dei*

*Missio Dei* is 'n Latynse uitdrukking wat min of meer “die missie van God” beteken (Keifert, 2007:150).

Volgens Bosch (1991:389) was Barth die eerste teoloog wat sending as 'n aktiwiteit van God geartikuleer het, toe hy opgetree het tydens die *Brandenberg Missionary Conference* in 1932. In 1952 tydens die Wilingen-sendingkonferensie van die *International Missionary Council* het die idee van die *missio Dei* begin ontwaak en is dit binne die konteks van die Triniteit geplaas as primêr 'n aktiwiteit van God (Bosch 1991:390).

Die klassieke verstaan van die Triniteit is dat God die Vader, sy Seun Jesus Christus, stuur na die wêreld en dat die Vader en die Seun die Heilige Gees stuur. Die Drie-Enige God is dus die sturende God.

“*Missions* designate the presence of the divine Persons within history” (Boff, 2000:33). Volgens Thompson is Jesus die hart en kern van die *missio Dei* (1994:71).

#### 2.4.2 *Missio Dei* : God se ope uitnodiging aan die wêreld

Die Drie-Enige God se verhouding tot Homself en tot die wêreld word onder andere beskryf as die “immanent Trinity” en die “economic Trinity” (Boff 1988:95-96). Dit word ook afgewissel met die terme “eternal” en “temporal” (Peters, 1993:146). Met die immanensie of ewigheid van God word verwys na die interne verhouding tussen die drie goddelike persone self terwyl die “temporal” of “economic” aspekte van die Triniteit na God se verhouding met die geskape wêreld verwys. Die “economic Trinity” maak dit vir mense soteriologies moontlik om te deel in die gemeenskap van die ewige Triniteit (Weinandy, 1995:101).

Hierdie verhouding tot die wêreld word beskryf as 'n ope en uitnodigende verhouding. “To participate in mission is to participate in the movement of God’s love toward people, since God is a fountain of sending love” (Bosch, 1991:390). Thompson beskryf God se beweging na die wêreld as 'n “mystery in actions of grace” (1994:142). Moltmann noem dit “an open fellowship of love” (1997:158) en “the inviting unity of the Triune God” (1991:80). Vir Boff is sending binne die konteks van die Triniteit

“God’s selfcommunication to creatures” (1988:186). Volgens Peters is God “in a process of self-relating through relating to the world he loves and redeems” (1993:145). Die *missio Dei* kan dus ook gesien word as ’n uitdrukking van God se verhouding tot die wêreld. God Drie-Enig se verhouding tot die wêreld is dus ’n ope, uitnodigende en inklusiewe verhouding. God buig as as’t ware neer tot die wêreld (vgl. Filippense 1:7). Dit is ’n vrywillige en genadige beweging na buite wat inklusief van aard is (Boff, 2000:26,63; 1988:148).

Dit is ’n uitnodiging tot gemeenskap met die Drie-Enige God. Die Triniteit veronderstel dus ’n beweging na en ten gunste van die wêreld. Die beeld wat ons hierdeur kry is die van ’n God wat vriendelik is teenoor die wêreld en glimlag vir die wêreld.

Dit geld van mense in besonder, maar ook van die res van die skepping in die algemeen. Die materieël geskape wêreld moet dus nie as boos, donker en vyandig beskou word nie (Bosch, 1991:376). So ’n beskouing sal noodwendig lei tot vermyding en ontvlugting van die materiële wêreld en ’n vergeesteliking van die evangelie. “We cannot get closer to God by distancing ourselves from the mess of history” (Peterson, 2005:139). ’n Verdere hartseer gevolg van so ’n beskouing is dat die fisiese nood van mense nie as belangrik geag word nie.

Die sogenaamde sondenood en die redding van siele word dan as die eintlike nood van mense beskou. Hoewel God gans anders is as Sy skepping omdat Hy dit uit niks gemaak het, is daar nie ’n afsydige afstand tussen God en die wêreld nie (Cunningham, 1998:75).

Hy laat die wêreld nie aan haarself oor nie. As God daarop uit is om die skepping nuut te maak, kan ons dit beslis nie met vyandigheid bejeën nie. Dit is Sy skepping wat Hy goed en vrywillig uit liefde geskep het.

#### 2.4.3 Sending as primêre aktiwiteit van die Drie-Enige God

Die *missio Dei* help ons om te verstaan dat God die outeur van sending is en nie die kerk nie. Dit is primêr die werk van die Drie-Enige God in die wêreld waarvan die

kerk die voorreg het om in te deel. “The ultimate basis of mission is the triune God” (Thompson, 1994:72). “The *missio Dei* [skrywer se skuinsdruk] is God’s activity, which embraces both the church and the world. And in which the church may be privilege to participate” (Bosch, 1991:391).

God se sending was daar voor die kerk daar was. Die kerk is dus ’n produk of die resultaat van God se sending van sy Seun na die wêreld. Sending is dus nie gebaseer op enige menslike behoeftes binne of buite die kerk nie.

“The church is on the one hand, the provisional result of mission but, on the other hand, it is God’s agent of it” (Thompson, 1994:76). Die Drie-Enige God is dus reeds aktief betrokke in die wêreld, terwyl ons die voorreg het om deel te word daarvan. Bosch (1991:393) maak die opmerking dat “It is inconceivable that we could again revert to a narrow ecclesiocentric view of mission”. Newbigin (1963:31) wys daarop dat ’n eensydige en eksklusiewe klem op Jesus Christus se heerskappy ’n bydraende faktor tot ’n kerkgesentreerde siening van sending is. Die diepste grond vir die *missio Dei* is God se liefde vir die wêreld (Bosch, 1991:392; Peters, 1993:145). Dit het sy oorsprong in God se liefdevolle hart. “It is based on and reflects his nature, will and action” (Thompson, 1994:68).

## 2.5 SAMEVATTING

Ingevolge die navorser se verstaan van Praktiese Teologie is in hierdie hoofstuk gefokus op God, op die Triniteit. Dit verskaf die basisteorie waarmee die navorsing die bedieningspraktyk mee wil aanspreek en ’n praktykteorie mee wil ontwikkel.

Samevattend kan die navorser dus sê: Jesus self het nêrens in die Skrif na die Triniteit verwys as ’n probleem nie (Wainwright, 1962:251). Hoewel die Triniteit vir die kerk deur die eeue ’n worstelstryd was en ons logika deurkruis, is dit God se gawe aan ons waardeur ons met nuwe oë na God, onself en die wêreld kan kyk. God se openbaring as Drie-Enige God moet gesien word as oplossing vir die menslike probleem van vervreemding en skeiding van Hom. Hoewel daar menslik gesproke ’n vreemde en misterieuse aspek verbonde is aan hierdie openbaring, is dit tegelyk ook God se onthulling van sy verlossingsplan vir die wêreld. Die wêreld se vervreemding van sy

Skepper en gevolglike behoefte aan verlossing, versoening en vrede, raak God se hart van liefde. Op grond van God se liefde en inklusiewe, uitnodigende en meenemende gemeenskap openbaar Hy Hom as Verlosser van die wêreld in Jesus Christus. Deur die Heilige Gees word Jesus se heilswerk 'n heerlike werklikheid in gelowiges se lewens. Die leer van die Drie-Eenheid staan dus in die allernouste verband met God se sending na die wêreld.

Die Drie-Enige God as God van verhoudinge, deel genadiglik die wedersydse liefde, lewe en gemeenskap binne die Triniteit met Sy skepping. Die Drie-Enige God is ten diepste die *missio Dei* en Hy maak die kerk deel van sy voortgaande sending in die wêreld.

## HOOFSTUK 3

### DIE DRIE-ENIGE GOD SE VERHOUDING TOT DIE KERK

#### 3.1 INLEIDING

Daar is in hoofstuk twee gefokus op die lewe in die triniteit en die Drie-Enige God se verhouding tot die wêreld. Dit was die eerste verhoudingsvlak waarna gekyk was. In die volgende drie hoofstukke word die fokus geplaas op die ander drie verhoudingsvlakke.

As gelowiges behoort die kerk iets te weerspieël van die beeld of die lewe van die Drie-Enige God. Dit behoort op drie vlakke na vore te kom. Die kerk behoort allereers in 'n persoonlike, intieme gemeenskap met God te leef. Daar moet tweedens van die kerk se kant 'n oop, positiewe en uitnodigende verhouding tot die wêreld wees. Derdens moet die lewe in die Triniteit ook weerklank vind in die kerk se interne lewe en strukture. Gunton (2001:12) som hierdie verhoudingsaspekte soos volg op: "The church is therefore called to be a being of persons-in-relation which receives its character as communion by virtue of its relation to God, and so is enabled to reflect something of that being in the world". Hierdie verhouding kan skematies met 'n driehoek vergelyk word waarvan die boonste punt van die driehoek God voorstel en die onderste twee punte weer die gemeente aan die een kant en die wêreld aan die ander kant. Sonder 'n persoonlike en intieme verhouding met God is dit nie vir die gemeente moontlik om haar roeping te vervul in die wêreld nie. Ons interaksie met die wêreld lei op sy beurt ook weer tot 'n verdieping in ons verhouding met God (Burger, 2002:265). Daar word in hierdie hoofstuk aandag gegee aan die kerk se verhouding met die Drie-Enige God. Die bespreking word gelei deur die navorser se verstaan van Praktiese teologie. Die hoofstuk, soos die vorige, is besig om op basisteoretiese vlak die identiteit van die kerk af te lei uit haar Godsbegrip.

Die implikasies hiervan word in die hoofstuk verder deurdink om sodoende rigting te gee vir die ontwikkeling van 'n praktykteorie wat die gemeente sal help om missionaal te transformeer.

### 3.2 DIE VERHOUDING MET GOD: WAT BEHELS DIT ?

Ons verhouding met God is 'n gawe, maar tog ook 'n opdrag wat tot uiting kom deur 'n innige, persoonlike gemeenskap met Hom. “In the Old Testament, to know (*yada*) is personal, bodily, nonintellectual” (Ackerman, 2001:81). Hoewel ons deur Christus met God verenig of versoen is, moet ons juis ook weer hierdie versoening koester, uitleef, beleef, bewaar en beoefen. “It is a gift to be exercised by all believers” (Johnson, 1996:109). Ons moet hierdie verhouding “bewustelik” en “gedissiplineerd” (Burger, 2005:88) beoefen. Die Bybel het verskillende beelde en terme of uitdrukkings waarmee die verhouding of gemeenskap met God beskryf word. Die Skrif praat van ons “verbondenheid” met Christus (Kol.2:6-15). Soos die loot aan die wingerdstok moet ons “in” Christus bly (Joh.15:1-5). Die begrippe “in Christus” en “saam met Christus” is van die heel belangrikste begrippe in Paulus se prediking (Konig, 2001:294). Bogenoemde beelde en begrippe dui almal op 'n persoonlike en intieme verhouding.

Gelowiges voer die opdrag tot gemeenskap met God uit deur die verskillende geestelike dissiplines soos gebed, omgang met die Skrif, stilte voor God, luistervaardighede, bepeinsing en meditasie.

Soos reeds genoem is hierdie gemeenskap allereers 'n gawe en daarom is dit nie gegrond op menslike prestasies of vermoëns nie, maar gegrond op die gawe van God se liefdevolle verhouding met ons. Dit geskied op grond van ons roeping, op grond daarvan dat die kerk die Nuwe Testamentiese *volk van God* is, op grond daarvan dat ons die *liggaam van Christus* is en op grond daarvan dat die kerk *tempel van die Heilige Gees* is. Hierdie verhouding berus dus op die heerlike waarheid dat die kerk die eiendom van die Drie-Enige God is.

### 3.3 DIE VERHOUDING MET GOD: WAT IS DIE DOEL DAARVAN?

Daar is reeds in punt 3.3 geraak aan die doel van ons gemeenskap met God, waar daar verwys was na die opdrag verbonde aan ons verhouding met God. Volgens Burger (2002:262) is die kwaliteit en aard van die gemeente se verhouding met die lewende



God die heel belangrikste vraag vir 'n gemeente, want gemeentelike lewe is 'n uitvloeisel of weerspieëling van ons verhouding met God.

Die kerk se verhouding met God het ten doel om Hom te ken en sy wil en leiding ten opsigte van ons roeping in die wêreld te soek en hierdie roeping tot Sy eer te vervul. God se wil is nie iets wat iewers ontdek moet word nie, asof Hy dit weggesteek het en ons allerhande vernuftige pogings moet aanwend om dit te vind nie. God speel nie 'n "hide and seek game" met ons nie ( Morris & Olsen, 1997). Die Drie-Enige God het Homself in Jesus Christus aan ons geopenbaar ten einde 'n "covenantal relationship " (Morris & Olsen, 1997:42) met die mens te hê. Die ontmoeting met God lei tot 'n verhouding met Hom (Burger, 2005:83).

In hierdie "covenantal relationship" of verhouding met God, gaan God voort om Homself aan ons bekend te maak. In ons daaglikse gehoorsame wandel met God, opweg wees saam met Hom, op reis wees saam met Hom, word Sy wil vir ons duidelik. In die innige persoonlike gemeenskap met God leer ons Sy wil ken. "If we love and walk with God, God and we create the path that leads to our awareness of the divine will as we move along together" (Morris & Olsen, 1997:52).

Dus, sonder 'n lewende verhouding met God kan daar nie sprake van 'n roeping wees nie (Burger, 2002:220). In hierdie verhouding met God ontdek ons egter ook meer as dit wat vir ons roeping geld: ons vind by God troos, vrede en rus. Soos in die inleiding genoem, vorm ons verhouding met God 'n driehoekige verhouding wat die wêreld insluit.

Hendriks (2004:25), noem tereg dat "a faith community cannot really understand God in a personal way without participating in his missional praxis", dit wil sê betrokkenheid by die nood van die wêreld. Hierdie driehoekige verhouding is dinamies van aard wat deur 'n dialogiese interaksie gekenmerk word.

Hierdie dialogiese verhouding ontsluit weer 'n proses van geloofsonderskeiding in die gemeente waardeur God se wil vir 'n bepaalde konteks duidelik word. Kennis van God of te wel teologie vereis so 'n "correlational-hermeneutical" benadering (Hendriks, 2004:21).

Volgens hierdie benadering word verskillende perspektiewe vergelyk of gekorreleer wat 'n dialoog tussen die perspektiewe inisieer. Sonder die beoefening van die persoonlike gemeenskap met God is dit dus vir die gemeente nie moontlik om God se stem duidelik genoeg te hoor en sy wil te ken nie.

### **3.4 WAT IS GELOOFSONDERSKEIDING?**

Geloofsonderskeiding (ook geestelike onderskeiding genoem) is “the churches’ way to discover God’s will and mission in the world” (Morris & Olsen, 1997:53). “Dit beteken letterlik om in ‘n krisis deur toetsing ‘n onderskeid tussen goed en kwaad te maak” (Marais, 2007:34). Morris en Olsen haal Stephen Bryant se insiggewende en treffende beskrywing aan:

Spiritual discernment makes operational our faith that an ever present Guide ... is present to lead us in the truth and love as individuals and congregations. It opens our sails as a church to the Spirit whose winds we believe are always blowing and will always move us closer to Christ, closer to one another, and closer to the world that God wills (Morris & Olsen 1997).

Geloofsonderskeiding behels 'n kritiese, konstruktiewe dialoog tussen die globale en plaaslike konteks van die gemeente aan die een kant en die gemeente se gemeenskap met God aan die ander kant (Hendriks, 2004:30).

Die verskillende geestelike bronne soos die Bybel en die tradisie is belangrike middele in hierdie dialoog. Die groot vraag agter geloofsonderskeiding is: “Is it God we hear and follow?” (Ackerman, 2001:79).

#### **3.4.1 Enkele Skrifverwysings**

Geloofsonderskeiding is diep gewortel in beide die Ou en Nuwe Testament (Morris & Olsen, 1997:28). Hier volg enkele Skrifverwysings van voorbeelde in die Bybel waar geestelike onderskeiding ter sprake was:

Salomo vra daarvoor: “Gee my die gehoorsaamheid aan U dat ek u volk reg sal regeer en in alles insig sal hê, want wie kan uit homself hierdie groot volk van U regeer!” (I Kon. 3:9).

Elia moes ’n sensitiewe oor hê om God te kan hoor. “En na die vuur was daar ’n fluistering in die windstilte” (I Kon. 19:12).

Samuel moes verder kyk as die oppervlak. “Maar Hy sê vir Samuel: ‘Moenie na sy voorkoms of sy buitengewone lengte kyk nie, want Ek het hom nie gekies nie. Die Here kyk nie na dieselfde dinge as die mens nie. Die mens kyk na die uiterlike, maar die Here na die innerlike’” (I Sam.16:7).

Jakob ontmoet God op ’n buitengewone plek. “Toe sê Jakob: ‘Sê my tog jou naam’ en die man vra: ‘Waarom vra jy my naam?’ Hy het vir Jakob daar geseën” (Gen.32:29).

Romeine 12:2 noem: “Julle moenie aan hierdie sondige wêreld gelyk word nie, maar laat God julle verander deur julle denke te vernuwe, dan sal julle ook kan onderskei wat die wil van God is, wat vir Hom goed en aanneemlik en volmaak is.”

Paulus bid dat “die God van onse Here Jesus Christus, die Vader aan wie die heerlikheid behoort, deur sy Gees aan julle wysheid gee en Hom so aan julle openbaar dat julle Hom werklik kan ken.

Ek bid dat Hy julle geestesoe so verhelder dat julle kan weet watter hoop sy roeping inhou, en watter rykdom daar is die heerlike erfenis wat Hy vir die gelowiges bestem het” (Efe. 2:17,18).

Vir die vroeë kerk was geestelike onderskeiding ’n kernaspek van hulle lewe, hoewel dit meer gesien was as gawe van die Heilige Gees. Die feit dat hulle gereeld bymekaar gekom het om saam te bid en te aanbid, het die regte atmosfeer geskep vir die ervaring van God se teenwoordigheid (Handelinge 2:43 – 47).

Daar is vier bekende tekste in Handeling 15 wat die geloofs-onderskeidings episodes in die lewe van die vroeë kerk verwoord. Hulle is Handeling 1:12-26; 6:1-7; 11:1-18 en hoofstuk 15 waarvan laasgenoemde die bekendste is.

Die vroeë kerk in Jerusalem moes volgens Handeling 15 vergader en besluit rondom die argument of nie-Joodse Christene ook besny moet word of nie. Gevolglik word 'n vergadering belê in Jerusalem tussen die apostels en die ouderling saam met die hele gemeente (vs .22). Die besluit was eenparig (vs.25) en word soos volg verwoord in verse 28 en 29:

Die Heilige Gees en ons het besluit om geen verdere las op julle te lê as net hierdie noodsaaklike dinge nie: dat julle nie vleis moet eet wat aan 'n afgod geoffer is nie, ook nie bloed nie en ook geen dier wat verwurg is nie, en dat julle onsedelikheid moet vermy. As julle julle van hierdie dinge weerhou, doen julle reg. Hartlike groete (Hd. 15:28-29).

Die boodskap is met groot blydschap verwelkom (vs.31). 'n Besluit is geneem saam met die hele gemeente onder leiding van die die Heilige Gees.

### **3.5 'N TRADISIE VAN GELOOFSONDERSKEIDING**

Teologie gaan ook oor die Skrif en die tradisie. “Theology in Africa must be able to read the Christian faith tradition in the light of its present realities and then discern what God requires of it” (Hendriks, 2004:29). Volgens Morris & Olsen (1997:29) is die tradisie van geloofsonderskeiding merkwaardig. Hier volg 'n kort samevatting van hierdie tradisie.

#### **3.5.1 Die derde eeu voor Christus**

Origenes het reeds in die derde eeu drie bronne onderskei wat aanleiding gee tot menslike denke naamlik God, bose geeste en goeie geeste. Indien jy die geeste kan onderskei, sal jy 'n weg vind om jouself deur die regte gees te laat lei.

John Cassian het op hierdie drievoudige skema voortgebou. Hy sê geestelike onderskeiding is die oog en die lamp van die liggaam.

John Climacus het in die sesde eeu, as hoof van die klooster by Sinai, 'n boek geskryf getiteld "The Ladder of Divine Ascent" wat 26 stappe bevat vir die monnike se geestelike groei. Die laaste stap was geloofsonderskeiding. Die stappe was soos 'n leer gerangskik in 'n "juxtaposition" sodat gehoorsaamheid en geestelike onderskeiding langs mekaar was. Gehoorsaamheid lei dus tot geestelike onderskeiding.

### 3.5.2 Oosterse kerk en die Westerse kerk

Die kerk in die ooste en in die weste het verskillende patrone ontwikkel. In die ooste het die mistieke en die asketiese 'n belangrike rol gespeel in geestelike onderskeiding. Die Drie-Enige God en veral die rol van die Heilige Gees is vir hulle belangrik.

Die Westerse kerk het aangepas by die patroon van die Romeinse Ryk. Die Romeinse wette en manier van redevoering het deel geword van die kerk se sisteem.

Die wyse waarop kerklike vergaderings gehou word is geskoei op die Romeinse senaatvergaderings. Geestelike onderskeiding in die westerse kerk fokus op gesag, tradisie, eenheid en kontinuïteit. Die pous en die kardinale as gesagsfigure binne die Rooms Katolieke kerk speel hier 'n belangrike rol.

### 3.5.3 Die Reformasie

Die reformatore soos Johannes Huss, Luther, Calvyn en Zwingli het die gesag vanaf die pous verskuif na die Skrif. Die Skrif is die bril waardeur die wil van God geken kan word. Calvyn het baie klem geplaas op orde en respek. Hy ken blykbaar nie 'n belangrike funksie toe aan geloofsonderskeiding nie. Dis op hierdie punt dat Morris & Olsen nie baie waardering vir Calvyn uitspreek nie, want volgens hulle interpretasie het hierdie klem op orde en respek en sy klaarblyklike versigtigheid vir die spirituele, die Westerse kerk en samelewing begin domineer. Organisasie, wet, vorm en struktuur het samebindende faktore geword.

Calvyn was a lawyer by training, relying on rules and ordinances to insure that everything was done decently and

in order. Calvin both contributes to and limit our inquiry into discernment (Morris & Olsen, 1997:34).

#### 3.5.4 Na-Reformatoriese tydperk

Die Ana-baptiste het hulle kerke gemodelleer op die kerk van die Nuwe Testament deur die hele gemeente te betrek in geestelike onderskeiding.

In die 17<sup>de</sup>- en 18<sup>de</sup>-eeu het die Kwakers 'n baie belangrike bydrae gelewer tot die praktyk van geestelike onderskeiding. Die gemeenskaps karakter van die “Friends” se verstaan van geloofsonderskeiding is tot vandag toe 'n belangrike eienskap van die Kwakers se byeenkomste.

In die Metodiste-tradisie speel geestelike onderskeiding ook 'n belangrike rol in die geestelike groei van individue en gemeentes.

In Engeland, Europa en die VSA “rules and procedures for church assemblies gradually became standardized” (Morris & Olsen, 1997:39). Hoewel orde en reëls in sommige gevalle meriete het, moet ons in gedagte hou dat “the rules cannot, in and of themselves, provide the structure for spiritual discernment” (1997:40).

Ten slotte sê Morris & Olsen in hierdie kort geskiedenis van die tradisie van geestelike onderskeiding in die kerk dat daar waardevolle lesse te leer is. “The church can now draw on its traditions of spiritual discernment and order its life and ministries according to the will of God” (1997:41).

### 3.6 DIE PROSES VAN GEESTELIKE ONDERSKEIDING

Hoewel hier gepraat word van 'n proses, veronderstel dit nie 'n meganiese proses met 'n paar stappe wat 'n spesifieke uitkoms waarborg nie (Morris & Olsen, 1997:20). Dis primêr die inisiatief van die werking van die Heilige Gees.

“Faith and trust in God is the ultimate ground of discernment” (Hendriks, 2004:30). Menslike oordeel speel natuurlik ook hier 'n rol. Burger (2005:196) noem: “Meestal word ons opgeroep om soos intelligente, verantwoordelike mense na te dink oor wat

aan die gebeur is en om goed te kyk en te luister waar God in die situasie teenwoordig is en wat sy wil daarvoor is”.

Wat die menslike kant van geestelike onderskeiding betref, speel mense se persoonlikhede, hul konteks en tipe spiritualiteit ook ’n rol in die proses (Ackerman 2001:50, Ware 1995:28-35). Ware (1995:36-43) onderskei breedweg vier tipes spiritualiteite. Tipe 1 is ’n *kopspiritualiteit*. Die dominante fokus is dus op die intellek en dit wat konkreet waarneembaar is. Tipe 2 is weer ’n *hartspiritualiteit*. Die dominante fokus word hier geplaas op affektiwiteit en emosionale belewenis van dinge. Tipe 3 noem sy ’n *mistieke spiritualiteit*. Hier is die dominante fokus op die hoor wat God sê eerder as op die praat met God met die doel om die Heilige te verenig. Tipe 4 noem sy ’n *koninkryk spiritualiteit*.

Persone in hierdie groep se hooffokus is om eenvoudig God te gehoorsaam en om getuies te wees van Sy koninkryk. Hulle het ’n passie om die gemeenskap te verander.

Die veronderstelling is dat God reeds aktief besig is in die wêreld. Die gemeente moet uit gehoorsaamheid vra: Waar sluit ons aan by God se aktiwiteit in die wereld, want Hy nooi ons om aktief deel te word van sy droom vir ’n nuwe, herstelde wêreld.

Om aan hierdie uitnodiging van God gehoor te gee, moet die gemeente die nodige sensitiwiteit ontwikkel, ontvanklik en oop wees vir God se stem en dade. Hy is besig om te werk in die wêreld, dit wil sê in mense se lewens, die ekonomie, die samelewing, die politiek, die natuur, ensovoorts. Ons het dus ’n proses van geestelike onderskeiding of geloofsonderskeiding nodig wat ’n nuwe manier vereis van kerkwees (Morris & Olsen, 1997:107).

Vervolgens let ons op die verskillende aspekte van die geloofsonderskeidende proses.

### 3.6.1 Geloofsonderskeiding begin by God

Indien ons die voorbeeld van die driehoek (3.1) verder toepas, dan dui die boonste, vertikale punt van die driehoek die primêre fokus op God wat die beginpunt van geestelike onderskeiding is. Hy moet altyd voor oë gestel word. Die Heilige Gees neem altyd die inisiatief in die proses van geloofsonderskeiding in die gemeente

(Ackerman, 2001:6). Dit is 'n leierskapsgawe van die Gees aan die gemeente (Marais 2007:44).

Dit is 'n reis wat by God begin en saam met Hom voortgesit word (Nicol, 2002:9,170). Ons is saam met God op reis in en deur die wêreld (Luk. 10:1-16). Die fokus is dus op God wat heelpad die inisiatief neem. Die gemeente is gehoorsame mede-reisigers en mede-werkers.

Dit vereis dat die gemeente voortdurend die “Gods-vrae” moet vra soos: Wie is God (die vraag van hoofstuk 2) en meer spesifiek: Wie is God in ons situasie of konteks? Waarmee is God nou besig? Wat wil God hier vir ons sê? Waarheen lei of beweeg Hy ons? (Keifert, 2007:37). “What is God up to here?” (Marais & Ellison, 2004:5; Morris & Olsen, 1997:29). Soos reeds genoem gaan geloofsonderskeiding van die veronderstelling uit dat die Drie-Enige God reeds teenwoordig en aktief is in die wêreld (Peterson, 2005:138).

Deur geloofsonderskeiding word ons sensitief gemaak vir God se stem en daad. Luister en waarneming is sleutelemente in die hele proses.

### 3.6.2 Stilwees en luister wat God sê

Bonhoeffer (1985:23) noem dat “The mark of solitude is silence, as speech is the mark of community”. Stilwees help ons om bewus te word van die gawe van God se teenwoordigheid. Die meeste van ons voel ongemaklik met stilte en dit is vir ons vreemd om onself tot 'n gemaklike stilte bring (Nicol, 2002:90).

Ons sukkel veral met ons koppe wanneer dit by stilwees kom. Te veel gedagtes is geneig om in ons kop te maal die moment wanneer jy probeer om stil te word met veral die oog op luister na God.

Die uitdaging raak egter nog groter om in die storm stilte te ervaar en God so ook op ander vlakke as die binnekamer te hoor. Die ander uitdaging is natuurlik tyd. Om stil te word vra dat jy jouself tyd gun om dit te doen. Daar word dikwels te maklik gesê, ek het nie tyd nie, al word slegs twintig minute uit die vier en twintig uur benodig vir kwaliteit stilwees. Dit is 'n kuns wat oefening verg en hoe meer dit beoefen word, hoe



gemakliker raak 'n mens met stilwees. Luister is die ander kant van die muntstuk. Net soos stilwees is effektiewe luister ook 'n kuns wat aangeleer en ingeoefen moet word.

Ackerman (2001) beklemtoon in sy voorwoord die sentraliteit hiervan as hy noem dat “helping people to attend to God - as individual souls and as faith communities - is the central work of the congregation”. Ons moet leer om te hoor wat Hy vir ons binne 'n bepaalde konteks sê.

Daar is baie stemme wat op die gemeente se aandag aanspraak maak en ons probeer verlei as synde die stem van die Goeie Herder (Joh.10). Om te luister na wat God sê, is die mens se gelowige respons op die roepstem van God (Johnson, 1996:23). God se stem moet onderskei kan word van al die ander dikwels valse en verleidelike stemme in onself en die wêreld. “Discernment is telling the voice of God from the other voices we hear” (Ackerman, 2001:80). Die kerk van die Nuwe Testament was voortdurend waaksaam teen die verleiding van die stemme van die valse profete. Om na God te luister is 'n vaardigheid wat aangekweek moet word. Dit vra gedissiplineerdheid en oefening. Dit veronderstel 'n stil word na binne en na buite. Na buite moet enige vorm van steurnis sover moontlik afgesny word. Om alle eksterne steurnisse te vermy is nie altyd moontlik nie. Daarom is die stilword na binne so belangrik.

### 3.6.2.1 Luister wat God sê deur die Skrif

Om na God te luister is allereers 'n luister na Sy Woord. Burger (2005:66) noem dat die hele Bybel op verskillende maniere eintlik net wil sê, wie is God en hoe is God. Daarom is die Bybel 'n onmisbare aspek van die kerk se geestelike onderskeidingsproses (Johnson, 1996:25). Wanneer daar na die God se Woord geluister word, moet die volgende kenmerke of karaktertrekke van die Skrif in gedagte gehou word.

#### a) Die gesag van die Skrif

Die Bybel is die gesagvolle skriftelike getuigenis van God se openbaring aan die mens. Daarom is die hoogste gesag vir leer en lewe die Skrif. “The questions raised by the faith community should be answered by means of a process of discernment in which Scripture plays a normative role” (Hendriks 2004:29).

Dit kan nooit ons eie ervaring wees of selfs die goeie voorbeeld van iemand anders nie, want “Spirituality is rooted in the text of the Bible” (Peterson, 2006).

b) Die persoonlike karakter van die Skrif

Individue, groepe en geloofsgemeenskappe mag verskillende interpretasies heg aan verskillende aspekte van die Skrif soos dit ook inderdaad die geval is. Dit sal daarom baie help om te verstaan wat die uiteindelijke doel van Skrif is. Met daardie doel in gedagte, word ons gehelp om nie vas te val in kleiner onbelangrike aspekte nie. Dit sal ons help om te fokus om dit wat wesenlik is.

God se openbaring het ’n persoonlike karakter (Peterson, 2006:27-28). Ons leer Hom in die Skrif ken as die Drie-Enige God. Hy maak Homself bekend as Vader, Verlosser en die Heilige Gees. Die persoonlike karakter van die Bybel is gerig op die skep van gemeenskap tussen God en mens. God wil ons hemelse Vader wees, Hy is ons Verlosser in Jesus Christus en deur die Heilige Gees ons Leidsman en Trooster. Die Drie-Enige God kommunikeer met ons deur Sy Woord met die doel om ons harte te verower (Nicol, 2002:98).

c) Die transformerende karakter van die Skrif

Indien die Bybel inhoudelik ’n persoonlike karakter dra gerig op die verhouding tussen God en mens, moet ons benadering in die omgang daarvan ook hierdie karaktertrekke weerspieël. “Because it was personal, it was also relational, which meant that all reading/listening of Holy Scripture required personal, relational, participatory reading/listening” (Peterson, 2006:27). Dit wil sê God wil ons deur die teks van die Bybel ontmoet en ’n verhouding met ons bou. Daarom is die Bybel nie bedoel om ’n bron van informasie te wees nie, maar om ons lewe te transformeer.

Nicol (2002:98) wys byvoorbeeld daarop dat byna die helfte van die Ou Testament in poëtiese taal geskryf is en dat poësie juis bedoel is om harte te raak. God wil deur die Bybel ons hart verower. Dit gaan oor veel meer as net die verstand, hoewel dit nie uitgesluit word nie.

“These are words intended, whether confrontationally or obliquely, to get inside us, to deal with our souls, to form a life that is congruent with the world that God has created”

(Peterson, 2006:4). Wanneer die Bybel slegs vir informasie, intellektuele redes, inspirasie of morele redes gelees word, ontnem ons dit van sy persoonlike karakter en vervang ons dit met ons eie persoonlike behoeftes. En alhoewel die mens en sy behoeftes vir God inderdaad ook belangrik is, kan dit nie aangespreek word buite 'n ontmoeting met God in die Bybel nie.

### 3.6.2.2 'n Geestelike lees van die Skrif

Uit bogenoemde blyk duidelik dat dit belangrik is hoe ons die Bybel lees. Omdat ons nie geïntereesd is om meer te weet nie, maar meer te word soos God ons bedoel het om te wees, moet ons die Bybel geestelik lees. Peterson (2005) beklemtoon verder “This means that there is a certain kind of reading the Bible which goes far beyond feeding our braincells with information. It is intended to change or transform our lives.”

“Die Bybel wil nie net op “rasionele vlak” (Nicol, 2002:98), met ons kommunikeer nie, maar ons harte aanraak deur ander mense se ervarings met God. Peterson vergelyk die lees van die Bybel met eet van voedsel. Net soos 'n roofdier sy prooi stadig kou en absorbeer tot verteerbare voedsel, moet die Bybel as geestelike voedsel stadig herkou en verteer word. Vergelyk die volgende tekste: Openbaring 10:9-10; Jesaja 31:4. Peterson wys verder daarop *hagah* die Hebreeuse woord vir grom (growl) ook meditasie beteken. Die boodskap van die Bybel is gegiet in 'n storievorm. Die Bybel lees soos 'n groot storie: God se storie. Dit is soos 'n liefdesbrief (Nicol, 2002:97). Binne hierdie groot storie is daar talle kleiner stories wat met die groter storie verband hou. Johnson (1996:155) noem dat die Skrif “a complex conversation” is en nie slegs een enkele stem nie. Hierdie stories nooi ons in en trek ons in die wêreld van die Bybel. Ons word genooi om onself te sien as deel van die storie. Ons word ingenooi om die wêreld van die Bybel te betree en so deel te word van al hierdie stories.

'n Modernistiese lees van die Bybel vind op 'n afstand plaas. Dit word dan as objek hanteer wat jy kan beheer. 'n Geestelike lees van die Bybel behels egter dat jy jou “oopstel” vir die Bybel en die teks besit neem van jou (Nicol 2002:96). Die Bybel is vol van beloftes en troos waaraan ons gewoon geraak het. Maar daar is egter ook die onverklaarbare, skokkende, harde kant van die Bybel wat as ongemaklik beleef word. Dis die bitter kant van die soet woord (vgl. Open.10:10).

### 3.6.2.3 Kontemplatiewe eksegesi

Die geestelike lees van die Bybel lees, impliseer geensins 'n oppervlakkige lees daarvan nie. Dis nie 'n wegbeweeg van 'n akkurate lees van die Bybel nie. “Exegesis is the discipline of attending to the text and listening to it rightly and well”.

“Die leser en in besonder die opgeleide prediker moet nog steeds sy of haar “energy and intelligence” (Johnson, 1996:157) gebruik ten einde teologies verantwoordelik met die teks om te gaan. Voldoende en akkurate lees van die Woord is dus steeds belangrik, want woorde en sinne het betekenis en boodskappe.

Goeie en betroubare kommentare is vir hierdie doel belangrik. Dit beteken egter nie dat die regte lees van die Bybel net vir teoloë of spesialiste beskore is nie. “Exegesis, if it is to serve the church’s life and be congruent with the pastor’s calling, must be contemplative exegesis” (Peterson, 1987:109). Die teks is aan ons gegee in die vorm van 'n storie wat na geluister moet word. Die teks van die Bybel wil gehoor word. Die teks van die Bybel was oorspronklik mondelings oorgedra lank voor dit op skrif gestel was.

We read Scripture in order to listen again to the word of God **spoken**, and when we do, we hear him **speak**. Somehow or other these words **live** ... Contemplative exegesis means listening to the word as **sound** [skrywer se vetdruk] (Peterson, 1987:113,117).

Dit impliseer dat eksegesi van die teks van die Bybel oordenkend gedoen moet word. Ons is dus innerlik ontvanklik vir hierdie openbarende klank en die storie daaragter sodat ons lewens daardeur verander kan word.

Die Skrif mag nie uitsluitlik as 'n teksboek benader word, wat vir ons informasie oor God, godsdiensgeskiedenis, morele lesse of leerstellings moet gee nie.

Daar moet 'n “discerning appreciation” (Peterson, 1987) wees vir die Woord van God. Daar skuil altyd gevare in uiterstes of oorbeklemtoning van een saak ten koste van 'n ander. Wat eksegesi van die teks van die Bybel betref, geld dieselfde. 'n

Oorbeklemtoning van die teks ten koste van die konteks het tot gevolg dat aktualiteit en tersaaklikheid ingeboet word. 'n Oorbeklemtoning van die konteks of subjektiewe het weer tot gevolg dat die objektiwiteit van die teks nie tot sy reg kom nie.

“Reg moet geskied aan sowel die *tradisie* en die *situasie*” [skrywer se skuinsdruk] (Smit, 1987:11). Kontemplatiewe eksegeese en 'n geestelike lees van die Bybel kan, indien die balans versteur word, neig om te subjektief te word. Die gevaar van subjektivisme moet daarom nie onderskat word nie. Die kerk en sy leiers moet hier baie bedag wees op manipulasie, beheer en “valse profete” as gevolg van aansprake op wat die Gees vir die gemeente sou sê. Dit is waarom die Skrif, die tradisie en ander stemme belangrike korrelators is. Alles in ag genome is dit nie moontlik om suiwer objektief te luister na God en die wêreld nie. Jou eie styl, persoonlikheid, konteks en agtergrond is altyd belangrike meespelers in die geloofsonderskeidingsproses.

#### 3.6.2.4 *Lectio Divinia*

*Lectio Divinia* is 'n betroubare eeu-oue metode van Bybellees wat die teks as't ware lewendig laat word. Dis 'n geestelike lees van die Bybel. Ons hoor, sien en voel die konteks van dit wat ons lees. Dit is dus 'n lewenswyse wat aangekweek word. Beide Ware (1995) en Peterson (2005) beklemtoon die belangrikheid en nuttigheid van hierdie eeu-oue manier van Bybellees. Hieronder volg die 4 basiese stappe van hierdie Bybellees-metode :

##### a) Lees en luister (Lectio)

“*Wat staan hier?*” Lees die skrifgedeelte met ontsag, stadig en met soveel aandag moontlik een of twee keer deur – verkieslik hardop.

Onderstreep woorde of frases wat jou tref. Gebruik jou verbeelding en jou sintuie om dit wat jy lees as't ware voor jou oë te sien. As dit 'n verhalende gedeelte is, sien dit soos 'n flik voor jou afspeel; as dit 'n brief van Paulus is, sien die gemeente aan wie die brief gerig is, besig om te luister na iemand wat die brief voorlees, ensovoorts.

##### b) Mediteer oor die skrifgedeelte (Meditatio)

“*Wat beteken dit?*” Lees die gedeelte weer 'n slag deur. Dink rustig na oor die betekenis van die gedeelte vir jouself, en vir die groot prent van God se plan vir die wêreld. Laat toe dat jou gedagtes vashaak by 'n spesifieke vers, woord, karakter of

begrip in die gedeelte wat jy gelees het. Dink na oor die rede waarom dit jou aandag getrek het en oor wat dit vir jou beteken.

c) Gebed van die Skrif (Oratio)

Reageer teenoor die Here na aanleiding van die skrifgedeelte. Vertel vir Hom hoe die gedeelte jou laat *voel*. Dalk is daar 'n sin in die skrifgedeelte wat jy woordeliks wil bid.

d) Oordenking (Contemplatio)

Sit bloot stil en gee die Here geleentheid om Self met jou te praat op grond van die skrifgedeelte waarmee jy besig was. Laat jou gedagtes rustig bly by die uitstaande punte van die skrifgedeelte wat vir jou opgeval het en kyk wat vir jou duidelik word. Vertrou die Here hiermee en moenie self hard probeer werk om iets te laat gebeur nie. Wag bloot op die Here om indrukke by jou te laat opkom. As niks gebeur nie, is dit ook in orde. Dan het jy vir die ruk wat jy aan *contemplatio* afgestaan het “gekuier” by die Here.

“Discernment creates the capacity to see ... through the essence of matter” (Morris & Olsen, 1997:19). Die geestes oog van die geloof moet kan onderskei tussen goeie en die bose, tussen waar en vals. Dit is om te sien waarop 'n saak werklik aankom (Filip.1:9-10); dis om dieper en verder te kan kyk as die oppervlak; dis om verby die onmiddellike te kyk en die groter Werklikheid agter die gebroke werklikheid raak te sien (Peterson 2005:139).

### 3.6.3 Geloofsonderskeiding: Persoonlik en gemeenskaplik

Geestelike onderskeiding het 'n persoonlike en 'n gemeenskaplike kant wat met mekaar in noue verband staan. “For the individual, discernment is personal, but never private; it is not done in isolation” (Morris & Olsen, 1997:74). Burger (2005:29) noem dat persoonlik nie “individueel” beteken nie. Die gemeenskap van die gelowiges en die Christelike tradisie sal altyd ook 'n belangrike en onmisbare rol vervul tydens geestelike onderskeiding. Ons verhouding met God is nie 'n private, innerlike, hartsaak nie. Willard (1988:186) maak melding van die dissipline van “fellowship” as een van die hoofdissiplines van die geestelike lewe.

Die Drie-Enige God as God van verhoudings maak elke individu deel van die gemeenskap van gelowiges (Apostoliese Geloofsbelydenis).

- i) Saam met ander op reis hoor ons God duideliker as op ons eie en leer ons sy wil beter.
- ii) Ons deel saam in die ryke verskeidenheid van geestelike gawes binne die geloofsgemeenskap.
- iii) Ons neem verantwoordelikheid (accountable) vir mekaar.

#### 3.6.4 Geloofsonderskeiding: Opdrag en kuns

Soos met met talle aspekte van ons geloof is geestelike onderskeiding beide gawe en opdrag. Ons geloofslawe het 'n indikatiewe en 'n imperatiewe kant. God gee aan ons geloof, maar ons moet ook weer aanhou glo deur geestelike oefening (Hebr.6:12). Ons word deur geloof alleen gered (Efe.2:8), maar sonder daad is daardie geloof ook weer dood (Jak.2:26). Ons in Christus geheilig, maar die opdrag is ook om heilig te lewe (I Petr.1:16).

Hoewel ons dus aan die een kant die versekering het dat God in ons wandel met Hom deur die Heilige Gees Homself aan ons openbaar, is geestelike onderskeiding ook 'n kuns wat aangeleer moet word.

Dit is 'n proses wat groei en ontwikkel hoe langer en hoe inniger ons wandel met God. "Discernment is an art that improves with practice" (Ackerman, 2001:81).

### 3.7 SPIRITUALITEIT BINNE DIE KONTEKS VAN SENDING

Dawid Bosch (1979b) werk met die term missionale spiritualiteit. Hy baseer dit op die tweede brief van Paulus aan die Korintiërs "which I believe is, by all standards, the best case study in missionary spirituality that has ever been published" (1979b:12).

Paulus as sendeling verdedig sy apostelskap teenoor diegene wat hulleself as beter beskou as hy beskou. Bosch wys op die wyse waarop Paulus dit hanteer en haal 'n paar belangrike beginsels uit en pas dit toe op die wyse waarop sendelinge vandag in die wêreld betrokke is.

Tradisioneel word spiritualiteit beskou as die deel van jou geloof wat te doen het met jou geestelike lewe of interaksie met God teenoor die aardse lewe. So 'n beskouing sien gebed en aanbidding as 'n soort ontvlugting uit die wêreld. Dit is 'n beskouing wat spiritualiteit wêreldvreemd maak. Jou stiltetyd en aanbidding is dan die tye wanneer jy jou 'geestelike batterye' herlaai om geestelik sterk genoeg te kan wees vir die uitdagings van die wêreld.

Wanneer jy aan die ander kant in die lewe besig is met jou werk en ander alledaagse bedrywighede, is dit iets anders as jou interaksie met God. Indien die fokus eensydig op die aardse betrokkenheid van die Christen geplaas word, vind daar 'n verskraling van die geestelike aspek van ons lewe plaas.

Die twee geestelike en die vleeslike/stoflike word dus teenoor mekaar gestel. Lesley Newbigin verwys na die eersgenoemde as die sogenaamde "Pilgrims Progress Model" en die laasgenoemde die sogenaamde "Jonah Model".

As moontlike oplossing vir hierdie teenpole sou 'n goeie balans gesoek kon word. Dan sou die uitgangspunt wees dat die een die ander komplementeer. Ons verhouding met God moet lei tot betrokkenheid in die wêreld en betrokkenheid in die wêreld moet weer lei tot 'n verdieping van ons verhouding met God. Balansering het natuurlik die gevaar om na die een of na die ander uiterste oor te beweeg.

Soeke na 'n balans of komplementering tussen bogenoemde twee is vir Bosch nie die ideale oplossing nie. Hy sê dat ons in die Weste maar nog baie sukkel met die nalantskap van die Griekse dualisme wat 'n skeiding maak tussen liggaam en siel. "We have not really succeeded in overcoming this dichotomy in our thinking. Neither have we succeeded in overcoming this dichotomy in our theology" (1997:16).

Bosch wys op 'n derde alternatief. Die bogenoemde modelle moet vervang word met 'n spiritualiteit van die kruis. Die kruis is aan die een kant teken van 'n totale identifisering met die wêreld en aan die ander kant is dit terselfdertyd weer 'n teken van radikale afsluiting van die wêreld. Die kruis verklaar Jesus se onvoorwaardelike liefde vir die wêreld en sy mense, maar dit is tegelyk ook veroordeling en straf op die sonde en boosheid in die wêreld.



Hierdie spanning in plaas van balans moet daar altyd wees. Ons is dus in die wêreld maar, nie van die wêreld. Ons is uit die wêreld verlos, om weer na die wêreld gestuur te word. Die kruis, hoewel stewig geplant in die grond van hierdie aarde, is ook 'n herinnering dat ons vreemdelinge op weg is.

Paul's spirituality was, however, never a kind of permanent attribute, a possession or achievement; it was renewed again and again from within. As he writes to the Corinthians chapter after chapter, it develops, unfolds, deepens, and matures. Never fixed and finished, it is a spirituality that journeys from stage to stage. Paul never "arrives"; at least not before he reaches his true and final destination. His is not a spirituality of the monastery, but of the road (Bosch, 1997:20).

Missionale spiritualiteit raak dus elke aspek van die menslike lewe: aanbidding en lewe; liggaam en siel; gees en vlees; hart en hande. Dit is bloot, "two modes of existence", twee lewens-orienterings. "Being Spiritual means in Christ, whether we pray or walk or work" (Bosch, 1979b:13). Willard (1991:77) sê "Spirituality is simply the holistic quality of human life as it was meant to be, at the center of which is our relationship to God." Eugene Peterson (2006) sê dat "it is the way we live with God." Sy uitgangspunt is dat alles wat ons van God weet kan geleef word. Daarom is egte spiritualiteit volgens hom ook altyd veranker in die Skrif. Soos in die geval van Paulus word hierdie spiritualiteit gekenmerk deur nederigheid, diens, swakheid, opregtheid en afhanklikheid van Jesus Christus.

Dis die soort van 'wapens' waarmee Paulus homself verdedig het. Hy wou nie beïndruk met mag nie. Dis hierdie soort spiritualiteit wat ons weerloos maak. "No one has emphasized the weakness and the fragility of the missionary as clearly as Paul did in this letter" (Bosch, 1997:76). Daardeur word beheer uit jou hande geneem.

### **3.8 DIE ROL VAN GEBED**

Soos uit die voorafgaande blyk, is gebed en luister 'n wesenlike aspek van geestelike onderskeiding. Onder die verskillende geestelike dissiplines waarvan Willard

(1988:158) melding maak, voeg hy gebed onder die groep van “engagement”. “Engagement” noem hy die inaseming van die geestelike lewe.

As deel van die proses van geloofsonderskeiding noem Johnson gebed “the prayer of silence” (1996:154) waardeur ons Gods Woord in stilte hoor. Daar is natuurlik heelwat ander fasette van gebed soos aanbidding, voorbidding, ensovoorts. Hier word nou gefokus op die gebed van stilwees.

### 3.8.1 Gebed wat verander

Soos ons vroeër opgemerk het, is ‘n missionale spiritualiteit nie ‘n ontvlugting uit die wêreld nie. Gebed is daarom nie ‘n tydelike bedekking van die realiteite van die lewe nie. Dit is juis bedoel om die lewe ernstig op te neem en vierkantig in die oë te kyk. Ons gebede het sosiale implikasies. Peterson (1987:44) waarsku dat ons versigtig moet wees wat ons bid, want “Praying puts us at risk of getting involved in God’s conditions.” Die “Onse Vader”-gebed soos opgeteken in Matteus 6:5-14 word geplaas binne Jesus se gesprekke oor die koninkryk van God. Dit is dus ‘n gebed vir die koms van die koninkryk van God (spesifiek vers 10) teen die Bose (spesifiek vers 13). Die gebed wat Jesus sy dissipels geleer het, is ‘n gebed wat oorlog verklaar teen die “principalities and powers” wat aan die werk is die wêreld en die van menseleuens. Dis ‘n gebed vir verandering; dat dinge anders sal wees; nuut sal word. Dis ‘n gebed wat ons inskakel en aktief laat deelneem in hierdie vernuwingsproses. Dis missionaal deurweek. Gebed bring ons in kontak met die God wat die vernuwing inisieer.

### 3.8.2 Teken van my verhouding met God

Gebed is verder eintlik ‘n spontane uitvloeisel van my verhouding met God. Jesus se gesprekke met sy Vader was nie ‘n geforseerde dissipline nie, maar ‘n vanselfsprekende reaksie op die eenheid met die Hemelse Vader. Hy en die Vader is een (Joh.10:30). In ons gebede soek ons nie in die eerste plek na antwoorde op vrae en vraagstukke nie, maar na gemeenskap met God op ‘n dieper vlak. Die gebed van die hart is ‘n manier om God te ontvang (Nicol, 2002:121).

### 3.8.3 Korporatiewe gebed

In die Nuwe Testament kom ons onder die indruk van die korporatiewe karakter van gebed. Die “Onse Vader” is ‘n voorbeeld van die gemeenskaplike karakter van gebed.

Die vroeë kerk het gereeld saamgebid. Uit Luk.18:10 kan ons aflei dat Jesus in die tempel gebid het en dat sy dissipels volgens Hand.2:46 hierdie gebruik voortgesit het. Die dissipels het in die bovertrek saamgebid. Die gebede was ook gekenmerk deur 'n gemeenskaplike inhoud of doel, naamlik die verheerliking van God (Vgl. Hand.1:14,24; 2:42,47; 4:24). Jesus het juis aan hulle belowe “As twee van julle op aarde oor enige saak saamstem en daaroor bid, sal my Vader wat in die hemel is, hulle dit laat kry, want waar twee of drie in my Naam saam is, daar is Ek by hulle”(Matt.18:19,20).

#### 3.8.4 Visionêre gebed

Johannes het die apokaliptiek gebruik om mense te help om visionêr te bid. “Our prayers are often fitful and half-hearted because we cannot ‘see’ the one to whom we pray, and we cannot envision what we are praying about” (Stevens & Green, 2003:123-124).

### **3.9 IMPLIKASIES VAN GELOOFSONDERSKEIDING VIR DIE BESLUITNEMINGSPROSESSE IN DIE GEMEENTE**

Die geloofsonderskeidingsproses soos hierbo omskryf het verreikende implikasies vir die besluitnemingsprosesse in die gemeente. Dit raak met ander woorde die wyse waarop ons vergaderings hou en selfs eredienste inrig. Ons moet deurentyd daaraan vashou dat geloofsonderskeiding by God begin. Hy neem die inisiatief (Ackerman, 2001:6, Marais, 2007:32).

Marais (2007:37) wys verder daarop dat daar vyf dominante benaderings is ten opsigte van besluitneming en leierskap in die gemeente:

- i) 'n hiërargiese of eksklusiewe benadering
- ii) 'n demografiese benadering
- iii) 'n burokratiese benadering
- iv) 'n rasionele benadering
- v) 'n konsensusbenadering

In terme van geloofsonderskeiding is die voorkeurbenadering 'n konsensusbenadering. Dit is die primêre keuse, maar daar mag egter omstandighede ontstaan wat 'n ander benadering vereis, soos byvoorbeeld hoe 'n besluit geïmplimenteer moet word, ensovoorts. Leiers moet soms maar net hul goeie oordeel ook gebruik in sake wat minder ingrypend is. 'n Konsensusbenadering vereis dat daar met geduld na God en na mekaar geluister moet word. Konsensus veronderstel inklusiwiteit. Die gedagte van konsensus is ook nie om eenvoudig almal gelukkig en tevrede te stel nie. In die praktyk gebeur dit weinig. Dit is om saam met mekaar te luister na God se stem en sy wil te soek. Marais (2007:57) stel die luistersiklus voor as 'n meganisme om leiers en gemeentes hiermee te help. Die siklus het verskillende stasies (Marais 2007:69-118).

- Kom tot rus in God
- Ingaan in God se tyd
- Luister na God se Woord
- Luister na mekaar
- Luister na ander en die tye
- Luister weer na God se Woord, en word bewus van die werking van die Gees.

Smit (2001:51) stel ook 'n bepaalde proses voor wat hy noem (1) Recognise; (2) Reflect; (3) Recall; (4) Reframe; en (5) Respond. Hy noem verder dat die proses net so belangrik is soos die uitkoms. Dit is inklusief en verleen diepte en erns aan die besluitnemingsproses.

Binne die gemeente sal dit vreemd wees en aanpassing verg. Ons kerkraadsvergaderings in die gemeente is dikwels lank en soms uitputtend. Gevolglik sal so 'n proses as te tydsaam en lastig beleef word. Totdat leiers nie heeltemal die teologiese waarde en erns van hierdie proses besef nie, sal dit vir hulle nie baie sin maak nie. Die eerste saadjies hiervoor is reeds geplant. Daar is 'n besef dat die Woord en gebed meer is as net om op 'n “gepaste manier” te open en af te sluit. Met die nodige aanpassing en herstruktuering behoort die tydsaspek sinvol aangespreek te word. Daar moet egter ook in gedagte gehou word dat tyd deel is van geloofsonderskeiding. Ons moet ook leer om te wag op die stem en antwoord van God. Tyd is Sy gawe aan ons.

### 3.9.1 Rol van leiers in besluitneming

Die leiers in die gemeente behoort terug te keer na die ware betekenis van die begrip “geestelike leiers”. Die leiers moet fokus op God sodat hulle geloofsonderskeidend leiding kan gee binne die gemeente.

Dit sal veral duidelik moet blyk uit die wyse waarop besluite geneem word tydens vergaderings. Die wyse waarop besluite geneem behoort te word, moet algaande weg beweeg van die tradisionele, parlementere styl van besluitneming na ‘n proses van geloofsonderskeiding. Debat moet algaande plek maak vir gesprek en konsensus.

Die huidige manier van vergaderings hou en besluite neem word beskou as ‘n Reformatoriese erfenis. “The separation of governance and administration from spirituality – which is the malady of many church boards, councils, and assemblies today – is therefore solidly rooted in the Reformation!” (Morris & Olsen, 1997:36). Hierdie stelling word gemaak na aanleiding daarvan dat Calvyn volgens sy konstitusies blykbaar baie versigtig was vir spiritualiteit.

### 3.9.2 Missionaal-gedrewe besluite

Die besluitnemingsproses moet missionêr-gedrewe wees. Daar moet gedurig gevra word na hoe ‘n bepaalde besluit God se sending na die wêreld dien en bevorder. Meer spesifiek moet dit die bepaalde roeping van die gemeente dien en bevorder.

Die bepaalde visie van die gemeente moet ook duidelik gereflekteer word in die besluitnemingsproses. Dit kan die leiers help om meer gefokus te wees in hul besluite en kan veral nuttig te pas kom waar verskil van mening is.

## 3.10 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is gefokus op hoe die kerk die wil van God kan onderskei. In terme van Praktiese Teologie se hermeneuties-sensitiewe dialoog tussen Woord en wêreld, identiteit en droom, is geloofsonderskeiding die kruispunt waar die gemeente al die stemme moet hoor en dan uitsorteer wat sy moet doen. “Hoe lei God ons?” vra om onderskeiding.

Aangesien God die primêre bron van geloofsonderskeiding is, behoort die fokus op Hom die hoogste prioriteit in die gemeente te geniet. Sonder 'n bewustelike uitleef en beoefening van ons gemeenskap met God sal dit die gemeente ontbreek aan geloofsonderskeiding. Dit sal tot gevolg hê dat die gemeente worstel met 'n gebrekkige identiteit en sonder 'n duidelike roepingsbesef voortbestaan

.

## HOOFSTUK 4

### DIE KERK SE VERHOUDING TOT DIE WÊRELD

#### 4.1. INLEIDING

Bosch (1979a:222) noem dat die kerk in 'n dubbele verhouding staan, naamlik in verhouding tot God en in verhouding tot die wêreld.

In hoofstuk 3 was die fokus hoofsaaklik op God en Sy Woord en die proses van geloofsonderskeiding. Die verhouding van God met die gemeente is beklemtoon. In hierdie hoofstuk verskuif die fokus na die gemeente se verhouding tot die wêreld. In die proses van geloofsonderskeiding luister die gemeente na God, maar ook na die gemeente se konteks. “In every new situation, our faith seeks to comprehend what the living God requires of us” (Hendriks, 2004:27). Die konteks of wêreld vorm die tweede horisontale punt van die driehoekige-verhouding waarin die gemeente staan (Hfst. 3.1 van tesis). Met verwysings na die probleemstelling van hierdie navorsing is daar hoofsaaklik twee aspekte wat VGK-Koelenhof dwing tot 'n paradigmaskuif (denkskuif) weg van die huidige situasie. Dit is aan die een kant die wesenlike taak of roeping van die gemeente en aan die ander kant die veranderende konteks van die gemeente.

Stilword voor God is nie onttrekking uit die lewe nie, maar moet juis weer lei na die praktiese, alledaagse lewe. Bosch (1979b:11) waarsku teen so 'n wêreldvreemde spiritualiteit. Soos Jesus en sy dissipels moet die bergtop-ervarings (Matt.17:1-13) ons weer terug lei na die vallei van die lewe om daar met nuwe krag en passie God te dien. Die identiteit en roeping van die gemeente is onlosmaaklik aan mekaar verbind (Burger, 2002:265). Dit is dus belangrik dat die gemeente duidelikheid sal hê oor hoe hierdie identiteit en roeping gestalte kan vind binne die huidige konteks van die gemeente.

## 4.2 DIE WESENLIKE TAAK VAN DIE KERK

Dit is belangrik dat die gemeente duidelikheid sal kry oor die wesenlike roeping van die kerk in die algemeen, maar ook God se voorkeurreeping vir die gemeente in besonder. “Die korrekte verhouding tussen kerk en wêreld is ’n saak van die allerdringendste belang” (Bosch 1979:221). Die rede waarom dit vir enige gemeente belangrik is, is dat dit eerstens sin gee aan ’n gemeente se bestaan. Tweedens sal dit ’n gemeente help om meer gefokus en doelgerig te lewe ten einde relevant te wees (Hendriks, 2004:205).

### 4.2.1 Gestuur: wesenlike taak van die kerk

“In the emerging ecclesiology, *the church is seen as essentially missionary*” [skrywer se skuinsdruk] (Bosch 1991:372).

Die gemeente se identiteit is gekoppel aan wie God is. God het Homself aan ons bekend gemaak as die *missio Dei*, dus die sturende God. God die Vader stuur die Seun, die Seun stuur die Heilige Gees en die Heilige Gees stuur die kerk. Die kerk is dus in wese of essensieël ook gestuurdes.

Hoewel die missie van God groter is as die kerk, maak God die kerk deel van Sy missie in die wêreld (Bosch, 1991:391). Dit het tot gevolg dat die kerk in wese missionaal is (Hendriks, 2004:206). Die gemeente het dus ’n missionale roeping (Niemandt, 2007:44). Die kerk het daarom nie ’n missie nie, maar is die missie (Keifert, 2007:22). Sending is nie die werk van die kerk nie, maar die kerk aan die werk (Bosch, 1991:372). Praat jy van die kerk, praat jy van gestuur-wees. Die gemeente se blote bestaan en teenwoordigheid in die wêreld is ’n missionale daad. Dit is duidelik dat sending die wesenlike taak van die gemeente is. Sonder hierdie gestuurdheid kan ’n mens jou moeilik voorstel op grond waarvan ’n gemeente haar bestaan en bediening kan regverdig. Sonder ’n missionale karakter mis ’n gemeente eintlik die grond en diepste rede vir haar bestaan.

### 4.2.2 Die hele gemeente is gestuur

“The movement away from ministry as the monopoly of ordained men to ministry as the responsibility of the whole people of God, ordained as well as non-ordained, is one of the most dramatic shifts taking place in the church today” (Bosch 1991:467).



Die ou model van sending of die tradisionele verstaan daarvan behels dat sending 'n aspek van die kerk se taak is. Gevolglik is dit verskraal tot die taak van 'n bepaalde groep mense in die gemeente wat namens die gemeente gestuur word. Hierdie verstaan neem verskillende gestaltes aan. Lidmate word soms oor landsgrense gestuur om die evangelie te verkondig. Dit kan ook binne die gemeente geskied.

In die VGK-Koelenhof soos in die VGK in die algemeen, funksioneer 'n bepaalde groep wat bekend staan as die getuienisaksie of evangelisasiespan as die “sendelinge” van die gemeente. Hierdie groep word hoofsaaklik deur die kerkraad en gemeente beskou as die lidmate wat geroep word om uitreikwerk te doen in die gemeente. In baie gevalle eien so 'n groep ook hierdie “sendingwerk” toe as hul uitsluitlike taak omdat hulle die “bekeerdes” is en daarom mag die ander “onbekeerdes” nie hierdie terrein “oortree” nie. Hoewel die VGK amptelik (Handelinge van streeksinode 2006:32-38) wegbeweeg het van hierdie groepkonsep na 'n Geïntegreerde Bedieningsmodel (GB), is die ou model tog nog baie diep gewortel in die gedagtes en harte van die lidmate en funksioneer die praktyk nog baie sterk in die VGK. Die GB het drie kernbedieninge: Verkondiging en Aanbidding (Proclamation & Worship); Gemeentebedieninge (Congregational Ministries); en Diensgetuienis (Service & Witness). Die sendingtaak van die kerk word ingedeel onder Diensgetuienis. Take soos die volgende word hieronder geplaas: “Local and global mission and diaconal ministries”; “Service/Care”; “Witness/Mission”; “Public Witness”; “Mission(Service & Witness) in Unity DRC Family”; en “Global Mission”. Die doel van die GB is onder andere soos volg beskryf: “Die algemene sinode wil met die GB-model die kerk dien en help om **saam te fokus** [handelinge se beklemtoning], as 'n eenheid te werk en te getuig en weg te stuur van losstaande, opsigself gerigte bedieningstrukture...” (2006:34).

Hier is duidelik 'n poging tot 'n gemeenskaplike getuienistaak, maar dit is nie duidelik dat sending (witness/mission) as wesenlike taak van die kerk onderliggend aan hierdie model is nie.

Bosch (1979a:227) onderskei ook drie aspekte van die kerk se sendingtaak om daarmee die omvang van hierdie taak aan te dui. Dit is prediking, gemeenskap en diens. Hy wys ook verder op die *interaksie* van die drie elemente: “Egte k rugma het 'n inherente

sosiale dimensie, egte diakoniá 'n inherente verkondigingsdimensie” (1979a:228). Gemeenskap of kononia is soos die as wat die twee lemme van die skêr aanmekaar hou.

Daar moet wegbeweeg word vanaf 'n dominee-gefokusde-bediening na 'n lidmaat-gefokusde-bediening. Die gemeentebediening mag nie uitsluitlik sentreer rondom die amp van die predikant nie, maar die amp van die gelowige. “Leaders must learn to give responsibility back” (Robinson, 2003:133). Die Steeksinode van die VGK Kaapland (2006:20) maak ook, benewens die besonderde ampte, melding van die *amp van die gelowige*: “Elke gelowige wat die verlossing in Christus aanvaar het en tot lidmaatskap van die Kerk toegetree het, staan in die amp van die gelowige”. Hierdie amp word tans in die gemeente onderwaardeer. Tans laat die funksionering van die amp van die predikant in die gemeente 'n mens dink aan 'n vermaaklikheidster wat vergoeding ontvang sodat hy/sy die toeskouers kan vermaak. Volgens mense se oordeel kan die optrede van die kunstenaar goed of sleg wees. Lidmate is volgens hierdie voorbeeld soos verbruikers wat bedien (vermaak) moet word deur die predikant wat 'n eenman-vertoning moet lewer. Indien sending verstaan word as die taak van die hele gemeente, behoort daar meer erns gemaak te word met die amp van die gelowige in die gemeente.

#### 4.2.3 Waar het die kerk haar wesenlike roeping begin verloor?

Dit is belangrik om te probeer bepaal waar die kerk begin vervreem raak het van haar wesenlike roeping. Dit sal hopelik perspektief bied oor waar op die gemeente se reis na 'n gestuurde gemeente ons tans is en die gemeente help om die regte rigting te vind.

##### 4.2.3.1 Van “beweging” na “instituut”

Ons moet hier 'n onderskeiding tref tussen die kerk as “beweging” en die kerk as “instituut” (Bosch, 1979a:95; Thomas, 2003:134). As “beweging” is die kerk missionale gerig en as “instituut” weer gefokus op instandhouding. Die kerk van die Nuwe Testament was hoofsaaklik 'n beweging gerig op die verkondiging van die evangelie aan die heidene. Dit was “Die era van die apostels” (Keifert, 2007:21). Hulle het hulself beskou as mense wat in die gewone lewe op 'n vanselfsprekende manier getuies moet wees van Jesus Christus. Sedert die oorwinning van Konstantyn vroeg in die vierde eeu sou die kerk algaande geïnstitusioneel begin word. Dit staan ook bekend as die Christendom era of soos Niemandt (2007) dit noem die “Christenheid” vanweë die groot invloed en status wat die kerk in hierdie tydperk

geniet het. Die kerk en die staat was in 'n simbiotiese verhouding met mekaar en het staatskerk geword. Die Christendom sou al meer 'n bevoorregte posisie inneem totdat dit uiteindelik as enigste godsdiensvorm in die Heilige Romeinse Ryk (800 n.C.) erken was en die keiser basies binne die raamwerk van die Christendom opgetree het (Bosch, 1991:274). Lidmaatskap van die kerk was vanselfprekend omdat die kerk staatskerk geword het.

Die kerk se “eskatologiese verwagting” het verflou. Die Koninkryk is vergeestelik en verinnerlik. Die kerk het haarself as heilsinstituut in die wêreld tuisgemaak” (Bosch, 1979a:105). Algaande het die dinamiese uitbeweeg na die wêreld plek gemaak vir stagnasie. “Die herder se taak was om sy gemeente in stand te hou: hulle te doop, te trou en te begrawe (Keifert, 2007:24).

Hoewel daar algemeen aanvaar word dat die breuk van beweging na instituut in die kerk sedert die Konstantynse era plaasgevind het, wys Bosch (1979a:96) egter daarop dat tekens hiervan reeds in die Nuwe Testament te vind is vanweë die invloed van verskillende geestesstrominge en interne probleme van gemeentes.

Na dit alles moet daar ook wel in gedagte gehou word dat “instituut” en “beweging” nie noodwendig as opponente gesien behoort te word nie. Ook hier geld 'n kreatiewe spanning (Bosch, 1979a:96).

Indien die kerk as instituut in diens staan van die sendingaspek daarvan, kan ons met vrymoedigheid praat van die “kerk se sending” in die missionale sin van die woord. Of anders gestel die kerk se beweging na buite. Die institusionaliteit van die kerk kan 'n stabiliserende en behoudende effek uitoefen op die kerk, wanneer die kerk blootgestel word aan die gevare wat met 'n “beweging” gepaard kan gaan.

#### 4.2.3.2 Die Verligingstydperk

Met die aanbreek van die era wat bekend staan as die “Modernisme” (1650-1950), het die simbiotiese verhouding tussen staat en kerk begin verkrummel vanweë, onder andere, die irrasionele geloofsoortuigings daarvan. Dit staan ook bekend as die “Verligingstydperk”. Die tydperk word veral gekenmerk deur die klem op die menslike rede of rasionaliteit. Die mensdom het in hierdie tyd mondig geword.

Daarom word hierdie tydperk ook gekenmerk deur mag, beheer en kontrole. Mense het oorwegend 'n "rasionalistiese lewenshouding" (Nicol, 2002:19) ingeneem. 'n Skerp onderskeiding is gemaak tussen feite en waardes. Feite is volgens hierdie tydperk beskou as objektief, publiek, en gebaseer op die rede.

Waardes aan die ander kant weer is beskou as subjektief of relatief, privaat en gebaseer op die irrasionele of geloof. Gevolglik is geloof as 'n private en persoonlike saak beskou. Jy hou dit in die hart, want dit pas nie by dit wat as publiek beskou word nie.

Descartes wat algemeen beskou word as die vader van die Verligtingsera is bekend vir die uitdrukking: "Cogito, ergo sum": "I think, therefore I am".

Descartes, widely acclaimed as the father of the Enlightenment, employed the principle of radical doubt as the crux of his method. Only doubt, he believed, would purge the human mind of all opinions held merely on trust and open it to knowledge firmly grounded in reason (Bosch 1991:349).

Hierdie kennisteorie van Descartes het 'n ingrypende invloed uitgeoefen op die ontwikkeling van die wetenskap, filosofie, teologie, ensovoorts. Dit het soos 'n virus ontwikkeling op alle gebiede geïnfekteer. Die kerk sou ook nie hierdie invloed vryspring nie. Dit is skokkend om te lees dat "Die Reformasie het in 'n hegte wisselwerking met die Modernisme ontstaan" (Niemandt, 2007:20), en dat die Protestantse Reformasie juis "die geestelike keersy van die Verligting" (2007:20) was. Feitlik al die elemente van die Verligtingstydperk sou die missionale denke van die kerk beïnvloed (Bosch, 1991:342). Die optimistiese antropologie het die mens byna vergoddelik en die wêreld van God probeer vervreem. "Geloof het die saak van die verstand en van serebrale inspanning geword" (Niemandt, 2007:20). Die gevolg was dat die rede in die Weste superioriteit geniet het. Die subjek-objek digotomie het weer 'n invloed gehad op die wyse waarop daar met die Skrif omgegaan was. Die teks van die Bybel was as objek hanteer. Die grootste invloed was waarskynlik die terrein van voorspoed en ontwikkeling. Wat die sending betref was die evangelie die middel wat "voorspoed" sou verseker en 'n "oplossing" vir alle probleme kon bied.

Die Verligtingstydperk se oortuiging dat daar 'n oplossing gevind kan word vir al die menslike probleme, het weer die Westerse Christene onder die indruk gebring dat deur kolonialisasie en Westerse kerkplanting die groot menslike probleme van die dag aangespreek kon word. Die wêreldwye sending van die Weste en Europa kan vergelyk word met dié van globalisasie. Sanneh (2003) noem dit tereg ook “Global Christianity”.

Hierdie vorm van die Christelike godsdiens was bloot 'n replika van die Westers-Europese vorm van die Christelike godsdiens. Geen kulturele sensitiwiteit was geopenbaar nie, maar eerder kulturele gevangenskap. Dit het bloot uitdrukking geword van die Westerse kulturele belange en strewes.

Dit sou Karl Barth wees wat die begin ingelei het van 'n breuk met die teologiese benadering van die Verligtingstydperk. “In theology Karl Barth, with his ‘theology of crisis’, was the first to break fundamentally with liberal theological tradition and to inaugurate a new theological paradigm” (Bosch, 1991:350).

#### 4.2.3.3 'n Nuwe era vir die kerk

Elke nuwe konteks waarin die kerk haar bevind stel nuwe uitdagings ten opsigte van die roeping van die kerk. Die Godsvraag moet telkens weer gevra word: Waarmee is God nou besig en waartoe roep Hy ons?

Waar die kerk haar roeping verloor of prysgee, verloor sy ook haar invloed en impak op die samelewing. Die kerk het verander van 'n beweging na 'n instituut tydens die Christendom era en daarmee afstand gedoen van haar wesenlike roeping. Tydens die Verligtingstydperk het die kerk weer haar invloed verloor weens die onvermydelike impak van 'n rasionalistiese epistemologie. Indien die kerk getrou wil bly aan haar missionale roeping moet die omgekeerde nou weer plaasvind. Transformasie vanaf 'n statiese instituut na 'n energieke beweging is nou 'n noodsaaklikheid.

Die kerk het “a form of de-institutionalisation” nodig (Thomas, 2003:136), gebaseer op bewegingsenergie en nie die mag wat institute gewoonlik kenmerk nie. McNeal (2003) stel die vraag: “How do we deconvert from churchianity to christianity?” Keifert

noem (2007:30) hierdie terugbeweging na die oorspronlike taak van die kerk “’n nuwe era van gestuur-wees”. Bosch (1991:349) noem hierdie era die “*postmodern*” paradigm’. Vir Niemandt (2007) is dit “Nuwe drome vir nuwe werklikhede”. McNeal (2003:43) is oortuig dat ’n nuwe Reformasie vir die kerk in hierdie tyd nodig is: “The initial Reformation is about church. The new Reformation is about mission”. So ’n radikale verandering vereis ’n Skrifgetroue nuwe paradigma van kerkwees (Bosch 1991:182). Gemeentes wêreldwyd wat op hierdie nuwe weg van verandering hul bevind, word ontluikende kerke of “Emerging Churches” (Niemandt 2007:49) genoem.

### 4.3 DIE VERHOUDING KERK EN WÊRELD

#### 4.3.1 Twee uiteenlopende sienings

Indien die kerk in wese gestuurdes is na die wêreld, wat is die aard van die verhouding tussen kerk en wêreld? Op watter manier moet die kerk betrokke wees in die wêreld? Oor die vraag hoe hierdie gestuurdheid verstaan word en gestalte moet kry, is daar breedweg twee uiteenlopende beskouinge. Vanweë die “eienaardige ambivalente” (Bosch, 1979a:95) aard van die kerk was die gevaar maar altyd daar dat die verhouding kerk en wêreld kon skeef trek tot ’n uiterste neiging na die een of ander kant toe.

Daarom is daar gevalle waar die kerk heeltemal wêreldvreemd en vyandig teenoor die wêreld staan. Voorbeelde hiervan is die piëtistiese en pinksterbeweging of die sogenaamde “evangelicals”. Die ander uiterste is natuurlik weer ’n vervaging van die grens tussen kerk en wêreld. ’n Voorbeeld hiervan is die bevrydingsteologie.

Die een groep is dus basies teen die wêreld en die ander groep vereenselwig hom heeltemal met die agenda van die wêreld. Gedurende die apartheidsjare was kerke byvoorbeeld wat die beleid van die regering teengestaan het, dan ook dikwels deur die NGK beskuldig van bevrydingsteologie en politieke inmenging. Bosch (1979:221) noem “dit bly inderdaad moeilik om *vir* en *in* die wêreld te wees, sonder om ook *van* die wêreld te wees” [skrywer se skuinsdruk].

#### 4.3.2 ’n Derde opsie

Die vraag is of daar een of ander middeweg is. Bestaan daar ’n ideale verhouding om van hierdie dualisme ontslae te raak? Volgens Bosch (1991:381) is daar wel so ’n

derde opsie wat hy 'n kreatiewe spanning noem tussen kerk en wêreld. Hierdie derde opsie noem hy die model van die kruis (1979b:15). Hiervolgens is die kerk geroep uit die wêreld, maar weer teruggestuur na die wêreld. Dieselfde kruis wat die kerk verkondig, dien ook weer as oordeel, vergifnis en hoop vir die lewe van die kerk (Bosch, 1991:387).

In hierdie verband noem Butin (2001:114) dat “God’s own triune mission to the world provides the source, pattern, and impetus for the church’s mission to the world”. Die kruis van Christus dui op God se solidariteit met die wêreld, maar tegelyk ook ons verlossing daaruit.

Die kerk moet dus daarna strewende om aan albei hierdie aspekte vas te hou. Die kerk moet tegelyk vir die wêreld wees, maar tog ook daarvan onderskeibaar wees.

Die kerk is God se nuwe, alternatiewe gemeenskap in die wêreld. Die kreatiewe spanningsverhouding tussen kerk en wêreld moet gehandhaaf word as die kerk getrou wil bly aan haar missionale roeping. Hendriks (2004:33) wys daarop dat die korrelatiewe hermeneuties sensitiewe dialoog ook gehandhaaf moet word wat betref die kerk se verhouding tot wêreld.

VGK-Koelenhof kies hierdie opsie, omdat dit meer getrou is aan wie God is, naamlik die Drie-Enige God was as *missio Dei* in die wêreld aanwesig is.

#### 4.3.3 'n Positiewe beskouing van die wêreld

God het 'n positiewe houding teenoor die wêreld. “God is in the process of self-relating through relating to the world he loves and redeems. God is in the process of constituting himself as a God who is in relationship with what is other than God” (Peters 1993:145). 'n Gemeente se verstaan van haar verhouding tot die wêreld word bepaal deur haar verstaan van die identiteit van God. Die verhouding tussen God en wêreld impliseer dat die kerk 'n oop, uitnodigende en vriendelike houding teenoor die wêreld sal openbaar. 'n Positiewe benadering tot die wêreld is noodsaaklik vir 'n gemeente wat na buite gerig wil lewe. Die kerk moet nie uit die wêreld vlug en 'n

soort asketiese bestaan probeer voer nie. Daar moet dus 'n gerigtheid na en beweging ten gunste van die wêreld wees.

#### 4.3.4 Sending as deelname aan God se missie

In die een uiterste pool van die kreatiewe spanning noem Bosch (1991:381) dat die kerk haar taak beskou “as an illustration - in word and deed - of God’s involvement with the world”.

Die gemeente is nie slegs illustrasie of bloot 'n heenwysing na wat God doen nie, maar deelnemers van wat God besig is om te doen. Die kerk word in gehoorsaamheid deel en is ook instrumenteel daarin.

Die nuwe benadering wat ten opsigte van die beoefening van teologie gevolg word, is om in gehoorsaamheid in te skakel of deel te neem aan God se sending in die wêreld (Hendriks 2004:24). “We are not engaged in an enterprise of our own choosing or devising. We are invited to participate in an activity of God which is the central meaning of creation itself” (Newbigin, 1963:78). Burger (2005:175) stel dit so treffend: “... dat ons glo die Here wil óns gebruik om Hom te help in sy omgee en uitreik na mense”. Dat God die kerk gebruik om Hom te help, kan maar net beskryf word as genadig, bevoorreg, vreemd en wonderlik.

Die fokus is dus meer op die voortgaande aktiwiteit van die Drie-Enige God vandag as op die kerklike tradisie. Die missionale taak van die gemeente behels “'n vennootskap met God” (Keifert 2007:30) waarin die gemeente deel word van God se “transformerende missie” (2007:30). Hierdie vennootskap behels natuurlik nie dat die gemeente God se gelyke vennoot is nie. God se sending na die wêreld is groter as die kerk.

“We cannot without ado claim that what we do is identical to the *missio Dei* (skrywer se skuinsdruk); our missionary activities are only authentic insofar as they reflect participation in the mission of God” (Bosch 1991:391). Die kerk het die voorreg om daarby betrek te word. Die kerk moet egter ook in gedagte hou dat God nie die kerk uitsluitlik gebruik nie. God moet soms sonder en teen die kerk inwerk as dit nodig is.



“The gracious privilege of participating in the koinonia of God’s trinitarian life cannot be possessed or kept by the church (Butin, 2001:113).

#### 4.3.5 Die aard van die interaksie tussen kerk en kultuur

Die gemeente is as eiendom van God heilig, maar tegelyk ook ’n sosiale instelling, d.w.s deel van die samelewing. Die gemeente is *in* die wêreld maar nie *van* die wêreld. As deel van die gemeenskap is die gemeente in interaksie met ander instellings, gebruike, mense, ensovoorts. Aan die ander kant het die gemeente ook die profetiese roeping om ’n bepaalde invloed uit te oefen op die samelewing.

Daar is ’n interaksie of wisselwerking tussen die evangelie en die kultuur-/wêreld-konteks. Die interaksie of verhouding tussen hierdie twee entiteite word nou verder ondersoek sodat die gemeente haarself op die bes moontlike manier kan posisioneer ten opsigte van haar konteks.

Volgens Niebuhr (Hendriks, 2004:72) is daar vyf moontlike tipes verhoudings wat onderskei kan word:

- i) Christus teen die kultuur wat ’n opposisie impliseer.
- ii) Christus van die kultuur wat ’n ooreenkoms impliseer.
- iii) Christus bo die kultuur wat ’n sintetiese verhouding impliseer.
- iv) Christus en die kultuur teen mekaar wat ’n spanningsvolle verhouding impliseer.
- v) Christus die Transformeerder van die kultuur.

Ons keuse is ten gunsie van die transformasie van die kultuur.

We, too, conclude that Christ should influence and transform culture through his body, the apostolic faith community. Faith is much more than personal salvation; it relates to our entire existence on earth (Hendriks, 2004:72).

Missionale transformasie moet dus lei tot gemeenskapstransformasie. Die gemeente moet die gemeenskap met haar profetiese optrede transformerend beïnvloed. Die

gelykenis van die suurdeeg (Matt. 13:33) is in hierdie verband 'n gepaste beeld. Soos suurdeeg behoort die gemeente met hul getuienis die samelewing te deursuur en vernuwend inwerk. Die evangelie is dus op veel meer gerig as net die persoonlike verlossing van sonde. Dit is slegs maar een dimensie van Jesus se heilswerk.

Die verlossing van Jesus Christus is omvattend en holisties van aard. Dit omvat die totale mens en sy lewensomstandighede. Dit raak die ekonomiese en politieke strukture, armoede, HIV/Vigs, geweld, werkloosheid, ensovoorts. “Salvation is the entire universe being brought back into harmony with its Maker” (Bell, 2005:109).

Om transformerend by die gemeente se konteks of kultuur betrokke te raak vra die nodige sensitiwiteit vir daardie kultuur. Daarmee word bedoel dat die plaaslike kultuur van mense erken moet word, na waarde geskat moet word, gerespekteer word. Die evangelie moet beliggaam word binne die kultuur van die plaaslike gemeenskap.

Hierdie kultuur-sensitiwiteit word deur Bosch (1991:453) as “inculturation” beskryf.

Die geskiedenis van sendingwerk in Afrika deur die Europese lande is 'n hartseer voorbeeld van die afwesigheid hiervan. Die evangelie geklee in sy Westers-Europese kultuur is net so oorgedra op die inheemse Afrika-kulture. Die gevolg is dat die Afrika-kulture eerder 'n gevangene geword het van die Europese vorm en patroon van die evangelie. Iets merkwaardigs het egter gebeur met die inheemse kerke in Afrika na die tydperk van kolonialisme. Ten spyte van waarskuwing van verval en agteruitgang van die Christendom in Afrika na kolonialisme, was dit duidelik dat die Afrika kerke geweldig begin groei het sedert 1985.

By 2002 Christian expansion continued to gather momentum, and the churches in Africa and Asia, for example, were bursting at the seams with an uninterrupted influx of new members (Sanneh, 2003:14).

Sanneh noem hierdie tendens “world Christianity” (2003:22) en “the Gospel beyond the West” (2003:1-12). Een van die belangrike redes wat vir hierdie groei uitgesonder word is juis die “indigenization and inculturation” van die evangelie.

Sanneh (2003:5) waarsku dat ons egter ook bedag moet wees op die gevare en slaggate van kultuur-sensitiewe benadering: “a context-sensitive approach should be responsive without being naïve”. Soos reeds genoem is die konteks nie passief nie, want daar vind interaksie plaas. Die gevaar is dat die kultuur die dominerende faktor kan word en die gang van sake kan bepaal. So word die Christelike geloof veral onder die Moslems geassosieer met die Westerse kultuur.

In ons eie land is daar ook onder sommige die beskouing dat apartheid die vergestaltung van die Christelike geloof van die blankes was. Daarom moet die hele proses van “inculturation” altyd by die Drie-Enige God en Sy Woord begin.

Indien ’n kultuur-sensitiewe benadering ten opsigte van gemeenskaps-transformasie deur VGK-Koelenhof gevolg word, sal ’n styl wat eie is aan die landelike gemeenskap in gedagte gehou moet word. Faktore soos lae geletterdheid, informaliteit, eenvoud, sosialisering en familietradisies is belangrik. Daarby is dit ook ’n landbougemeenskap.

#### **4.4 HOE LYK DIE KONTEKS VAN VGK-KOELENHOF?**

Daar is tot dusver meer in breë teologiese trekke gekyk na die wêreld waarin die kerk moet funksioneer. Ons het probeer bepaal wat die aard van so ’n verhouding behoort te wees. Hier wil ons spesifiek aandag gee aan hoe hierdie wêreld lyk in terme van die makro-, meso-, en mikrokonteks van die gemeente. Dit is belangrik om die konteks van ’n gemeente te analiseer as deel van die gemeente se geloofsonderskeidingsproses. “In every new situation, our faith seeks to comprehend what the living God requires of us” (Hendriks, 2004:27). Dit help die gemeente om te bepaal hoe hulle behoort in te skakel by God se sending in die wêreld. Wanneer die konteks verkeerd geles en geïnterpreteer word, mag die gemeente dalk op ’n dwaalroete wees. ’n Behoorlike analise van die gemeente se konteks word dus benodig sodat die gemeente op ’n verantwoordelike manier lig van die wêreld en sout vir die aarde kan wees (Matt. 5:13-14).

Teologie “means seeking God’s will in a specific place, at a specific time” (Hendriks, 2004:71). Die geografiese konteks verskil vanselfsprekend van mekaar. Dit mag landelik of stedelik wees. Dit mag ’n nywerheidsgebied of ’n landbou-area wees. Dit

mag 'n ryk of arm gemeenskap wees. Dit mag eerste of derde wêreld wees. Dit maak baie saak wat die konteks van die gemeente is. Dieselfde geld van die tydspek. Elke era het sy eie waardes, uitdagings, tegnologiese ontwikkeling, ensovoorts. Ons hanteer vandag sake anders as honderd jaar gelede. Die era voor en na apartheid is verskillend en bied ander uitdagings aan 'n gemeente.

#### 4.4.1 MAKROKONTEKS

Niemandt (2007:10) wys daarop dat daar drie groot gebeurtenisse in die wêreldgeskiedenis was wat die kerk soos 'n vloedgolf getref het. Dit is postmodernisme, post-Christenheid en globalisering.

Die makrokonteks verwys na die globalisering of die wêreldwye konteks waarin mense deel of waardeur mense op een of ander manier beïnvloed word. Dit beteken dat die hele wêreld eintlik een gemeenskap word. Dit is 'n "new global order" (Castells, 2004:72). Dit sluit in die globale ekonomiese tendense, die globale politieke verwickelinge, die globale informasiekultuur, die globale ekologiese vraagstukke, die globale menseregtebewegings, die globale godsdienstige toneel, ensovoorts. Oor die globale invloede noem Hendriks (2004:20) dat die kerk al meer en meer gemarginaliseerd word "due to an universal paradigmatic change in science and worldviews. Africa does not remain unaffected by these changes". Die navorser sal eers die breë trekke gee van die belangrikste kenmerke en implikasies van die makrokonteks en probeer aantoon hoe dit die plaaslike gemeenskap en gemeente beïnvloed.

##### 4.4.1.1 Kenmerke van globalisasie

Die hoofmerke sal ons help om te bepaal wat die belangrikste invloede daarvan is op die gemeente. Hier word hoofsaaklik op die werk van Castells (2004) gesteun vir inligting.

##### a) Netwerkgemeenskap

Die belangrikste kenmerk van globalisasie is dat die wêreld een groot netwerkgemeenskap (Castells, 2004) geword het. Die informasietegnologie-

revolusie lei tot die “world wide web” wat die wêreld tot een groot globale dorp omskep het. Die begrip van tyd en plek word in terme hiervan geherdefinieer.

b) Verskuiwing van mag

Die tweede kenmerk wat hier aangestip kan word, is die verskuiwing van mag vanaf fisiese en politieke mag na die mag van die inligting. “Whoever, or whatever, wins the battle of people’s mind rule” (Castells, 2004:425). Onder hierdie “mind rulers” val simboliese persoonlikhede (by voorbeeld Mandela), sosiale bewegings soos onder andere die kerk en natuurlik die informasiemedia.

c) Die nasiestaat in ’n magskrisis

Die nasiestaat is kenmerkend van die modernisme, maar verkeer in ’n krisis. Eers was regerings die instansies met mag. Castells noem hulle mag oor mense “legitimizing identity” (2004:8). Daar vind egter ’n de-konstruksie van die mag plaas (2004:332). Omdat daar ’n magsverskuiwing plaasvind vanaf die fisiese na inligting en hoe mense daarop reageer, verloor die nasiestaat beheer oor hul gesag en mag oor die mense.

Faktore wat ’n rol speel in hierdie dekonstruksieproses is die globale ekonomie wat al hoe meer internet gedrewe raak en mag wat gesetel is in die magdom kommunikasie netwerke. Aan die ander kant vind daar op plaaslike vlak ook sekere skuiwe plaas wat die nasiestaat sy mag ontnem. Die mag beweeg nader aan die mense op grondvlak. Verskeie sosiale bewegings kom tot stand en nuwe magsidentiteite word gevorm.

d) Globale ekonomiese uitbuiting en verarming

Die netwerkgemeenskap oorheers die wêreld ekonomie. Gemeenskappe word as gevolg van globalisasie ekonomies uitgebuit en gemarginaliseer. Mense voel dat hulle beheer verloor oor hulle lewensomstandighede, hul omgewing, hul werk, oor die ekonomie en hul regering. Gevolglik ontstaan nuwe identiteite van weerstand teen hierdie globale magte. Hier kan byvoorbeeld verwys na die Islamitiese en Christelike fundamentalisme; die ineenstorting van die Sovjet Republiek; en die groepering van bendes onder jongmense. Die

informasietegnologie en die vermoë om dit effektief te gebruik, is 'n kritiese faktor om informasie, vooruitgang en mag in ons tyd te bekom.

#### 4.4.1.2 Globalisasie se invloed op die gemeente

##### a) Ekonomiese invloed

Die globale ekonomiese invloede word dalk deur gewone mense die duidelikste gesien en ervaar. Die globale ekonomiese resessie wat in September 2008 in die VSA begin en waartydens groot gevestigde maatskappy en banke ekonomies ineengestort het, het 'n wêreldwye rimpel-effek gehad.

Plaaslik het dit werkverliese tot gevolg gehad met verpletterende gevolge daaraan verbonde. Plaaslike boere het in sommige gevalle 'n afname in wynverkope beleef. Hiermee saam het voedselprijs die hoogte ingeskiet.

Twee ander bekende faktore wat die plaaslike persoon se finansiële kapasiteit beïnvloed, is die olieprys en die Rand/Dollar wisselkoers.

##### b) Sosiale invloed

Wat die sosiale implikasies betref, kan veral die vorming van identiteit onder jongmense genoem word. Die Westerse kultuur het 'n ongekende wêreldwye invloed op jongmense se kleredrag en sosiale aktiwiteite.

Bendes is 'n bekende verskynsel onder veral die bruin gemeenskappe. Hoewel dwelms, geld en mag leidende rolle speel, is die vorming van identiteit 'n ander belangrike faktor. Sommige beweer dat die meer ernstige vorm van bendes sy oorsprong het in opstand en weerwraak teen die magmisbruik tydens Apartheid.

Wat die kerk spesifiek betref, noem Castells (2004:419) dat “Mainstream churches, practicing a form of secularized religion dependent either on the state or the market, lose much of their capacity to enforce behavior in exchange for providing solace, and selling heavenly real estate”. Hierdie verlies van kapasiteit hou verband met die verskuiwing van institusionele mag na informatiewe mag. Die kerk het soos die

nasiestaat haar invloed en “mag” as instituut verloor. Daarom noem Hendriks in hierdie verband:

The challenge that congregations face is not to imitate institutional blueprints on how to be church, but to be in touch with a living, missional God who has called the church to be an apostolic people wherever they are (Hendriks, 2004:71).

Omdat identiteit magtig is (Castells, 2004), kan die gemeente enorme bewegingsenergie versamel deur haar identiteit in die *mission Dei* te vind of te herontdek.

Waar die gemeente dus magteloosheid ervaar vanweë die globale owerhede en magte van hierdie wêreld (Efes.6:10), gee die identiteit veranker in die *mission Dei* weer die moed en krag aan die gemeente om as energieke sosiale beweging ‘n verskil te maak. “Globalisation and the influence of the media, especially television and the Internet, are influences that radically “attack” the great tradition and cause many variations of local or small traditions” (Hendriks, 2004:133).

Die kerk word allerweë beskou as die grootste nie-regerings organisasie. Duisende mense vergader veral op Sondag saam in ons kerke. Die potensiaal vir verandering in die gemeenskap wat hierin opgesluit lê, mag nie onderskat word nie.

“... the perspective on social trust has also been extended to a wider debate on the strategic importance of churches and the faithbased sector in general as an agent of social development in post-apartheid” (Swart, 2006:347).

#### c) Impak van informasietegnologie

Die *Time* tydskrif (29 June – July 6, 2009) bevat ‘n insiggewende berig oor hoe wêreldgebeure twintig jaar gelede (1989) die wêreld en lewens van mense ingrypend verander het en tot op vandag ’n impak op mense se lewens maak.

Onder hierdie gebeurtenisse is die val van die Berlynse muur; die Russiese rewolusie; die optog van jong Chinese by *Tiananmen Square* en die gevolglike gewelddadige onderdrukking daarvan deur die Chinese regering; asook die geskiedkundige ontmoeting tussen Mandela en De Klerk. Wat die informasietegnologie betref, skryf Vinton Cerf (2009:46) hoe die internet twintig jaar gelede 'n massa kommunikasiemedium begin ontsluit het.

Tim Berners-Lee het toe die *WorldWideWeb* ontwerp wat 'n nuwe wêreld geopen het vir die manier waarop mense wêreldwyd met informasie sou omgaan. Cerf skryf verder:

It was as if a new guild based on new technology had been created in the Middle Ages; virtually every medium that had been invented in the past could now be presented through the Internet and users could interact with this information in ways no book, radio, television or newspaper could offer (Cerf, 2009:46).

Die mag van informasie (Castells, 2004:425) het ook 'n transformerende effek op mense. Daarom is die navorser van mening dat goeie informasie en die korrekte hantering daarvan toenemend 'n belangrike rol vervul in die transformasie van die landelike gemeenskappe. Al meer mense, veral die jeug, raak rekenaargeletterd en het toegang tot die internet.

Dit is byna onnodig om te noem dat die selfoon 'n mini-rekenaar in ons sakke is. Dit bring internet-gedrewe informasie binne bereik van almal. Die skepping en benutting van 'n plaaslike informasienetwerk ten opsigte van hulpbronne en geleenthede vir die gemeente en gemeenskap sal transformerend inwerk op mense se persoonlike, sowel as gemeenskaplike lewe. Die teenoorgestelde is ook weer waar. Doelbewuste weerhouding, verswyging of waninligting het nadelige gevolge, aangesien dit 'n invloed het op die vorming van identiteit. Nie-regerings organisasies (NGO's) in die omgewing steun veral op die verskaffing van inligting as 'n manier van voorkoming en bestryding van gemeenskapsprobleme. Hulle gee byvoorbeeld inligting oor



arbeidsregte, alkohol- en dwelmverwante inligting en gesinswaardes aan die mense deur.

#### 4.4.2 MESOKONTEKS

Die mesokonteks verwys na die konteks op nasionale-, provinsiale- en streeksvlak en hoe dit die plaaslike gemeente op streeksvlak beïnvloed. Hieronder resorteer gemeenskapsorganisasies, hospitale, skole, kerke en plaaslike regeringsorganisaies.

##### 4.4.2.1 Die oorgang na 'n nuwe tydperk in 1994

Selfs op internasionale vlak het hierdie gebeurtenis sy merk onuitwisbaar gelaat. Die historiese oorgang in 1994 met die eerste demokratiese verkiesing word allerweë as 'n wonderwerk beskou. Hierin het die simboliese mag (Hendriks, 2004:98) van die kerk 'n beduidende rol gespeel.

Dit was die oorgang vanaf 'n wit dominerende minderheidsregering na 'n demokratiese bestel. Hierdie gebeure sou die hele land en sy mense in al sy fasette ingrypend beïnvloed. Dit is nou vyftien jaar gelede en steeds worstel die land nog met baie kwessies.

Hoewel die onderdrukte politiek vry is, is daar nog baie armoede, werkloosheid, diskriminasie, geweld, korrupsie en swak dienslewering. Indien aanvaar word dat Suid-Afrika tans in 'n oorgangsfase is, word hierdie realiteite in beter perspektief geplaas. Roxburgh (2005:54) onderskei vyf fases van verandering in 'n organisasie of gemeenskap.

- i) Stabiliteit
- ii) Diskontinuiteit
- iii) Ontworteling
- iv) Transisie
- v) Reformasie

Hy noem verder dat die proses vanaf fase een tot vyf in 'n land oor twee tot drie generasies kan strek. Vir die Israeliete in ballingskap het die proses 70 jaar geduur en

gelei tot die herontdekking van die verbond met God. Die navorser is van mening dat VGK-Koelenhof tans tussen fases i, ii en iii haar bevind.

Daar is nie een duidelike spesifieke fase waarin ons tans beweeg nie. Elemente van al drie die genoemde fases is teenwoordig. Inligting wat hierna volg (spesifiek op mikrovlak) sal hopelik meer lig werp op hierdie waarneming.

Met hierdie breë nasionale agtergrond in gedagte kan daar nou meer spesifiek na onmiddellike invloede gekyk word op die plaaslike gemeenskap en gemeente.

#### 4.4.2.2 Invloed van die nuwe arbeidswet

Die nuwe arbeidswetgewing (Basic Conditions of Employment Act No. 75 van 1997) het onder andere beskerming teen uitbuiting van plaasarbeiders (Sectoral Determination 8 and the Labour Relations Act [Act No 66 of 1995]) aangespreek. Een van die groot kwessies wat plaasarbeiders in die verlede benadeel het, was onbillike ontslag en plaasuitsettings.

Die nuwe wet bied meer sekuriteit deur die wet op verblyfsekerheid aan plaasarbeiders (Buitengewone Provinsiale Koerant No. 5572).

Hoewel daar nie juis groot gebrek aan behuising bestaan nie, is daar wel behoefte aan 'n opgradering van bestaande plaaswonings.

Met die beskikbaarheid van behuisingssubsidie vir laagbesoldigde werkers, is daar ook toenemend die behoefte aan huiseienaarskap. Huiseienaarskap bied 'n sin van waarde en trots vir die plaasarbeider. Dit is ook in sommige gevalle 'n aftree-voordeel.

In sommige gevalle word van ouers se kinders wat nie op die plaas werk nie, verwag om òf huur te betaal òf die plaas te verlaat. Jongmense is dikwels nog nie volwasse genoeg om die ouerhuis te verlaat nie en daarom kan dit baie probleme veroorsaak vir gesinne. Huiseienaarskap is gevolglik vir jong volwasse plaasarbeiders 'n prioriteit.

'n Nuwe toevoeging tot wetgewing is die plaasarbeider se reg om by vakunies aan te sluit of hulself te organiseer ten opsigte van arbeidsaksies. Hierdie wetlike bepalings

het baie positiewe gevolge vir plaasarbeiders tot gevolg. Ongelukkig is daar gevalle waar plaaseienaars, veral in afgesonderde areas, nog die wet verontagsaam.

In ander gevalle word die wet omseil vanweë die oningeligheid en swak sosiale gedrag aan die plaasarbeider se kant. Met laasgenoemde word bedoel alkoholmisbruik wat dikwels 'n swak werksrekord tot gevolg het. Die teenwoordigheid van vakunies het in baie gevalle tot 'n verslegting van werker-/werkgever-verhouding gelei. Die tendens is tans dat plaaseienaars baie gebruik maak van kontrakwerkers, wat die verantwoordelikheid ten opsigte van arbeidswetgewing verskuif na die arbeidskontrakteur.

#### 4.4.2.3 Die invloed van grondhervorming

Die grondhervormingsplan (Directorate: Redistribution Implementation Systems) van die regering het die weg gebaan vir plaasarbeiders om landbougrond te bekom vir boerdery-doeleindes. Vandag is daar heelwat suksesstories van plaasarbeiders wat die trotse eienaars is van plase of aandele in gevestigde plase het.

So 'n suksesverhaal is die van sommige van die gemeente se lidmate wat 'n meerderheidsaandeel in een van die plase in ons omgewing verkry het.

Dit is 'n swartbemagtingsprojek waarin 'n groep van sowat 50 plaasarbeiders van die plase Kanonkop en Bouwland gesamentlik 'n 73%-aandeel bekom het in die plaas Bouwland Landgoed (Pty) Ltd. Die grootte van die plaas is 52,2802 hektaar. Die projek is in 2002 begin en die navorser is genooi om daarby betrokke te raak. Die Bouwland Deelnemingstrust (IT 3091/2002) is gestig om die belange van die aandeelhouers te bestuur. Die eiendom is soos volg geleë: Gedeelte 52 ('n gedeelte van gedeelte 37) van die plaas Nooitgedacht No. 69, Distrik Stellenbosch. Vandag word die plaas se wyne internasionaal bemark onder Bouwland se eie handelsmerk.

#### 4.4.2.4 Die ekologie van die gemeenskap

Die ekologie verwys na die interafhanklikheid van die verskillende boustene wat 'n gemeenskap vorm. Daar is 'n ingeboude netwerk van kommunikasie en verhoudinge wat die gemeenskap gewoonlik soos 'n delikate ekologiese sisteem laat funksioneer. Dit verklaar hoe die prosesse in so 'n gemeenskap gedoen, beplan en bestuur word. Die gemeente vorm 'n integrale deel van hierdie netwerk. Die gemeente moet identifiseer

met watter instansies sy kan saamwerk “... in order to develop holistic programs to address the societal problems that confront society” (Hendriks 2004:95). Die gemeente moet dus in vennootskap met ander gemeenskapsinstellings meewerk aan ’n getransformeerde gemeenskap. Die volgende instellings vorm tans deel van die ekologie van die gemeenskap waarvan VGK-Koelenhof deel is:

- a) Plaaslike regeringsliggame
  - i) Die hoofkantoor van die departement landbou in die Wes-Kaap is gesetel te Elsenburg binne die grense van die gemeente. Dit bied die geleentheid vir die gemeente om programme vir die ontwikkeling van plaasarbeiders te benut. Daar bestaan ’n baie mooi verhouding tussen die gemeente en hierdie instelling. Daarop kan net voortgebou word om plaasgemeenskappe verder te bemagtig.
  - ii) Die stadsraad van Stellenbosch is verantwoordelik vir die regering van ons area. Stellenbosch is op sy beurt weer deel van die groter Wynlandse Distriksmunisipaliteit. Die munisipaliteit speel ’n belangrike rol veral ten opsigte van die voorsiening en beplanning van nuwe behuising.
  - iii) Dan is daar die Stellenbosch Provinsiale Grondhervormingskantoor. Die kantoor het ’n omvattende doelstelling wat die hele Wes-Kaapse landbougemeenskap raak. Wat plaaswerkers spesifiek betref, spreek die kantoor volhoubare grondhervorming aan deur die ondersteuning van projekte met infrastruktuur om primêre produksie te verbeter.
- b) Die besigheidsektor
 

Behalwe vir enkele maatskappy-plase is die meeste plase in privaatbesit. Die besigheidslui is dus hoofsaaklik die boeregemeenskap. Die gemeente het histories ’n goeie verhouding met die meeste boere. Die Stellenbosse Wynroete is internasionaal bekend vir sy wyne. Die toerismebedryf is self ’n belangrike bron van inkomste vir die area. Dit is vanselfsprekend dat die gemeente nou samewerking met die boeregemeenskap moet verseker vir die ontwikkeling van volhoubare plaasgemeenskappe.

Daar is 'n klein nywerheidsarea wat bekend staan as Koelpark naby die Koelenhofstasie. Daar is ook 'n steenfabriek in dieselfde area.

c) Die publieke sektor

Hierdie sektor bestaan uit die nie-regeringsorganisasies (NGO's) en die geloofsgebaseerde instellings wat eintlik maar die kerke is (wat ons omgewing betref). Die volgende kan hieronder gelys word:

i) Dopstop-Assosiasie

Hulle doel is die skepping van volhoubare en gesonde landelike gemeenskappe. Hulle wil spesifiek mense in die landelike gebiede in die Wes-Kaap in staat stel om beheer te neem oor die impak van alkohol in hul lewens. Van die lidmate van die gemeente is by hierdie organisasie betrokke. Die navorser self dien op die beheerliggaam van Dopstop. Dopstop kan die gemeente help met veral die opleiding van leiers en die jeug. In 'n onderhoud wat die navorser met die direkteur van Dopstop gevoer het sy onder andere die volgende gesê:

Dopstop kan die kerk ondersteun deur middel van die opleiding van leiers in die hantering van alkohol en dwelmgevalle. Die opleiding vind in groepverband plaas en die geletterdheidsvlak van die leiers word in ag geneem. Geen "huiswerk" word gegee nie. Dopstop kan selfs help met rehabilitasie deur een van hul opgeleide personeellede (Meyer, 2007b).

ii) Sentrum vir landelike Regstudies

Hierdie sentrum is 'n onafhanklike beleidsontwikkelingsliggaam verbind tot die gelyke verdeling van mag en bronne in die landelike areas van Suid-Afrika. Hulle hanteer arbeids- en grondregtekweesies in die landelike areas en voer beleidsnavorsing uit op landbouherstrukturering, arbeidswetgewing en grondhervorming.

iii) Die Afrikaanse Christelike Vrouevereniging (ACVV)

Die ACVV is 'n gevestigde maatskaplike instelling wat diens lewer in Stellenbosch en spesifiek in ons omgewing. Behalwe gevallewerk, word opleidingsprogramme ook

aangebied. Daar is noue samewerking met hierdie organisasie. Die navorser was betrokke by die gesinsorgkomitee van hierdie organisasie.

Me. Elsa Basson, maatskaplike werker by die ACVV, lewer die volgende kommentaar oor samewerking tussen die kerk en maatskaplike organisasies:

Onderlinge netwerke is belangrik. Goeie onderlinge verhoudinge tussen die maatskaplike dienste en die kerkleiers moet gehandhaaf word. Kerkleiers speel 'n belangrike rol om vertroulike inligting wat vanaf pleegouers benodig word, te bekom. Daar sal baie meer in die toekoms doelgerig met mekaar saamgewerk moet word. Kerke moet betrokke gemaak word by projekte soos ouerontwikkeling of 'n jeugdag (Meyer, 2007a).

iv) Die plaaswerkersvereniging

Hierdie organisasie verteenwoordig die belange van die plaaswerker. Hulle speel 'n belangrike rol in die bou van gesonde arbeidsverhoudinge. Belangrike arbeidskwessie soos plaasuitsettings is ook deel van hul agenda.

v) Rudnet (Rural Development Network)

Soos die naam aandui is Rudnet 'n netwerk van organisasies wat die belange van die plaasarbeider ondersteun deur samewerking te bevorder.

vi) Women on Farms Project

Hierdie organisasie fokus op die ontwikkeling van vroue in die landelike areas. Hulle hanteer ook arbeid en grondregtelike kwessies. Daar is van die gemeente se kant ook 'n goeie verhouding met hulle. Van die gemeente se lidmate is betrokke.

vii) Kerke

Die volgende hoofstroomkerke is gevestig in ons area: Die VGK-Koelenhof en die Rooms Katolieke Kerk. Hierdie kerke is die enigste kerke met geboue en eiendom in die area. Daar is goeie kontak tussen die twee kerke. Daar is heelwat pinkster groeperinge in die area wat in huise of plaassale byeenkom. Daar is geen formele

samewerking met hierdie groepe nie. Die V GK-Koelenhof is verteenwoordig op die Raad vir Kerklike Samewerking in Stellenbosch (RKSS). Hierdie liggaam het in die verlede op verskillende gebiede soos die onderwyskrisis, plaaslike regering en misdaadbekamping belangrike insette gemaak.

#### viii) Skole

Daar is vier laerskole binne ons gemeentegrense geleë. Hulle is Bottelary Laerskool, Rooms Katolieke Laerskool, Joostenberg Laerskool en JJ Rhode Primêr. Laasgenoemde is 'n voormalige kerkskool van die gemeente. In 'n onderhoud met die skoolhoof van JJ Rhode bring hy dit onder die navorser se aandag dat die kerk in hul kategetiese onderrig baie meer klem moet plaas op waardes as om net inligting oor te dra (Meyer, 2007c).

#### ix) Gesondheidsinstellings

Daar is een staatshospitaal in Stellenbosch en ook 'n privaat hospitaal. Daar is drie primêre gesondheidsklinieke, sowel as mobiele klinieke wat die gemeenskap bedien. Al bogenoemde entiteite vorm saam 'n kragtige netwerk ten einde 'n gesonde funksionering van die betrokke gemeenskap te help verseker. Dit is belangrik vir die gemeente dat om in haar doel te slaag, daar goeie kommunikasie gehandhaaf word en waar nodig opgebou word, ten einde die gemeente se strewe na volhoubare plaasgemeenskappe 'n werklikheid te laat word.

#### 4.4.2.5 Demografie van die plaaslike gemeenskap

Koelenhof is een van die 19 wyke van die Munisipaliteit van Stellenbosch.

Die navorser was deel van die Koelenhof beplanningskomitee wat aangestel was om ondersoek in te stel na die behoeftes van die “Koelenhof neighbourhood area and rural settlement”. Gedurende Oktober/November 2000 het die komitee in samewerking met 'n stadsbeplanner (Dennis Moss en vennote) van Stellenbosch 'n omvattende sosio-ekonomiese opname gemaak van genoemde area.

Die resultate daarvan is vervat in die 2002 – 2006 Intergrated Development Plan (IDP) van die Munisipaliteit van Stellenbosch. Daar is veral gefokus op die behuisingsbehoeftes van die inwoners. In totaal het 431 huishoudings die vraelyste

voltooi. Die data hierdeur verkry gee goeie insig en informasie van die demografie van die omliggende landelike area. Dit is die mening van die navorser dat dit 'n goeie deursnit gee van hoe die res van die inwoners op die ongeveer 80 plase binne die gemeentegrense voel. Hier volg 'n opsomming van die data:

- a) Ouderdom: Die bevolking is baie jeugdig; 41% van die bevolking is jonger as 19 jaar oud.
- b) Geslag: Daar is meer vroue 52% (224) as mans 48% (207) in die area.
- c) Skolastiese opvoedingpeil: Koelenhof het 'n lae skolasties opvoeding. Slegs 44% (190) van die inwoners beskik oor primêre skoolopvoeding.
- d) Werk: Die meeste is plaasarbeiders 55% (237).
- e) Inkomste: Die grootste persentasie van die gemeenskap 93% (401) verdien minder as R3 500 per maand wat op daardie stadium die maksimum vereiste was om vir 'n staatsbehuisingsubsidie te kwalifiseer. Om vir die genoemde subsidie te kwalifiseer moet 'n huishouding minder as R1 500 per maand verdien.
- f) Behuising: Die meeste respondente 57% (246) beskik oor gratis huisvesting op plase.
- g) Eienaarskap: Ongeveer 84% (362) van die respondente het die begeerte uitgespreek om hul eie eiendom te besit.

#### 4.4.3 MIKROKONTEKS

Met die mikrokonteks word bedoel die onmiddellike, plaaslike faktore wat die gemeente beïnvloed. Dit is hierdie faktore wat 'n gemeente se gebruike en waardes vorm en haar funksionering beïnvloed. Aangesien VGK-Koelenhof 'n gemeente opweg is na 'n gestuurde gemeente, sal 'n analise van die gemeente se onmiddellike konteks van groot waarde wees.

Dit sal die gemeente help om 'n eerlike introspeksie te doen oor waar ons onself bevind ten opsigte van die reis na 'n gestuurde gemeente.

Veral tydens 'n tyd van diskontinuiteit kan die veranderende proses so intens en onvoorspelbaar raak dat individue en die kerk die situasie as “the sky is falling”



(Roxburgh, 2005) kan beleef. Dit is immers die ervaring van 'n gemeente se reis deur die wêreld.

Keifert (2007:25-27) identifiseer drie verskuiwings wat die afname in die status en die invloed van die kerk teweeggebring het.

- i) Skeiding tussen kerk en staat.
- ii) Die tweede verskuiwing is die ontworteling van die “volkskerk” met die kerk se toetrede tot die politieke en ekonomiese terrein.
- iii) Die derde verskuiwing wat gemeentes ervaar is die erkenning en gevolglike groei en invloed van ander gelowe.

Verder noem Keifert (2007:27) dat na gelang van elke gemeente se geografie en demografie “die tradisies wat die meeste van die ‘volkskerk’-model afhanklik is, ervaar die meeste stres”.

#### 4.4.3.1 'n Veranderende konteks

Daar is 'n paar faktore wat die gemeente eintlik dwing tot verandering en 'n herbesinning van hul rol en roeping binne die landelike gemeenskap.

##### a) Verlies van invloed en status

Oor die algemeen het die kerk in Suid-Afrika sedert 1994 haar dominante posisie en invloed op grond van wetlike beskerming verloor. Die geld natuurlik ook vir VGK-Koelenhof. Die gemeente sou dieselfde pad loop op plaaslike vlak. Die gemeente het vir baie jare 'n dominante rol vervul wat betref die geestelike behoeftes van die plaaswerkers van die omgewing. Daar was nie baie keuses ten opsigte van kerke nie. Die NG Sendingkerk was destyds die “amptelike” kerk vir die mense op die plaas.

Dit het die erkenning van die plaaseienaars geniet en gevolglik was ondersteuning verseker. Dit was in 'n sekere sin die “volkskerk” (Keifert, 2007:26) van die werkers op plaas. Dit is opvallend dat baie gewone werknemers by die twee staatsinstellings, naamlik Elsenburg en Kromme Rhee, wat binne die gemeentegrense val, lidmate van die gemeente was.

Dit was eenvoudig tot jou voordeel indien jy lidmaat was van die voormalige NG Sendingkerk. Jy was byna verseker van 'n pos en ander voorregte. Meeste van die persone in bestuursposte by hierdie instellings, wat aanstellings moes doen, was ook lidmate van die NG Kerk-Familie. Om 'n lidmaat van die NG Sendingkerk te kon wees, het vir sommige mense dus status waarde ingehou.

Met die ontstaan van verskillende kleiner pinkster kerkies het lidmate begin om onder hul invloed oor kerkgrense te beweeg. Skielik het mense alternatiewe gehad wat aanbidding en geestelike versorging betref. Daar was dus nou “kompetisie” vir die gemeente. Die aanspraak op ondersteuning van die boeregemeenskap is nou nie meer so vanselfsprekend nie.

Daar was 'n tyd dat die boere selfs hul arbeiders na die kerkdienste vervoer het. Met soveel ander kerke op 'n plaas maak almal staat op steun wat vervoer en aanbiddingsruimte betref. Dit het algaande duidelik geword dat die gemeente haar dominante posisie en status in die landelike gemeenskap binne die huidige konteks verloor het.

#### b) Dalende lidmaatgetal

Hoewel die VGK-Koelenhof nog die grootste enkele kerkgenootskap in die omgewing is, het die gemeente se getalle gekrimp soos duidelik blyk uit bywoningsyfers en inskrywing van katkisanter. Daar is ten minste drie redes waaraan hierdie daling toegeskryf kan word. Die een is verhuising van lidmate. Vroeg in die 1990's het heelwat sterk leiers verhuis na naburige VGK-gemeentes as gevolg van behuisingssubsidies. Dit het 'n groot leemte gelaat, want sulke leiers word nie onmiddellik vervang nie. Dit was persone met ervaring en groot rolspelers. Die ander rede vir die dalende lidmaatgetal is die oorbeweeg na ander kerke in die omgewing.

Dit het aan die begin baie spanning tussen mense meegebring, want dikwels was dit familie of bure van huidige lidmate. Die derde rede het eenvoudig te make met sekularisasie en afvalligheid.

#### c) Finansiële onsekerheid

Soos met baie NG Sendinggemeentes, het VGK-Koelenhof in 1977 ook afgestig met finansiële steun vanuit die NG Kerk. Die gemeente was dus nooit finansiëel selfstandig

nie. Hierdie werklikheid het al sterker na vore getree namate finansiële bydraes vanuit die NG Kerk begin opdroog het. Finansiële ondersteuning vanuit die boeregemeenskap het ook begin afneem. Die groot afstande vanaf die kerk is 'n ander faktor wat finansiële insamelings bemoeilik. Die gemeente staar nou finansiële onsekerheid in die gesig. Dit is 'n bron van kommer.

#### d) Logistieke uitdagings

Die gemeente het 'n deursnit van ongeveer 10 km van een punt tot die ander. Geografies is die lidmate dus relatief ver van mekaar en van die sentrale bedieningspunt van die gemeente. Die afstande van die kerkgebou en tussen plase het 'n effek op die totale bediening van die gemeente. Die situasie leen hom eintlik ten beste tot 'n desentralisering van aktiwiteite binne die gemeente. Daar word dus slegs een erediens sentraal in die kerkgebou gehou. Ander dienste soos bidure vind plaas in die verskillende wyke op plase.

In die meeste gevalle vind pastorale versorging ook in lidmate se huise plaas as gevolg van logistieke redes. Afstande is dus 'n wesenlike probleem. Hoewel heelwat lidmate oor eie vervoer beskik, is daar nog baie lidmate wat van vervoer afhanklik is om die eredienste en ander gemeente-aktiwiteite by te woon. Aangesien plaasvervoer om verskeie redes problematies is, is dit vir sommige lidmate moeilik om by die eredienste en ander gemeente-aktiwiteite uit te kom. Die afstande en gevolglike logistieke uitdagings belemmer goeie samewerking.

Dit het ook 'n effek op lidmate se sin van verantwoordelikheid as lidmaat en hul gevoel van “behoort tot” of “deelwees van”. Die gevolg hiervan is dat 'n groot deel van die gemeente kerklos leef. Ander word deel van kleiner, intiemer en meer aktiewe Christelike groepe/kerke. Hierdie groepe maak dit vir mense op spesifieke plase logisties makliker, aangesien hulle Sondae op die plaas dienste hou. Dit is vir sommige lidmate net 'n meer aantrekliker opsie as om baie opofferings te maak om Sondae na 'n uurlange erediens te kom. Die logistieke uitdagings vra vir herbesinning en herstruktuering van die gemeentebediening. Hierdie faktor moet in berekening gebring word in die gemeente se missionale transformasie.

#### 4.4.3.2 Demografie van gemeente

Daar is tans nie uitgebreide en akkurate demografies statistieke beskikbaar nie. Wat die byhou van statistiek bemoeilik, is die feit dat baie mense dit eenvoudig nie nodig vind om te laat weet wanneer hulle òf verhuis of van kerk verander nie. Daarby beskik die gemeente nie oor 'n eie administratiewe beampte nie. Die navorser is verantwoordelik vir die meeste administratiewe take. Hierdie studie bewys dat volledige statistiese gegewens tog wel belangrik is vir die gemeente se reis.

Die statistieke is nie net belangrik vanweë administratiewe redes nie, maar ook vir strategiese teologiese beplanning en as deel van die gemeente se geloofsonderskeiding. Volgens huidige inskrywings in die lidmaatregister is daar 1 521 belydende lidmate en 1 518 dooplidmate. Gegewens ten opsigte van geslag en ouderdom ontbreek op die oomblik.

Ons waarneming op hierdie stadium is dat die gemeenskap en dus ook die gemeente baie jonk is. Selfs die bywoning van eredienste toon 'n beduidende aantal jongmense. Hierdie lede wat hoofsaaklik plaasarbeiders is, is verspreid oor ongeveer 80 plase.

#### 4.4.3.3 Gemeente tipe

Vervolgens word aangetoon waar VGK-Koelenhof min of meer inpas volgens tipe, model en sisteem. Ons noem “min of meer”, aangesien daar net te veel kante aan 'n gemeente is wat enige handskoengepaste beskrywing onmoontlik maak.

Wat tipe betref, sorteer die VGK-Koelenhof onder die Gereformeerde tradisie en meer spesifiek as deel van die NG Kerkfamilie. Omdat ons deel is van die gereformeerde tradisie is die regte of suiwere verkondiging van die Woord belangrik en met reg ook so. Die skadukant hiervan is dat die gemeente as deel van haar tradisie ongelukkig toegelaat het dat die epistemologie van die Verligtingstyd te veel ons manier van kategeese en verkondiging beïnvloed het. 'n Subjek-objek-benadering is duidelik te bespeur in die metode van onderrig in die gemeente. Daar kan meer ruimte geskep word vir ervaring en geloofsbelewenis.

Wat die grootte betref kan daar breedweg volgens A.Mann (Hendriks, 2004:39) vier kategorieë onderskei word.

- a) Die “family-sized”-gemeente
- b) Die “pastoral-sized”-gemeente
- c) Die “program-sized”-gemeente
- d) Die “corporate-sized”-gemeente

Indien die onaktiewe lede van die gemeente ook in ag geneem word, kan die VGK-Koelenhof dalk die beste geplaas word onder kategorie “pastoral-sized”-gemeente. Die ledetal is volgens huidige statistieke meer as 1 000 belydende lidmate. Die bywoningsyfer van die eredienste wissel tussen 150 en 250. Daar is tans 8 verskillende bedieningsaksies met elk ’n eie bestuurstruktuur wat onder die toesig van die kerkraad funksioneer. Die navorser is as predikant onder andere verantwoordelik om die verskillende programme te koördineer. Die grootte van die gemeente en die finansiële inkomste van die gemeente hou egter nie verband met mekaar nie.

Die reël dat hoe groter ’n gemeente, hoe meer die inkomste, is glad nie hier van toepassing nie. Die gemeente is nie finansiële onafhanklik nie. Die gemeente is hierdie jaar 32 jaar oud nadat dit in 1977 afgestig het van die VGK Stellenbosch, dus ’n relatief kort geskiedenis. Die navorser bedien die gemeente reeds die afgelope 20 jaar onafgebroke.

As na al die faktore gekyk word, kan mens saamvat dat, ondanks ’n groot getal boeklidmate, die gemeente volgens die beginsels van ’n “pastoral-sized congregation” funksioneer.

#### 4.4.3.4 Teologiese-model

A.Dulles (Hendriks, 2004:45-54) onderskei vier modelle naamlik die

- a) Die institusionele-model  
Hierdie is ’n duidelike voorbeeld van ’n “top down model”. Sending draai rondom die kerk as instituut.
- b) Die verkondigings-model  
Die klem val hier op die regte verkondiging van die Woord. Belydenisse is belangrik.

c) Die Liggaam-van-Christusmodel

Kom hoofsaaklik onder die Pinksterkerke voor. Klem val op gemeenskap en die gawes van die Gees. Hierdie is ook 'n sogenaamde “bottom-up” model.

d) Die Transformasiemodel

Bevrydingsteologie funksioneer hier baie prominent. Diensgehalte is hier belangrik.

VGK-Koelenhof funksioneer hoofsaaklik volgens kategorie a en b. Die kerk as instituut fungeer nog baie sterk binne die VGK-Koelenhof. Die verandering waaraan die gemeente onderworpe is, dra ook by tot 'n natuurlike neiging om na binne gerig te lewe. Die fokus is ook baie sterk op die amp van die leraar en “herder/kudde”-model. Daar sal in meer besonderhede hierop ingegaan word in die volgende hoofstuk.

Wat kerklike tradisie betref is die gemeente gereformeerd. Die suiwere verkondiging van die Woord staan voorop.

#### 4.4.3.5 Sisteembenadering

“Every person has a system of thinking, a worldview, and set of ideas that form the frame of reference with which he or she interprets and makes decisions” (Hendriks, 2004:55).

'n Sisteembenadering is 'n nuttige model waarmee geestelike leiers diversiteit en konflik kan verstaan en sinvol kan hanteer binne die konteks van die gemeente en die breër gemeenskap. Armour en Browning (2000:45-97) identifiseer ag sisteme. Ter wille van oorsigtelikheid word die sisteme net kortliks genoem waarna ek sal aandui waar VGK-Koelenhof by die breër prentjie inpas.

- i) Sisteem een: Die wêreld is onseker en bedreig my bestaansveiligheid.
- ii) Sisteem twee: Onsigbare goeie magte beheer die wêreld en onheil wil ons lewens beheer.
- iii) Sisteem drie: Die wêreld is 'n wrede plek waar slegs die sterkes oorleef.
- iv) Sisteem vier: Tydlose beginsels en ewige waarhede regeer die wêreld.

- v) Sisteem vyf: Die wêreld is vol geleenthede vir persoonlike vooruitgang en sukses.
- iv) Sisteem ses: Die wêreld is 'n interafhanklike sisteem waarin elke individu belangrik is.
- v) Sisteem sewe: Die wêreld is 'n komplekse netwerk van dikwels paradoksale verhoudings wat 'n holistiese benadering benodig.
- vi) Sisteem ag: Die wêreld is soos 'n enkele organisme, 'n geïntegreerde geheel. Die grense van gedagte, materie en energie vervaag.

Sisteem een is die mees basiese wêreldbeskouing en dit neem in kompleksiteit toe waar sisteem ag die mees komplekse wêreldbeskouing verteenwoordig.

Wanneer ons hier 'n indeling probeer maak, moet daar in gedagte gehou word dat die mens self innerlik baie kompleks is. Ons is nie dieselfde ge-“wire” nie (Armour & Browning 2000:17). Dit maak 'n gemeente soveel meer kompleks. Mense op plase funksioneer basies met 'n wêreldbeskouing van sisteem twee en drie. Met 'n geskiedenis van armoede, uitbuiting en misbruik is dit die belewenis van die gemiddelde plaasarbeider. Die gemeente funksioneer binne die VGK met 'n teologie van sisteem vier, naamlik tydlose beginsels en ewige waarhede wat die wêreld regeer. Die breër konteks van Stellenbosch sal moontlik wissel tussen sisteme vyf en sewe.

Aangesien die breër Stellenbosch VGK-Koelenhof begrens, het die ander sisteme ook 'n invloed op die gemeente. Met die opkomende geslag kan 'n mens verwag dat daar gaandeweg 'n verskuiwing sal plaasvind binne die gemeente.

#### 4.4.3.6 Etnografiese navorsing in VGK-Koelenhof

Etnografies beteken letterlik om die kultuur van 'n groep op te skryf. Dit kan skriftelik, deur beeld of elektronies gedoen word. Etnografiese navorsing klassifiseer onder die hoofgroep wat ons “interpretive research” noem. Die doel van etnografiese navorsing is om 'n groep se kultuur te probeer verstaan. “... the type of research that tries to understand what it means to be a certain kind of worker, or village, or leader” (Marais & Tayler-Ellison, 2004). Om hierdie doel te bereik moet die etnografiese navorser met die mense wat inherent deel is van daardie spesifieke kultuur onderhoude voer, na hulle stories luister van hoe hulle die daaglikse gebeure rondom hulle ervaar. Dit is belangrik

dat die navorser nooit die spesialis is en die persone wat deelneem bloot die objek van die studie nie.

“They cannot then become mere objects of research; they become participants, interpreters with us” en verder “We lead them, coach them, in their own selfstudy, which in the end they own and use to innovate their future “(Marais & Tayler-Ellison, 2004:7). Die navorser is dus ’n fasiliteerder van die hele proses en is oop om ook te leer by die res. Almal moet ’n oop gesindheid hê en sensitief wees vir God se verrassings op die pad.

Hierdie navorsing fokus nie op die negatiewe of die probleme nie, maar op die “alternative story” (Marais & Tayler-Ellison, 2004:5). Daar word waarderende vrae gevra. Met waardering word erkenning gegee aan die positiewe en opbouende prosesse in die gemeente. Deur te fokus op sterk punte, suksesse en drome vind daar ’n transformerende proses plaas. Dit help ons om te sien waar God besig is, dus geloofsonderskeiding.

Etnografiese navorsing is in 2007 (Meyer, 2007d) in die gemeente onderneem. Daar is gestruktureerde onderhoude met 32 persone gevoer. Die 32 persone in die gemeente is verdeel in drie groepe:

1. Die besluitnemers (family).
2. Die middelgroep het bestaan uit persone wat gereeld eredienste bywoon en aktief is in die gemeente, maar nie deel is van die leiers nie. Hulle word in terme van hierdie navorsing die “inside strangers” genoem.
3. Die derde groep is jou kerkloses of vreemdelinge. Hulle is soos vreemdelinge wat van buite af inkyk op die gemeentelike lewe. Hulle word “outside strangers” genoem.

Vir elke leier met wie ’n onderhoud gevoer was, was daar weer twee onderhoude gevoer met die middelgroep en weer een onderhoud met die derde groep, dus in die verhouding 1-2-1. Presies dieselfde vrae is aan al 32 deelnemers gevra wat almal lede is



van die gemeente. Die navorser het met die ag leiers onderhoude gevoer en hul opgelei om die res van die onderhoude te doen. Die ag vrae is standaard vrae gegrond sekere “constants” wat eie is aan die aard van die Christelike kerk en haar missionale aard.

Die ag vrae is die volgende:

- 1) Beskryf die gemeente aan 'n nuwe persoon.
- 2) Hoe leer gemeentelede wat dit beteken om 'n volgeling (dissipel) van Jesus Christus te wees?
- 3) Vertel iets wat illustreer hoe jy ervaar dat God teenwoordig is en hoe Hy werk in hierdie gemeente.
- 4) Beskryf 'n ervaring van betekenisvolle aanbidding van God wat jy in die gemeente gehad het.
- 5) Vertel van 'n situasie waar jy en / of ander mense by 'n probleem of konflik by die kerk betrokke was en hoe dit hanteer is.
- 6) Wat maak jou angstig oor die toekoms van die gemeente, en wat gee jou hoop?
- 7) Vertel hoe jy en ander voel oor die veranderinge wat in die afgelope 3 -5 jaar in die gemeente plaasvind het.
- 8) Hoe voel jy en ander oor die veranderinge wat in die afgelope 3 – 5 jaar in die samelewing rondom julle plaasgevind het?

Uit die navorsing blyk dat die lidmate die missionale transformasie positief beleef en die hand van die Here daarin sien. Die gemeente word as gasvry, vriendelik, vredeliewend beleef. Die lidmate gee om vir mekaar. Die persoonlike verhouding met Jesus, die Bybel en betrokkenheid by die gemeente is vir lidmate onmisbare elemente as jy Jesus se volgeling wil wees. God se teenwoordigheid word ervaar veral tydens die eredienste en waar mense vir mekaar omgee in nood. Die eredienste en sang word uitgesonder as tye wanneer die lidmate betekenisvolle aanbidding beleef.

Faktore in die gemeente wat lidmate bang maak, is swak samewerking, swak bywoning van eredienste en die afvalligheid onder jongmense. Die gemeentetransformasie gee egter hoop. Wat die belewenis van verandering die afgelope 2-3 jaar betref, is daar veral twee gemeente-aksies wat uitgesonder word, naamlik die kerkkoor en die jeugaksie. Hierdie twee aksies se groei en aktiewe funksionering word baie positief

beleef. Verder trek strukturele verandering ook dikwels aandag soos die opgradering van die kerkkombuis. Sommige beleef geen verandering nie. Hoewel die politieke verandering vir jongmense van die agtergeblewe gemeenskap meer geleenthede bied, is daar kommer oor die toename in middelaafhanklikheid soos tik.

Die een opmerking wat uitstaan in die onderhoude, is die volgende rondom die vraag van veranderinge in die gemeente die afgelope 2-3 jaar: “Ek kan nie glo dat so baie dinge ons negatief getref het nie. Maar dank God vir die seëninge”. Dit som seker die meeste aktiewe lidmate se ervaring op.

#### 4.5 SAMEVATTING

In hoofstuk 4 het die korrelatiewe hermeneuties-sensitiewe dialoog verskuif en die ekklesiologie wat in hoofstuk 3 uiteengesit is, in dialoog gebring met die makro-, meso- en mikrokonteks van die VGK-Koelenhof.

Die makrokonteks wat gekenmerk word deur globalisasie het ’n merkbare ekonomiese en sosiale invloed op die lewens van lidmate. Die politieke verandering sedert 1994 in Suid-Afrika het op streeksvlak die kerklike toneel in ons land en dus VGK-Koelenhof onherroeplik verander. Hierdie verandering bring nuwe uitdagings, maar het ook nuwe geleenthede vir die lidamate geskep. Die verandering op mikrovlak het meegebring dat die gemeente haar dominante rol verloor het en nou haar roeping binne die nuwe konteks moet herontdek.

## HOOFSTUK 5

### ONS VERANDER TER WILLE VAN DIE GEMEENSKAP

#### 5.1. INLEIDING

Ons het gesien dat daar 'n driehoekige verhouding is tussen God, wêreld en kerk wat in 'n interaksie is met mekaar en waarvan die Drie-Enige God die primêre verhoudingsbron is. Die fokus is reeds geplaas op die kerk se verhouding tot God en die kerk se verhouding tot die wêreld. Die kerk se interne lewe het 'n bepalende invloed op die kerk se lewe na buite, met ander woorde die verhouding met die wêreld.

“The practice of trinitarian theology thus calls us into newness of life – a life that bears a very different shape from what we have come to regard as “ordinary” existence” (Cunningham, 1998:8). Die gemeente se interne lewe en verhoudings moet iets weerspieël van die lewe in die triniteit. “God intends the divine *koinonia* to be reflected in human *koinonia*” (Butin, 2001:91).

#### 5.2. HET DIE GEMEENTE VERANDERING NODIG?

Is dit nodig dat daar verandering in die VGK-Koelenhof moet kom? Kan ons maar tevrede wees met die huidige toedrag van sake? Het verandering en transformasie nie maar mooi modewoorde geword nie, terwyl dinge maar basies dieselfde bly nie? Daar is immers ook 'n spreekwoord wat lui: “Hoe meer dinge verander, hoe meer bly dit dieselfde”. Inderdaad het woorde soos “transformasie,” “verandering,” “vernuwing” en “hervorming” baie populêre woorde geword veral na 1994 met die aanbreek van die nuwe politieke bedeling in Suid-Afrika. Die nuwe politieke bedeling het dan inderdaad ook baie ander prosesse van verandering meegebring op ander gebiede, ook op kerklike gebied.

Die NG Sendingkerk en die NG Kerk in Afrika het in 1994 een geword. Daarmee word nie geïmpliseer dat die eenheidsproses polities gemotiveer was nie. Dit is 'n proses wat baie jare terug begin is. Die politiek mag natuurlik ook in die laaste ure van

die jarelange gesprekke ‘n rol gespeel het in mense se harte en gedagtes. Die Apostoliese Geloofsending het ook kort daarna verenig. Communitas, verbonde aan die Kweekskool op Stellenbosch, bied die afgelope klompie jare ‘n predikante-konferensie aan met die tema “Verantwoordelike vernuwing”. Die NG Kerk is in ‘n “nuwe seisoen van luister”. Spring almal nie maar net op die “vernuwingswaentjie” nie? Lidmate mag dalk wonder oor die nodigheid en egtheid van ‘n vernuwingsproses soos missionale transformasie. Daarom is dit belangrik dat daar goeie motivering moet wees vir enige ingrypende verandering in ‘n gemeente. Die aard van hierdie verandering moet ook goed verstaan word deur die betrokkenes. Daar is ten minste vier faktore wat ‘n transformasie in die VGK-Koelenhof regverdig.

Eerstens vereis God se Woord dit van ons. Vernuwing of verandering is eg bybelse terme. Die term “bekering” kom dwarsdeur die Bybel voor en verwys na omkeer, verander of metamorfose uit die Grieks (Rom. 12:2). In Kolossense (3:9-10) word die kerk opgeroep om *vernuwe* te word na die beeld van God ons Skepper. In die Nuwe Testament word hierdie verandering meermaal gekoppel aan Jesus Christus. Die gelowiges moet soos Jesus liefhê (Ef.5:25); soos Hy vergewe (Ef.4:32). Ja, vernuwing, verandering vir die kerk is nodig, dis Bybels; “Die Christelike geloof ken dit, en verlang daarna” (Smit, 2003:11).

Tweedens vereis die roeping van die kerk van ons verandering. In die vorige hoofstuk is reeds gewys op sending as die wesenlike taak van die kerk. Omdat die kerk met verloop van jare en in veranderende omstandighede hierdie taak vergeet, verloor of verwaarloos het, noodsaak dit verandering by die kerk.

Maar ook ons tradisie vereis dit. Ons is deel van die Gereformeerde tradisie. Om gereformeerd te wees, is om oortuig te wees dat die kerk voortdurend verandering nodig het in ons navolging van Jesus Christus. Ons glo aan die reformasie van die kerk.

In die vierde plek vereis die veranderende konteks van die gemeente verandering. Die wêreld het verander en is steeds besig om te verander. Die land se konteks het verander en meer spesifiek het die onmiddellike konteks van die gemeente verander.

### 5.3 DIE AARD VAN DIE VERANDERING

Hoe behoort die kerk te reageer op die intense en ingrypende verandering rondom haar? Niemandt (2007:36) vra: Moet ons laertrek of vorentoe reis? Die kerk kan op drie maniere reageer. Die eerste en vanselfsprekende reaksie is natuurlik 'n vlugaksie. Wanneer daar gevaar is, is mens geneig om te vlug en op een of ander manier na veiligheid te soek. Die kerk kan 'n soortgelyke reaksie openbaar ten opsigte van die veranderende konteks rondom haar. Dit beteken dat die kerk terugtrek na 'n binnebestaan. Skansmure word opgerig en die kerk raak al meer geslote. Dit sou 'n mens kon verwag van 'n gemeente soos VGK-Koelenhof, want met beperkte middele en bronne, lyk dit tog sinvol om beskermend op te tree. Die gevolg is 'n algehele onttrekking van die wêreld.

'n Ander moontlike reaksie op die verandering rondom die kerk, mag 'n aanvals- en verdedigingsaksie wees. Die wêreld word as vyand beleef. Die wêreld word as boos en sleg beskou en 'n bedreiging vir die kerk se voortbestaan.

'n Derde opsie vir die kerk is om met verandering te reageer op die veranderende konteks van die kerk. VGK-Koelenhof kies hierdie opsie.

Keifert (2007:31) noem dat ons ons nou in 'n era van "Groot Verandering" bevind. VGK-Koelenhof wil graag deel wees van hierdie verandering. Dit is soos Bosch (1991:381) dit noem: 'n benadering waar daar 'n gesonde kreatiewe spanning tussen die kerk en die wêreld bestaan. Hierdie reaksie behels 'n transformerende betrokkenheid by die veranderende wêreld (Hendriks 2004:51-54). Die VGK-Koelenhof maak 'n geloofskeuse om te *verander ter wille van die samelewing*. Die gemeente het besluit dat ons 'n *reis saam met God* wil onderneem in hierdie tyd.

'n Ontdekkingsreis waarin ons wil ontdek wat ons roeping is. "A triune doctrine of God encourages us to *discover* [skrywer se skuinsdruk] our roles as we participate in a God who is always in the movement of sending" (Fiddes 2000:51). Die gemeente behoort intern op so 'n wyse te verander dat ons geloofwaardige getuies (gestuurdes) in die samelewing kan wees.

Hiermee steun ons op die basisteorie soos uiteengesit in hoofstukke twee en drie. Die Drie-eenheid se verhoudings sensitiewe identiteit moet in die ekklesiologie en alledaagse lewe van die lidmate van die VGK-Koelenhof gestalte vind in dae wat die konteks verander.

Daarom moet daar nou gelet word op die aard van hierdie verandering.

### 5.3.1 Aanpasbare verandering en tegniese verandering

Waar die gemeente bloot as organisasie benader word, sal veranderinge ook slegs organisatories wees. Organisatoriese veranderinge sonder die inagneming van die onderliggende kultuursisteem ontlok makliker spanning en konflik omdat die vrese, belange en drome van die gemeenskap nie in ag geneem word nie. Met organisatoriese veranderinge word dinge meestal rondgeskuif, bygevoeg of weggeneem. In terme van 'n gemeente neig organisatoriese verandering om oppervlakkig te wees of slegs simptome aan te spreek. Sulke veranderinge mag op die korttermyn uitkoms bied, maar sal nie 'n volhoubare oplossing bied nie.

Egte, diepliggende verandering is nooit maklik nie. Dis harde werk wat vaardigheid en insig verg. Soos Hendriks dit stel:

Therefore, moving from one system to another is a transition that requires real transformation, which is no easy process to handle and may cause conflict, pain and broken relationships (Hendriks, 2004 : 56).

Dit spreek die kulturele sisteem van die gemeente aan (Keifert, 2007:33). Omdat missionale transformasie geloofsonderskeidend te werk gaan, word die gemeente se kulturele sisteem aangespreek. Dit is 'n pynlike en langsame proses van ontluiking (Keifert, 2007:44).

Daar is bepaalde programme wat met hierdie transformasie in 'n gemeente help. Die Vennootskap van Gestuurde Gemeentes en Communitas is binne bereik van die gemeente en is daarom waardevolle bronne wat benut kan word. Die uiteindelijke doel

is dat daar in die gemeente 'n gestuurde kultuur sal ontwikkel. Die gemeente moet ontwikkel of beweeg vanaf 'n na-binne-gerigte gemeente na 'n na-buite-gerigte gemeente. Vanaf 'n gemeente wat net op haarself gerig is na 'n gemeente wat gerig is op die nood van die wêreld. Vanaf 'n institusionele gemeente na 'n gemeente in beweging. Hierdie navorsing wil dié doel dien.

Tans volg die gemeente nog 'n institusionele benadering tot kerkwees. Vanweë die “herder-kudde”-model is die bediening nog sterk gefokus op die dominee (vergelyk 4.4.3.3. – 4.4.3.5). Ons kan dus ook praat van 'n dominee-gefokusde-bediening. Die meeste lidmate funksioneer in die gemeente om institusionele redes. “They will use the Church when they need it, and forget it when they don’t” (Thomas, 2003:55). Dit gaan dus vir hulle om die kerk as instelling. Die algemene kerklike taal weerspieël dit. Mense praat van aan die kerk “behoort” in plaas van deel word van die gemeente se getuienis in die wêreld. Daar word dankoffers “betaal” en nie gegee nie. Dankoffers word dus 'n manier waardeur jy voorregte verseker soos geestelike versorging, doop, huweliksbevestiging en begrafnis. Dikwels word daar in gemeentes navraag gedoen of 'n lidmaat se dankoffer “op datum” is, voordat die persoon uit die “kerk” begrawe kan word. Die VGK-Koelenhof, soos met baie ander gemeentes binne die VGK die geval is, worstel met die onbetrokkenheid van jongmense wat pas belydenis van geloof afgelê het. Baie “verdwyn” eenvoudig van die kerklike toneel.

Die navorser is self vir jare aktief betrokke by die kategetiese onderrig van voornemende belydende lidmate. Die navorser het tot die oortuiging gekom dat een van die hoofredes vir hierdie tendens, die institusionele benadering tot kerkwees by ouers en kerkisante is.

Om deel van die gemeente te wees beteken dus vir lidmate om op die lidmaatregister te wees en daarmee die versekering te hê dat die kerk sal en moet help wanneer hulle die kerk nodig sou hê. 'n Institusionele benadering tot kerkwees is dus nie gefokus op dien nie, maar eerder op dienslewering.

Lidmate beskou hulleself dus as die objek van dienslewering. Hulle funksioneer met 'n verbruikersmentaliteit. Daar word “betaal” vir dienste wat gelewer moet word. Die predikant moet gewoonlik die diens lewer. Hy word immers daarvoor betaal.

### 5.3.2 Verandering: ‘n proses

Volgens Keifert (2007:42–48) is daar moontlik twee modelle waarvolgens verandering in ‘n gemeente gefasiliteer kan word. Hy noem dit die ‘Vul die gaping-model’ en die ‘Verbreed die ontluikende vernuwings-model.’

Eergenoemde volg ‘n strategiese langtermynplan waarvolgens leemtes of tekortkominge geïdentifiseer word en gevul moet word. Wanneer punt B die ideaal is, is die vraag gewoonlik watter leemtes gevul moet word om van A tot by B te kom. Gevolglik word daar ‘n liniêre veranderingsproses van oorsaak en gevolg onderneem. Volgens hierdie model sal daar organisatories te werk gegaan word om die leemtes aan te vul in die gemeente.

Die tweede model volg ‘n proses van ontluiking. Dit neem die dieperliggende kultuursisteem van die gemeente in ag. Hiervolgens is verandering ‘n reis wat nie in ‘n reguit lyn van punt A na B beweeg nie, maar onvoorspelbare kurwes volg. Dit kan vergelyk word met die beweging van ‘n seilboot wat ‘n heen-en-weer lyn van beweging volg. Omdat hierdie “ontluikende proses” die hele tyd fokus op ‘n dialoog tussen God, kerk en wêreld (hoofstukke 3 en 4), soek dit na die wil van God. In hierdie tipe proses verander die identiteit en kultuur van die kerk.

Laasgenoemde model word in die VGK-Koelenhof ondersteun en sal gevolglik geïmplimenter word.

### 5.3.3 Verandering van die strukture van die gemeente

Wanneer dit kom by die verandering van die strukture van die gemeente het ons te doen met die tegniese aspekte van verandering. Die strukture behels die verskillende diensaksies van die gemeente, die wyse waarop die erediens ingerig word, die bestuursliggame, personeel, ensovoorts.

Verandering van die strukture van die gemeente moet volg op die verandering van die kultuur van die gemeente. Strukture in ‘n gemeente kan vergelyk word met kanale wat water vervoer of lei. Die kanale is gebou vir die water en nie anders om nie. Die doel van die kanale is om die water by die regte bestemming uit te bring. Net so moet die



strukture van die gemeente die evangelie dien of anders gestel, dit moet die gestuurde aksies van die gemeente dien. Daarom moet die strukture van die gemeente missionaal gerig wees. Daarom moet die gemeente se fokus primêr gerig wees op die *missio Dei*. Sekondêre sake soos strukture, regulasies, ambisies, mag en ideologieë mag nooit voorop staan nie (Hendriks, 2004:32).

Die funksionering van diensgroepe moet uiteraard ook missionaal gerig wees. Daar behoort altyd gevra te word: Wat het dit waarmee ons nou besig is, met sending te doen en hoe gaan dit die samelewing verander? Deur middel van geestelike onderskeiding moet gevra word: Waar wil God hê moet ons by Hom aansluit in die wêreld?

Die strukture moet met ander woorde na buite gerig wees. Die gemeente sal hier gehelp moet word deur groepe/aktiwiteite te help om te herfokus. Hulle moet die katalisators vir 'n na buite-gerigte-gemeente word in lyn met die *missio Dei*.

#### 5.4 DIE GEMEENTE AS KULTURELE SISTEEM

Aangesien hierdie navorsing in wese gerig is op die transformasie van die gemeente na 'n gestuurde gemeentekultuur, is dit belangrik om te weet hoe die gemeente benader moet word. Die gemeente word met die oog op verandering benader as 'n kulturele sisteem eerder as 'n organisasie (Keifert, 2007:33).

##### 5.4.1 Wat is 'n gemeentekultuur ?

Identiteit en kultuur is onlosmaaklik. Die metafore waarmee die kerk in die Bybel beskryf word, byvoorbeeld liggaam van Christus en volk van God, spel beide die identiteit en die kultuur van die kerk uit (Hendriks, 2004:105).

Soos wat 'n individu oor 'n identiteit beskik en binne 'n bepaalde kultuur funksioneer, het die gemeente ook 'n eie identiteit en kultuur. Die identiteit van die gemeente word bepaal deur die lede se geloof in Jesus Christus. Die gemeentekultuur verwys weer na die eiesoortige manier waarop hierdie geloof onderlinge uitgeleef word en die waardes en gebruike wat met verloop van tyd ontwikkel word rondom hierdie geloof. Die gemeentekultuur is dus 'n subkultuur binne die groter kultuur van die gemeenskap

rondom hulle. Ons verwys ook na laasgenoemde as die dominante kultuur of die sekulêre kultuur.

Daar sal in hierdie hoofstuk gepoog word om die spesifieke gemeentekultuur van die VGK-Koelenhof te beskryf. Hoewel daar baie metodes is om die identiteit van die gemeente te probeer bepaal, sal ons veral gebruik maak van die verslag van die etnografiese navorsing van die leesspan. Dit sal hier 'n baie belangrike funksie vervul. Dit sal ons help om dinge raak te sien waarvan ons nie bewus is nie.

#### 5.4.2 Die belang van gemeentekultuur

Waarom is dit so belangrik om die kultuur van die gemeente te identifiseer ?

Dit is belangrik sodat ons kan vasstel in watter mate die gemeente die sekulêre of dominante kultuur weerspieël, of anders gestel, hoe ver daar gevorder is na 'n gestuurde gemeentekultuur. Wie ons is (identiteit) en wat ons doel is (roeping), behoort uiteraard in die gemeentekultuur weerspieël te word. Die kultuur van die gemeente behoort te verskil van die sekulêre kultuur, aangesien die gemeente in Jesus Christus glo en die waardes van die koninkryk van God behoort uit te leef. In hoofstuk vier is verwys na die verhouding tussen die gemeente en die wêreld. Die gemeente is tegelyk heilig, dus een kant geplaas vir God, maar terselfdertyd deel van die sekulêre gemeenskap.

Verder sal die identifisering van die kultuur van die gemeente ook help met die manier waarop verandering gefasiliteer behoort te word. Die verandering van die gemeente sal nie primer organisatories wees nie, maar kultureel van aard. Om die rede is dit belangrik om die gemeentekultuur te bepaal.

Daar is verskillende metodes van identifisering wat gebruik kan word om die kultuur van die gemeente te bepaal. Hulle is metodes soos direkte waarneming, onderhoude met lede, sensusdata, gevalle studies, vraelyste ensovoorts. Die etnografiese navorsing wat in die vorige hoofstuk ter sprake gekom het, verskaf goeie informasie in die verband en sal primêr hier gebruik word om die kultuur van die gemeente te ontleed.

#### 5.4.3 Bronne wat die kultuur van die gemeente vorm

Daar is vier aspekte wat bydra tot die vorming van die gemeentekultuur van VGK-Koelenhof. Dit is die demografie, die sosiale konteks, die gemeente geskiedenis en gemeente aktiwiteite. Aangesien daar reeds in hoofstuk 4 (4.4.3) na die demografie en sosiale konteks verwys is, fokus ons hier slegs op laasgenoemde twee.

##### a) Geskiedenis

‘n Gemeente se geskiedenis is ‘n belangrike bydraende faktor tot die kultuur van ‘n gemeente. VGK-Koelenhof het nie ‘n lang geskiedenis in vergelyking met ander gemeentes binne die kerk nie. Die gemeente het in 1977 afgestig van die voormalige NG Sendinggemeente Stellenbosch. Die gemeente was toe bekend as die distrik. Maar selfs voordat die gemeente formeel op hul eie was, het die distrik se mense afsonderlik gefunksioneer. Distrik wek die indruk van buite en eenkant. Kerkraadslede van die distrik moes ook hul plek ken tydens kerkraadsvergaderings.

Die gemeente is in besit van die oorspronklike preekstoel van die NG Sendingkerk op die dorp. Die gebou moes weens apartheid ontruim word en die gemeentelede natuurlik ook verskuif word. Dit is dus ‘n belangrike stukkie erfenis en meubelstuk van herinnering. Dit herinner menige bejaarde lidmaat aan hul katkisasie, huwelik en doopgeleenthede. Dit is dus ook ‘n kosbare stukkie kulturele erfenis

##### b) Aktiwiteite

Die navorser is van mening dat die gemeente ‘n sosiale kultuur het. Daarmee word bedoel dat die aktiwiteite van die gemeente ook vir baie ‘n geleentheid is vir interaksie met medelidmate.

Daar is ‘n verhoudingsgerigtheid onder lede, dalk vanweë die meer rustige pas van die lewe in die landelike area. Die etnografiese navorsing wys op die waardering van vriendelikheid en omgee. Vergaderings is ‘n sosiale geleentheid. So is ook funksies soos sangaande ‘n gewilde sosiale geleentheid. Juis omdat lidmate ver van mekaar bly, word kerklike byeenkomste kuiergeleenthede.

‘n Ander baie belangrike jaarlikse gebeurtenis is die sogenaamde ‘veldtogdienste’. Dit is ‘n benaming vir evangelisasiedienste wat nou al vir meer as 45 jaar aangebied word. Dit is ‘n weeklange geleentheid waar dienste elke aand gehou word en soms van

verskillende predikers gebruik gemaak word. Die samewerking van die boeregemeenskap was deur die jare goed wat hierdie dienste betref. Vir baie lidmate is hierdie dienste hul enigste kerkbywoning vir die jaar. Dit het nou 'n tradisie geword. Die oorspronklike betekenis is nie meer dieselfde nie vanweë veranderende omstandighede.

## 5.5 DIE SLEUTELROL VAN LEIERSKAP TYDENS VERANDERING

Die leier van die gemeente, wat binne die VGK gewoonlik die gemeenteleraar is, speel 'n sleutelrol in die vorming van die gemeentekultuur, maar ook weer by die verandering van die gemeente se kultuur. Hoe meer prominent die leier, hoe sterker sy/haar invloed op die kultuur van die gemeente. Aangesien VGK-Koelenhof se gemeente tipe 'n "pastoral-sized congregation" (sien 4.4.3.3) is en binne sisteme 2 tot 4 (sien 4.4.3.5) funksioneer, is die rol wat die dominee in die veranderingsproses moet vervul soveel meer.

### 5.5.1 Die leier wat op God fokus

Die gemeenteleier moet altyd daarvan bewus wees dat sy /haar roeping en die roeping van die gemeente oor God se sending in die wêreld gaan. God moet altyd die fokus bly van die gemeentelike lewe. "Prayer means that we deal first with God and then with the world. Or, that we experience the world first not as a problem to be solved but as a reality in which God is acting" (Peterson, 1987:41).

Gevolgtlik moet die besige skedule van die dag of lewe jou nie wegdryf van die vernaamste prioriteit van die dag en die lewe nie. Dit is om saam met God deur gebed en stilwees te spandeer. Gebed en stilwees saam met God behoort tot die hart van die bediening van die predikant. Indien die predikant die wil van die Here vir die gemeente op 'n gegewe tydstip nie duidelik genoeg hoor nie, sal hy vanselfprekend ook nie met oortuiging as leier kan optree nie.

Na gelang van omstandighede en behoeftes kan die predikant gebruik maak van die verskillende erkende dissiplines om sy gesprek en verhouding met God te fasiliteer. Hoewel *Lectio Devina* baie waardevol is, mag 'n spesifieke behoefte ook ander

dissiplines meer toepaslik vind soos vastye, retreats, 'n dag van stilte en afsondering, geestelike mentorskap, 'n sabbatsreis, en so meer.

### 5.5.2 Die leier as toeruster

Die tradisionele benaming van die amp van die predikant as “leraar en herder” binne die Verenigende Gereformeerde Kerk is dalk 'n goeie beskrywing van die verwagting van die rol van die predikant. Dit is 'n verwagting wat nog baie sterk leef in die harte van die lidmate. So 'n verwagting sal egter nie volgehou kan word in terme van 'n gestuurde gemeente nie. Die herder wat lei en die skape wat volg, is 'n pragtige beeld, maar dit wek die indruk van 'n meerderwaardigheid by die predikant en minderwaardigheid by die lidmate. Dit is dodelik in 'n plaasgemeenskap.

Na aanleiding van Efesiërs 4:12 moet die rol van die predikant eerder gesien word as toeruster, wat die gemeente toerus vir hul dienswerk in die wêreld.

Willard (1988:245-247) is van mening dat as ons die probleme in die wêreld wil “oorwin”, die geestelike leier in sy/haar pastorale werk moet fokus op die ontwikkeling van dissipelskap (Matt.28:18-20).

“The task of the church is to bring people not simply to salvation, which could be self-centered and have a certain aspect of egoism in it, but to enable them to be witnesses” (Thompson, 1994:74). Dit impliseer dat 'n paradigmaskuif by beide die predikant en die gemeente nodig is.

### 5.5.3 Sisteem-sensitiewe leierskap

Omdat die gemeente as kulturele sisteem benader word, is dit belangrik dat die leierskap bewus is van hierdie sisteme wat die gemeente kenmerk. By 4.4.3.5 is die sisteemteorie opsommend verduidelik en aangetoon dat die oorheersende sisteme in die gemeente twee en drie is. Dit vra dus vir baie sterk leiding van die leier of leraar. Die gemeente verwag dat die dominee die middelaar tussen hulle en God moet wees of andersins moet die dominee hulle monster en lei in hulle verset teen 'n onregverdigde bestel. In albei gevalle word daar in 'n baie groot mate opgesien na die leraar. Dit is die VGK-Koelenhof se werklikheid en die leraar moet hierdie werklikheid in ag neem en sy lidmate van waar hulle is begelei na die ideaal van Efesiërs 4 en 'n missionale gemeente. Dit impliseer dus dat om lidmate betrokke te kry; om hulle te help om hul

waarde in God se oë te besef; om hulle te help besef dat hulle self die woord kan lees en die stem van God kan hoor, is 'n lang pad en gaan veel meer insette vra as wanneer jy met mense wat in sisteem vyf, ses of sewe lewe, werk. Aan die ander kant weet mens uit ondervinding en uit die sisteemteorie dat geestelike groei in alle sisteme kan plaasvind en dat enige gemeenskap se natuurlike leiers tot geestelike volwassenheid kan groei. In die VGK-Koelenhof is dit in terme van die konteks en kultuur net soveel meer van 'n uitdaging.

#### 5.5.4 Die leier as 'spiritual director'

Die pastorale werk van die predikant is ook altyd in die kollig. Die meeste van die tyd kla lidmate van geen of swak huisbesoek.

Dalk besef mense die belangrikheid en die behoefte aan die pastorale werk van die predikant of pastor. "There is an instinctive recognition that this work is at the very center of the pastoral vocation" (Peterson 1987:151). Burger (Smit, 1995:36) noem dat leiers "presensie" moet beoefen, dit wil sê om leiers te wees by mense. Dit beteken dat leiers deel moet wees van mense, daar wees vir mense, lief wees vir mense en entoesiasies wees oor hulle.

Pastorale werk is nie 'n gewilde kollig-aktiwiteit nie. Daar is dikwels min waardering daarvoor. "It is easier to tell people what to do than to be with them in a discerning, prayerful companionship as they work it out" (Peterson, 1987:162)

"Spiritual direction takes place when two people agree to give their full attention to what God is doing in one (or both) of their lives and seek to respond in faith" (Peterson, 1987:148). Dit kan ook in 'n een-tot-groepverband gedoen word (Morris & Olsen, 1997). Dit is 'n beplande werk en soms ook 'n onbeplande werk. Dit het te doen met die heel alledaagse omstandighede van mense. Dit kan in krisistye geskied, maar ook vir gewone nie-spanningsvolle oomblikke.

## 5.6 DIE KENMERKE VAN 'N GESTUURDE GEMEENTE

Die gemeente se reis van instandhouding na gestuur-wees, benodig bepaalde riglyne waaraan ons vordering gemeet kan word. Ons wil met ander woorde weet hoe lyk 'n gestuurde benadering tot kerkwees in die praktyk en wat kan ons daaruit leer.

Barrett *et al.*(2004) het ag sulke patrone in verskillende gemeentes van verskillende tradisies en plekke geïdentifiseer. Dit is sinvol dat van hierdie patrone as meetinstrumente in die gemeente aangewend word om ons rigting te bepaal. Natuurlik is die VGK-Koelenhof se konteks en tradisie uniek. Die fokus bly primêr gerig op die Drie-Enige God. Ons wil nie 'n replika wees van 'n ander gemeente nie, want dit sal die hele missionale proses ongeloofwaardig maak.

### 5.6.1 Die agt patrone wat gestuurde gemeentes kenmerk

In hierdie afdeling gaan ons kyk na die agt patrone van gestuurde gemeentes soos omskryf deur Barret *et al.*, (2004). VGK-Koelenhof sal vergelyk word met hierdie kenmerke van gestuurde gemeentes. Ek is versigtig om die woord 'vergeelyk' te gebruik, aangesien die kontekste baie verskil en ons ook versigtig moet wees om nie in die slaggat van lineêre verandering te val nie. Maar as hierdie versigtigheid in gedagte gehou word, werk ons met 'n vergelyking. Die patrone behoort egter 'n handige meetinstrument te wees van hoe gestuurde gemeentes in die praktyk funksioneer. Die gemeente wil dus graag hierdie patrone gebruik as riglyn vir haar eie missionale proses.

In hoofstukke twee en drie is die basisteorie ontwikkel rondom die vraag: "Wie is God?" Die antwoord moet die gemeente help om hul eie identiteit nuut te ontdek en dan deur geloofonderskeiding haar roeping in die wêreld uit te leef. Die agt patrone wat volg, bied 'n strategie van hoe dit in die praktyk tot sy reg kan kom binne die gemeentelike konteks van die VGK-Koelenhof.

#### 5.6.1.1 Patroon I : Die kerk se roeping

Die roeping van die kerk word nie bepaal deur 'n uitgelese groep mense nie. Dit is nie gerig op potensiële lede vir die gemeente nie. Dit word bepaal deur die Drie-Enige God self.

God is die roeper. Geloofsonderskeiding bring ons nader aan die hart van God. “Discerning it brings the church nearer to the heart of God, the caller” (2004 : 39). Die gemeente is in geheel geroep om in te skakel en deel te neem aan God se sending in die wêreld. Daar moet dus geloofsonderskeidend gevra word: “Wat is God besig om te doen in ons omgewing?”, sodat ons daarby kan aansluit. In hierdie proses moet daar gefokus word op :

- Die onmiddellike omgewing (die kultuur, sosiale uitdagings, ensovoorts).
- Die tydsaspek. Dit gaan oor waar is ons nou.
- Wie is ons? Wat is ons identiteit?
- Hoekom is ons juis nou hier? Wat motiveer ons?

Die “*waar is ons-vraag*” is hier ter sprake. Die plaaslike sosiale omstandighede, die kulturele konteks, die uitdagings en vraagstukke het ‘n besliste vormende invloed op die visie van die gemeente. Die visie is met ander woorde verbind met die konkrete werklikhede waarin die gemeente geleë is. Die roeping van die gemeente is dus nie te vinde in veraf geleë ruimtes nie. God roep ons om in die eerste plek na ons onmiddellike omgewing. Dit is ons Jerusalem volgens Handeling 1:8.

Dit is ‘n bevestiging van Hendriks (2004:24) se definisie van teologie. Teologie vind plaas waar lidmate betrokke is in ‘n roepingsgebaseerde, konstruktiewe interpretasie van hul plaaslike situasie.

- a) Waar bevind V GK-Koelenhof gemeente haar ten opsigte van hierdie roepings-ontsluiting ?

In terme van die definisie van gestuur-wees, kry sukses en geestelike rypheid ‘n nuwe inhoud binne die konteks van ‘n gemeente. ”Sukses” word gemeet aan die gemeente se getrouheid aan haar roeping as gestuurdes. ‘n Suksesvolle of getroue gemeente se “sukses” word nie bepaal deur goeie, positiewe syfers nie. Dit word nie weerspieël in die gemeente se finansiële syfers nie, en ook nie met ‘n goeie bywoningsyfer vir die eredienste nie. Die grootte van die gemeente se getalle is ook nie ‘n teken van die



gemeente se sukses nie. Alhoewel goeie getalle op sigself 'n pluspunt is, is getrouheid aan ons roeping as gestuurdes 'n veel groter en dieper saak as dit.

Dit kom dus eintlik as 'n groot troos vir 'n landelike gemeente soos die VGK-Koelenhof. Soos in die beskrywing van die gemeente en uit die etnografiese navorsing blyk, beskou die lidmate die gemeente as eenvoudig. Die gemeente is eenvoudig in terme van finansiële bronne, finansiële en administratiewe kundigheid en infrastruktuur.

Dit is vertroostend en verhelderend om te weet dat 'n gestuurde gemeente aan ander kriteria gemeet word as bloot groot getalle en mooi syfers. Hierdie besef laat ons anders kyk na onself, want God soek meer as net groot getalle. Dit laat ons as eenvoudige gemeente waardevol voel. Dit laat ons inderdaad beleef dat ons veel het om na buite te bied.

Jesus beveel sy dissipels in Lukas 10:4 met die sending van die 72 dissipels soos volg: “Moenie 'n beurs of 'n reissak of skoene saamdra nie...”. Hulle moet dus lig reis. Die materiële suksesse in terme van geld, geboue en ander bronne het die moontlikheid om 'n las op die reis as gestuurdes te wees. Die ekstras is nie noodwendig goed of voordelig nie. In terme van die doelstelling van hierdie tesis word hier 'n eie waardeontdekking gemaak, gesetel in die roeping van die Drie-Enige God.

'n Roepingsbewustheid en getrouheid hieraan is dus van onskatbare waarde vir die selfbeeld van die gemeente. Dit kan die gemeente net meer en meer aanspoor tot getrouheid en die vervulling van hul Godgegewe roeping.

b) Waar begin hierdie roeping vir ons ?

Dit is nog altyd die Drie-Enige God wat roep.

Their mission is not defined by some discernable group of potential clients for whom they might provide certain services. Nor is it defined by identifying potential members of their organization, as though the task is one of recruitment. Rather, for

these congregation it is a matter of faithfulness to a God-given vocation (Barrett *et al*, 2004:36-37).

Die gemeente het nog nie op 'n duidelik verklaarde lokale roeping ooreen gekom nie. Soos in hoofstuk 1 met die motivering vir hierdie studie aangedui word, het 'n bewuswording begin by die navorser self. 'n Gestuurde bewussyn het geleidelik begin groei in die gemeente. Daar is reeds begin om hierdie proses aan die gang te kry. Die kerkraad het al by geleentheid 'n eenvoudige visioneringsoefening gedoen. Daarop moet nou voortgebou word. 'n Ervare sakeman in ons omgewing wat besluit het om betrokke te raak by die gemeente, het momentum gegee aan die gestuurde bewussyn. Hierdie navorsing self is ook 'n integrale deel van hierdie groei in gestuurwees.

Die roeping het dus met verloop van tyd ontwikkel en gegroei. Soos ons saam met God reis word dit vir ons meer en meer duidelik waartoe Hy ons roep en stuur. "... It was more like the daily showers of a rainy season than a thunderstorm" (Barrett et al. :42). Ons het egter nog nie daardie "particular vocation" (Barrett et al., 2004:57) nie. Die geloofsonderskeiding ten opsigte van ons plaaslike roeping gaan voort.

#### 5.6.1.2 Patroon II: Bybelse vorming en dissipelskap

Bybelse dissipelskap is sentraal tot die vorming van 'n missionale gemeente. Geestelike groei moet dus gefokus wees op gestuur-wees. Ongelukkig is die dilemma in baie Westerse kerke dat hoewel hulle die Skrif as belangrik beskou, dit nie doeltreffend as sentraal beskou word vir die vorming van gestuurde gemeente nie. Dus word die Bybel wel gepreek en bestudeer, maar nie met die oog spesifiek op gestuur-wees nie. Daarom is nie alle Bybelstudie missionaal van aard nie.

Die eerste dissipels van Jesus is deur Hom geskool om die evangelie verder te versprei. Hulle het die ook van die begin af so verstaan (Efes.4:1; 1 Thess. 2 :12; Filip. 1:27 ). Hulle is geroep om Jesus se getuies te wees (Handelinge 1 : 8). Jesus het van die begin dit duidelik gestel dat Hy van hulle vissers van mense gaan maak. As leier het Hy dus 'n duidelike visie ten opsigte van hul roeping gehad – dissipels wat die koms van God se koninkryk die *missio Dei* sal laat gebeur.

Ons houding/ingesteldheid/siening van die gemeente bepaal ons ingesteldheid teenoor gestuur-wees. Waar die gemeente nog beskou word as 'n private en individuele aspek van ons lewe, sal daar nie 'n gerigtheid na buite wees nie.

Met so 'n beskouing gaan daar noodwendig spanning na vore tree ten opsigte van die strewe na 'n Bybelse formasie in die rigting van gestuur-wees. In 'n gestuurde gemeente is dissipelskap nie 'n opsie nie. Selfs die prediking sal nie slegs nou en dan op *missio Dei* fokus nie, maar instrumenteel funksioneer ten opsigte daarvan.

Die rol van die Bybel word bepaal deur die vrae waarmee ons dit benader. Ek kan dit benader met die gedagte deur bloot iets vir myself daaruit te kry of in my persoonlike behoeftes te vervul. Aan die ander kant kan ek die Bybel benader met vrae soos: Wat is die wil van God vir my en die wêreld? Hoe wil Hy my verander en gebruik as getuie in die wêreld? Die Skrif moet leer ken word, maar ook gehoorsaam word. Predikante is geroep om die lidmate toe te rus vir hul roeping in die wêreld (Efes. 4:12) met die Bybel wat leiding gee vir missionale transformasie.

Uit die etnografiese navorsing blyk dat die Bybel tog wel vir lidmate 'n sentrale rol vervul ten opsigte van hul vorming tot dissipelskap. Verder blyk dit uit die navorsing dat dissipelskap vir die meeste lede beteken om net kerklik betrokke te wees en Jesus persoonlik te ken. Kategese is vir die meeste 'n ander bron van dissipelskap.

Daar is egter nog nie in hierdie bronne 'n doelbewuste fokus op missionale dissipelskap nie. Die uitdaging is om al hierdie bronne missionaal gefokus te kry. Daar kan gekyk word na maniere om lidmate aan die een kant aan te moedig om meer gereeld hul Bybel persoonlik te lees en te bestudeer, maar aan die ander kant kan dit ook gesamentlik in groepe gedoen word, wat belangrik is vir 'n geloofsonderskeidende proses. Die ideaal is om die hele gemeente op te bou deur 'n skriftuurlike dissipelskap-proses. Daar sal waarskynlik by 'n kleiner kerngroep begin moet word. "Not everybody is in the same place at the same time." (Barret *et al.*, 2004:71). Dit sal ook prakties beter wees in 'n uitgestrekte gemeente soos die VGK-Koelenhof.

In die prediking word daar deurlopend gefokus op die gestuurde karakter van die kerk. Voor in die kerkgebou is die bootjie simbolies van die kerk se roeping in die wêreld.

Daar word gereeld tydens die prediking toepaslike korrelasies gemaak ten opsigte van die gestuurdheid van die gemeente met verwysing na die simboliek. Die navorser is oortuig dat dit een van die bruikbaarste maniere is om 'n gestuurde bewussyn te kweek wat die pad na die praktiese toepassing daarvan net kan vergemaklik. Veral in 'n landelike gemeente soos die VGK-Koelenhof is die gebruik van prente, beelde en simboliek van onskatbare waarde.

“This is a pilgrimage, a voyage, a journey, and not an arrival.”(Barrett *et al.*, 2004:73).

#### 5.6.1.3 Patroon III: Neem risiko's as 'n kontrasgemeenskap

Die kerk as liggaam van Christus is 'n kontrasgemeenskap. Dit wil sê, die kerk leef anders as die dominante kultuur. Die lewe van die kerk is dikwels stroomop teen die dominante kultuur se norme en standaarde. Dit bring mee dat die kerk die risiko loop om ongemak, verwerping, teenkanting en selfs vervolging beleef. Daardeur stel die kerk haarself bloot. Soos Petrus dit stel is die kerk “vreemdelinge en bywoners” (I Petrus 2:11).

“We are afflicted in every way, but not crushed; perplexed, but not given to despair; persecuted, but not forsaken; struck down, but not destroyed” (2 Cor.4:8-9).

Om geloofwaardige getuie te wees vra van die kerk om risiko's ter wille van die evangelie en die koninkryk van God te neem. Indien dit nie gedoen word nie, loop die kerk die groter risiko om smaakloos (lawwe sout) te word en sonder 'n duidelike boodskap (donker) rond te dobber, 'n bootjie sonder seil en rigting.

##### a) Kultuur van afhanklikheid

VGK-Koelenhof funksioneer vanuit 'n konteks van finansiële afhanklikheid en ekonomiese agterstand. Die lede van die gemeente is mense wat vir jare as die randfigure in die breër gemeenskap bestaan. In 'n sekere sin het ons dus nie veel om te 'verloor' in materiële terme nie. Met die missionale transformasieproses neem die gemeente die risiko om ten spyte van finansiële afhanklikheid, beperkte middele en hulpbronne dit in die geloof te waag om haarself weg te gee ten behoeve van die res van die landelike gemeenskap en die koninkryk van God. “I am learning that the

church is at its best when it gives itself away. And this is because blessing is always instrumental” (Bell, 2005:165).

Die risiko impliseer om in teenstelling met die dominante kultuur nie langer selfgerig en selfonderhoudend te leef ter wille van oorlewing nie, maar na buite gerig ter wille van die samelewing. Leonard Sweet (2004:96) stel dit soos volg: “Perhaps the most important survival question the church can ask is, ‘can we stay where we are ?’ ”

#### b) Die ‘onreines’

Met die probleem van alkoholisme en die toename in die gebruik van dwelms het dit nodig geword vir die gemeente om dit meer en meer met veral ons jongmense te waag. Omdat die kerk God se eiendom is en Hy heilig is, het die gemeente ‘n toesighoudende funksie. Hierdie funksie behels dat die kerkleiers sal toesien dat die kerk volgens die eise van die Skrif funksioneer. In die VGK-Koelenhof het ons streng voorwaardes en vereistes ten opsigte van toelating tot lidmaatskap van die gemeente. Die oogmerk met hierdie vereistes is om toe te sien dat nuwe lede aktiewe lede van die gemeente word en nie bloot meelopers nie.

Hier neem die gemeente risiko’s na twee kante toe. Hoe strenger die vereistes, hoe minder lede word toegelaat en gevolglik daal getalle. Ekonomies gesproke is getalle nogal belangrik vir die gemeente.

Aan die ander kant het ons besef dat dit nodig is om die risiko te neem om meer toegeeflik te wees ten opsigte van die vereistes. Heelwat jongmense worstel met dwelmprobleme soos dagga, tik en in sommige gevalle sterk drank. Ons het gevind dat ter wille van die behoud van hierdie jongmense ons nie ‘n ‘reg of weg’-houding kan inneem nie, maar dat ‘n meer verdraagsame en toegeeflike gesindheid nodig is.

In hierdie geval behels die risiko wat ons neem om hulle wat ‘onrein’ is as gevolg van dwelmprobleme en ander jeugverwante probleme, toe te laat om deel van die kategesesistiem te bly en ‘n pad saam met hulle te loop ten spyte van die ‘reëls’ wat dit verbied. In die verlede moes sulke katkisanter hulle klas staak as daar wangedrag was. Die boodskap wat ons daardeur oordra is dat die gemeente nooit so rein, heilig en suiwer kan wees om nie ruimte te hê vir hulle wat worstel met gedragsprobleme nie.

Die liefde moet die alleroorheersende beginsel wees wat ons gedrag en gesindheid bepaal en nie die ‘kerklike wette’ nie.

Jesus het baie tyd deurgebring met die randfigure van sy tyd, die tollenaars en die sondaars. Hy het gemeenskap met hulle gehad deur saam met hulle te eet. Armes, dwelmverslaafdes, ontslane gevangenes bevind hulle dikwels as verwerptes van die samelewing.

Jesus was bereid om as Jood die risiko te neem om homself met die sogenaamde ‘onreines’ te vereenselwig teen die norme en verwagting van sy tyd in. Hierin moet ons as gemeente dit saam met Hom waag.

#### 5.6.1.4 Patroon IV: Demonstreer God se wil vir die wêreld

Die kerk staan in diens van die koninkryk van God en moet dus ‘n teken en voorsmaak bied van die koninkryk van God. Die lede van die liggaam van Christus moet dus so leef in hul verhouding met mekaar dat iets van God se wil vir die wêreld weerspieël kan word. Die kerk behoort ‘n “redemptive relationship in community” te wees (Barret *et al*, 2004:85).

Dit gaan dus oor verhoudinge. Deur na mekaar te luister, vir mekaar om te gee en te sorg word iets van God se koninkryk sigbaar in die wêreld.

#### a) Daadwerklike hulpverlening

Dit wat die kerk sê en bely moet ook uitgeleef word. Om mekaar werklik te kan help moet die dominante kultuur van individualisme en privaatheid uitgedaag word. Ons sal moet leer om dieper by mekaar betrokke te raak. Ons sal mekaar beter moet leer ken. Dit sal hopelik ‘n openheid teenoor mekaar bring. Soos wat God ons deur en deur ken volgens Ps.139, so behoort ons ‘n vlak van nabyheid te beleef teenoor mekaar sonder om bedreig te voel. Dit is ‘n voorwaarde vir opregte en effektiewe hulp aan mekaar as broers en susters in Jesus Christus.

Hulpverlening bestaan uit verskillende vorme van ondersteuning. Dit kan materieël wees soos om bronne en geld te deel, maar dit kan ook emosioneel wees soos betrokkenheid tydens siekte en dood. Dit hoef nie groot en opspraakwekkend te wees

nie, maar dit kan klein dingetjies behels wat 'n groot verskil in ander se lewens kan maak. Ons probeer in VGK-Koelenhof iets van bogenoemde sigbaar maak op 'n baie klein en beskeie skaal.

Ons het wat ons noem 'n barmhartigheidsfonds waaruit ons noodverligting bied. Ons versprei ook gereeld voedselpakkies onder behoeftige lidmate. Ons moet egter nog 'n lang pad loop wat dit betref. Geestelike ondersteuning aan siekes en waar die dood intree is wel goed. Ons is tans besig om gemeenskapsprojekte te identifiseer wat ons kan loods of waarby ons betrokke kan raak. Die kerkleiers self is besig met opleiding in gemeenskapstransformasie. Ons besef egter 'n gestuurde gemeente is nie noodwendig 'n gemeente met gemeenskapsprojekte is nie, maar een waarvan die lede self deur hul lewe daaglik transformeerend lewe.

#### b) Oorgrens en gasvryheid teenoor die vreemdeling

Die koninkryk van God kry ook gestalte waar kleur en rassegrense oorgesteek word en mense mekaar beter leer ken en aanvaar. Die vreemdeling moet verwelkom en tuis laat voel word sonder enige bybedoelings soos lidmaatskapwerwing.

Hierdie vreemdelinge kan verskillende vorme aanneem soos straatmense, besoekers, ensovoorts.

In die geval van VGK-Koelenhof is groot deel van die gemeente kerklos. Hulle kwalifiseer binne ons gemeentekonteks as vreemdelinge. Hulle is vreemd wat die eredienste betref en vreemd wat die gemeentelike aktiwiteite betref. Hulle leef eintlik vervreemd van God self. Hierdie groep moet deeglik in gedagte gehou word tydens ons transformasieproses. Hulle is ons onmiddellike 'sendingveld'.

Hierdie gasvryheid is nie slegs beperk tot die eredienste nie, maar strek tot in die gewone lewens van die lidmate. Dit vra soms opofferinge soos om jou kos, huis en gerief te deel. Om gasvryheid uit te leef is daarom nie maklik nie. Hoe nader mense aan mekaar beweeg, hoe meer bewus raak hulle van hul verskille en hoe groter die moontlikheid van konflik. Die hantering van konflik en versoening word egter weer geleenthede tot publieke getuies van God se koninkryk. "Die antieke, vroeë kerklike verstaan van gasvryheid is 'n deug van sorg teenoor die vreemde, arme en vlugteling in

nood. Dit is met ander woorde nie 'n gesellige saamkuier met die eie nie (Vosloo 2006).

Hy noem verder dat gasvryheid vandag geïnstitutionaliseerd geraak deur die stigting van fondse vir barmhartigheid. Praktyke van gasvryheid is praktyke wat die openheid, inklusiwiteit en ontvanklikheid van die Triniteit weerspieël teenoor die vreemde, kerklosse, kerkvreemde, die hele gemeenskappe ongeag ras, kleur, plaas, kerk en godsdiens. Vosloo (2006:103) wys ook op die transformerende krag van gasvryheid. Dit doen iets aan die gewer en die ontvanger. Gewone maaltye word missionale geleenthede (Frost, 2006:167). Gasvryheid en kos is byna onlosmaaklik. Dit word instrument vir evangelisasie. Dit is regtig 'powerful'(Frost, 2006:174).

It's really about having the eyes to see God's grace in the ordinary things of life. Instead of thinking of ordinary, everyday activities such as eating as mundane and unholy, let's consider how we might see them as opportunities to bring God and his grace into our everyday world (Frost, 2006:159).

#### 5.6.1.5 Patroon V: Die erediens as publieke getuienis

Die kernvraag hier is: “Wat is die verhouding tussen aanbidding (erediens) en die publieke getuienis van die kerk (gestuurdheid)?” Die uitgangspunt is dat die erediens primêr gerig is op God. Die votum is immers ‘n verklaring dat dit God is wat sy gemeente byeenroep of versamel.

Dis nie primêr na binne gerig op die behoeftes van die aanbidders nie en ook nie na buite op die buitelanders se behoeftes nie. Tradisioneel word die erediens en die publieke getuienis van die kerk gesien as twee aparte sake. Die “inside and out”(Barrett *et al*, 2004:103) -benadering. Hiervolgens het die erediens dan slegs ‘n instrumentele funksie. As die erediens as instrument benader word, dien dit slegs om die gemeente toe te rus, aan te spoor en te motiveer sodat hulle buite in die samelewing in staat sal wees om getuies te wees.



Wanneer die erediens primêr fokus op die Drie-Enige God, word die erediens geplaas binne die breër beweging van God in die wêreld. Die erediens word volgens hierdie uitgangspunt gesien as publieke getuienis. Die “inside out”-benadering (Barrett *et al*, 2004:103). Die erediens het dus essensieël ‘n publieke karakter.

Dit is duidelik uit die doelbewuste keuse wat die vroeë kerk gemaak het om haarself te beskryf. Ons let veral op die volgende drie begrippe :

- i) Die *ekklesia* se byeenkoms is ‘n publieke gebeurte. Ander groepe het van ander begrippe gebruik gemaak wat in omgang was waardeur hulle hulself as privaat en eksklusief voorgestel het. Die kerk maak doelbewus ‘n keuse ten gunste van *ekklesia* omdat dit die aard van die kerk beskryf.
- ii) Die boodskap van die kerk word ook beskryf met ‘n term wat ‘n publieke karakter dra, naamlik *Kerygma*, wat ‘n publieke aankondiging in die naam van die koning beteken.
- iii) Die derde term hou verband met aanbidding. *Leitourgia* wat saamgestel is uit twee Griekse woorde wat “mense” (laos) en “werk” (*ergon*) beteken. Die klassieke betekenis van die word dui op werk wat gedoen word vir of in belang van die mense (Barrett *et al*, 2004:106).

Die modernistiese skeiding tussen geloof en rede waardeur geloof as privaat beskou word, kan dus nie gehandhaaf word nie. Aanbidding is publieke getuienis (Barrett *et al*, 2004:106). Dit maak die erediens missionaal.

Deur ons aanbidding verklaar ons teenoor die dominante kultuur van die omgewing dat God koning is en heers. Dit word prakties gedemonstreer deur byvoorbeeld die versorging van armes, ensovoorts

#### a) Die erediens as onderhouer van ons identiteit

Uit die etnografiese navorsing blyk dat die meeste deelnemers die gemeente as intiem, vriendelik en as gasvry beleef, veral met verwysing na die erediens. Wat interessant is van hierdie belewenis, is dat niks spesiaal of buitengewoon gedoen word om ‘n vriendelike of intieme atmosfeer te skep nie. Daar is nie verversings na die erediens nie.

nie, nie iemand wat by die deure staan en besoekers of lidmate verwelkom nie. Hier is dus nie van kunsmatigheid sprake nie. Die informaliteit en gemaklikheid met tyd is 'n belangrike bydraende faktore tot die beleving van intimiteit en vriendelikheid.

Dit is 'n eienskap wat verder ontwikkel en bewustelik bevorder kan word sodat die eredienste deur die “vreemdeling” as oop en uitnodigend ervaar kan word. So 'n oopheid na buite sal die publieke karakter van die erediens versterk.

Die oorheersende siening is egter nog dat die kerkwees een uur een dag in die week, naamlik op 'n Sondag is en dus aan 'n bepaalde gebou, gekoppel is. Daarby is die fokus ook nog baie op die kerkgebou self vanweë onafgehandelde bouwerk en toenemende druk op onderhoud. Die gemeente sukkel dus nog baie met infrastruktuur. Die ideaal leef nog sterk om die kerkgebou volledig te voltooi. 'n Gebrek aan fondse bring mee dat hierdie proses stadig vorder. Ons sal moet leer om die fokus meer na die ontwikkeling van mense te verskuif.

Die beskouing dat kerkwees 'n 24/7-saak is word egter, veral in erediensverband, reeds goed gevestig. Wat die praktyk hiervan betref moet daar nog baie gedoen word.

#### b) Gevolgtrekking

Ons gevolgtrekking is dat die eredienste van die VGK-Koelenhof een van haar belangrikste missionale bates is. Die belewenis van gasvryheid, vriendelikheid en omgee tydens die eredienste moet as missionale instrument optimaal benut word.

Ons moet die informele karakter van die erediens meer bevorder. Pete Ward noem die titel van sy boek *Liquid Church* (aangehaal deur Frost 2006:134). Die gedagte is dat die kerk vloeibaar, aanpasbaar en altyd uitnodigend moet wees.

Die gemeente se byeenkomste moet verder as 'n ‘third place’ (Frost 2006) ontwikkel word. Hierdie sogenaamde “derde plekke” is sosiale plekke soos koffiewinkels en restaurante. Hier kuier mense gesellig saam. Die gemeentelike byeenkomste is vir die gemeentede sulke “derde plekke”. Verspreid oor ongeveer 80 plase, word die erediens en ander byeenkomste welkome geleenthede vir herontmoeting en sosialisering. Dit is baie meer as net 'n institusionele byeenkoms.

#### 5.6.1.6 Patroon VI: Afhanklikheid van die Heilige Gees

“It is rightly urged that the doctrine of the Spirit should have a much more central place in missionary thinking if mission are to recover their power of initiative” (Newbigin, 1963:77). Boff noem in hierdie verband ’n kerk wat erns maak met die werk van die Heilige Gees, maak eintlik erns met die Drie-Enige God.

The church stands on these two columns: the incarnate Son and the Spirit poured out on all humanity, but particulrly on the church. A church without charism, without legitimate space given to the Spirit, without the vigour and strength that give it youth and a spirit of inquiry, is not a church in the image of the Trinity, the true church of God (Boff, 1988:207).

Die kerk se afhanklikheid van die Heilige Gees kom veral tot uitdrukking in volgehoue gebed. Sonder die krag en leiding van die Heilige Gees is dit nie moontlik om ons taak te vervul nie. Gebed spel ons totale afhanklikheid van God uit (Rom.8:26-28). Deur gebed word die Drie Enigheid van God bevestig. Ons bid om die teenwoordigheid van God in die Liggaam van Christus deur die Heilige Gees.

Wanneer ons bid moet ons natuurlik ook vertrouê hê in God. Daarom moet daar tot geloofaksie oorgegaan word. ’n Voorbeeld hiervan is die *Boulder Mennonite Church*. Hulle het ten spyte van ’n gebrek aan fondse vir ’n belangrike projek, eenvoudig in geloofsvertroue opgetree en gesê “Do it. If God favors it, the money will be there” (Barrett *et al*, 2004:120).

Deur gebed word daar veral gevra en gesoek na die wil van God. “Prayer is not about getting what we want – the fulfillment of our will; it is about learning what God wants – the bending of our will to God’s will”(Barrett *et al*, 2004:125).

Die sogenaamde gebedskringe is baie gewild onder die bruin mense. Daar was vir jare so ’n groep in ons gemeente wat dan ook interkerklik funksioneer. Daar is nou weer binne die werksaamhede van die getuienisaksie van die gemeente met so ’n gebedsbediening begin. Uit die navorsing blyk dat daar vir baie ’n noue verband is tussen gebed en die teenwoordigheid van God in hul lewe.

As finansieël-afhanklike gemeente leer ons om deur geloof en vertroue op God te leef. Wat ons het word nie gesien as die produk van ons ywer nie, maar as gawes uit God se hand.

#### 5.6.1.7 Patroon VII: Heenwysing na die heerskappy van God

Die kerk staan in diens van die koninkryk van God. Die kerk is instrument/teken/agent/voorsmaak van die koninkryk van God.

Die kerk is dus nie gelyk aan die koninkryk van God nie. Die koninkryk van God is ook nie gesetel in sekere gemeenskapsprojekte nie. Dit is ook nie die private heerskappy van God in die hart of lewe van die individu nie. Die koninkryk van God is nie alreeds volledig hier nie en ook nie uitsluitlik geleë in die toekoms nie.

Dit het deurbreek met die eerste koms van Jesus, maar is ook besig om te kom. Dit sal in sy totaliteit en volheid kom met die Wederkoms van Jesus.

Daar is die bewustheid dat die kerk maar self gebroke is in 'n gebroke wêreld. Die kerk self het voortdurende verandering nodig. Sy is op pad saam met God deur en in hierdie wêreld. Die missionale kerk dink nooit dat sy al gearriveer het nie.

Die missionale kerk het ook 'n multikulturele karakter. Die kerk van die Here is globaal of katoliek. Ons kan nooit die kerk vir onself eien nie. Denominalisme is daarom 'n gevaarlike spel wat nie die koms van die koninkryk dien nie. Ons moet verstaan dat ons God se mense is en dat Hy net een kerk op aarde het. Daarom sal 'n missionale gemeente gekenmerk word deur hul interaksie met ander kerke plaaslik en breër. Die ekumene blyk dus baie belangrik te wees vir die dien van God se koninkryk. "Their understanding of connectedness is practiced as partnership and mutual encouragement. There are no denominational ties to work with" (Barrett *et al*, 2004:137).

Die VGK-Koelenhof moet ongelukkig dieselfde belydenis maak in verband met ons tekortkoming en gebrek as teken van die koninkryk van God. Ons is nog nie sterk genoeg gefokus op die koninkryk van God nie. Missionale transformasie moet dit uiteindelik help bevorder.

#### 5.6.1.8 Patroon VIII: Missionale gesag

Die gesag om die evangelie te verkondig kom van God (Matt.28:18).

Jesus's authority comes from God, and the church's authority comes from Jesus, who sent out the twelve and 'and gave them authority over unclean spirits, to cast them out, and to cure every disease and every sickness (Matt.10:1).

Dit is dus duidelik dat die gesag aan leiers gegee is. Dit word verbind aan 'n vorm van bediening (ministry). Die leierskap is nie gesetel in een persoon nie, maar in die gemeenskap van gelowiges. Die Gees gee verskillende gawes van bedieninge (Efes.4:11-16). Die leierskap is deelnemend van aard. "Virtually all the congregations we visited had multiple people in authority"(Barrett *et al*, 2004:142).

Die leiers behoort te fokus op die gestuurde roeping van die gemeente. Vergaderings het nie eerstens ten doel om sake goed te bestuur of te beheer nie, maar om te bepaal hoe goed die gemeente aan haar roeping voldoen.

Verder moet die leierskap gestuurde praktyke aanmoedig.

It is not enough for them to lead the congregation in good projects. If the congregation by its life together is to be a sign of the reign of God, leaders will encourage missional practices and hold people accountable for them (Barrett *et al*, 204:146).

So byvoorbeeld is dit vir 'n ryk welvarende gemeente 'n groot uitdaging om met die armes te vereenselwig. Programme en projekte hou jou nog op gerieflike en gemaklike afstand van ander mense, terwyl die uitdaging is dat jy by die mense self betrokke sal raak.

## 5.7 SAMEVATTING

In Praktiese Teologie beweeg navorsing in die rigting van praktiese oplossings en die ontwikkeling van 'n strategie om dit te implimenteer. In hierdie hoofstuk is die aard

van verandering bespreek en die teorie toegepas op die VGK-Koelenhof. Daar is gelet op die realiteit dat 'n gemeente binne 'n bepaalde kultuur bestaan en daarna moet strewe om op grond van haar eie unieke identiteit, wat geanker en geskoei is op dié van die Triniteit, die heersende kultuur te beïnvloed en te transformeer. Hierin, het die argument in die hoofstuk gelui, speel leierskap 'n sleutelrol. Die leier moet op God fokus, die lidmate toerus, sensitief wees vir die sisteme waarin die lidmate hulle bevind en optree as hulle “spiritual director” wat hulle help groei na geestelike volwassenheid en 'n missionale identiteit.

Die laaste gedeelte van die hoofstuk poog om met behulp van Lois Barrett en ander se hulp agt strategieë uit te spel wat die gemeente sal help om missionaal te transformeer. In die laaste hoofstuk word gefokus op die samelewing en die rol wat die gemeente kan speel om dit positief te beïnvloed en te bevorder – om so in die proses self verander te word.

## HOOFTUK 6

### VAN MISSIONALE TRANSFORMASIE NA GEMEENSAPSTRANSFORMASIE

#### 6.1 INLEIDING

Missionale transformasie is gefokus om die *interne proses* van verandering in die gemeente se kultuur te help skuif van instandhouding na gestuur-wees.

Gemeenskapstransformasie is onder andere een van die doestellings van missionale transformasie. Dit is die *eksterne proses*, die resultaat van die gemeente se missionale karakter en invloed.

The interplay of love, life and interpersonal relations in the bosom of the Trinity is reflected in human interpersonal and social relations, pressing for transformations of the present decadent situation to make it a more faithful reflection of the Reality that is the foundation of all community (Boff, 1988:116).

#### 6.2 ONS EERSTE MISSIONALE TREë

VGK-Koelenhof vereenselwig haarself met Frost (2006:99) se klem op 'n gemeente se kwaliteit van verhoudings, die krag van hulle getrouheid en hulle verbasende gasvryheid. Dit is kwaliteite in 'n gemeente wat uitstyg bo indrukwekkende materiële bates en groot getalle. Met die gawes van gasvryheid, eenvoud, liefde, en vrede gee baie lidmate om vir mekaar. Dit gebeur op 'n baie klein, byna onopsigtelike skaal, maar jy hoor tog soms daarvan. Daar is voorbeelde waar lidmate wat op 'n individuele vlak betrokke is by gemeenskapsprojekte en onbaatsugtige diens as Christene lewer. Nogtans het baie lidmate die idee dat om 'n aktiewe getuie vir God te wees, jy meer betrokke moet raak by die gemeente se interne lewe.

Hulle is dus nie altyd daarop bedag dat hulle juis daar waar hulle woon, werk en ontspan, getuies moet wees en moet leef as Christene nie. Diegene en die res van die

gemeente moet tot die oortuiging gebring word dat jy juis meer betrokke moet raak in jou gemeenskap en nie noodwendig meer by die gemeente nie.

The goal isn't to bring everyone's work into the church; the goal is for the church to be these unique kinds of people who are transforming the places they live and work and play because they understand the whole earth is filled with the *kavod* of God (Bell, 2005:85).

Daar is ook voorbeelde waar die gemeente meer georganiseer word by die gemeenskap betrokke is. In hierdie geval moet die Christian Youth Movement (CYM) van die gemeente uitgesonder word. Omdat van die jongmense begin verstaan het dat die kerk geroep is om 'n getuie na buite met woord en daad te wees, het hulle op eie inisiatief begin optree as gestuurdes. Hulle het begin betrokke raak by gemeenskapsuitreike ver buite die gemeente op plekke soos Laingsburg, die bediening aan haweloses op Stellenbosch en gemeenskapsjeugprojekte. Dit is die eerste klein treetjies op 'n reis wat ongelooflike gestuurde potensiaal inhou.

### 6.3 HINDERNISSE EN GELEENTHEDE

Voordat ons by enige ander grense kom wat moontlik oorgesteek moet word, moet ons eers by onself begin en interne grense oorsteek of beter gestel, afbreek.

#### 6.3.1 Die grense van geslotenheid

Die gemeente is nog grootliks na binne gerig. Ons is gefokus op selfonderhoud en instandhouding. Dit maak ons geslote. Hierdie grens van geslotenheid moet afgebreek word. Ons moet 'n paradigmaskuif ondergaan (Bosch 1991).

Ons het reeds met hierdie afbreekproses begin, maar daar lê nog 'n lang en moeilike pad voor. Een manier waarop dit kan gebeur, is wanneer lidmate al meer en meer vir hulleself begin vra: Hoe kan ek 'n verskil maak in my omgewing?

Een van die lidmate het hierdie vraag in haar lewe toegepas. Sy vertel dat sy vir God gevra het waar Hy wil hê moet sy in haar omgewing 'n verskil maak. Sy het 'n



behoefte onder kinders raakgesien en met 'n kinderbediening begin. Die navorser beskou dit as nog 'n voorbeeld van 'n eerste tree gee.

### 6.3.2 Belemmerende faktore

#### (i) Finansiële beperkings

Dit is doodnatuurlik vir individue en groepe om ter wille van oorlewing hul energie te gebruik om hulself aan die gang te hou. Die bietjie bronne wat daar is, sal gevolglik ten alle koste beskerm word ter wille van die self. Die totstandkoming van die VGK-Koelenhof Ontwikkelingstrust hoop om hier uitkoms te bied.

#### (ii) Gevoel van minderwaardigheid

Etikettering oor baie jare laat 'n gevoel van minderwaardigheid en magteloosheid by mense ontstaan. Die plaasarbeider was oor baie jare blootgestel aan sulke etikettering. Daarom moet daar nou opnuut gevra word na ons ware identiteit: Wie is ek? Wie is ons? Daar moet ontslae geraak word van die etikette wat deur die jare om ons gehang was. 'n Minderwaardigheidsgevoel ontnem 'n mens van selfvertroue en weerhou jou om na buite te beweeg, aangesien jy jouself nie beskou as iemand wat 'n verskil kan maak nie. Identiteit het 'n kragtige uitwerking op mense (Castells 2004). Indien die VGK-Koelenhof daarom haar identiteit in die Drie-Enige God en haar voorkeuroeping "ontdek", sal dit ongekennde geestelike energie in die gemeente loslaat.

### 6.3.3 Geleenthede

Etnografiese navorsing fokus op die alternatiewe stories in 'n gemeente en vra waarderende vrae (Marais & Tayler-Ellison, 2004:5). Dit is 'n stap in die regte rigting. Daar moet nie net gefokus word op die probleme nie. 'n Positiewe benadering moet eerder gevolg word.

Daarom moet die geleenthede te midde van die uitdagings raakgesien word. Die voorbeeld, reeds genoem, van die CYM en die lidmaat wat 'n kinderbediening begin het, toon dat die Gees van die Here reeds aan die werk is. Hulle inisiatiewe moet raak gesien en ondersteun word. Hulle kan verder gehelp word deur hulle te netwerk met dergelike inisiatiewe.

Die ongelooflike potensiaal van leiers onder volwassenes sowel as jongmense, is 'n groot bate. Van die amptelike leiers is bestuurders en voormanne op plase en beskik reeds oor goeie vaardighede wat met geestelike leierskap gekombineer kan word. Die gasvryheid van mense oor die algemeen is 'n besondere Christelike deug wat baie moontlikhede inhou.

Die gemeente het 'n infrastruktuur wat met die regte aanwending 'n groot bate is. Die gemeente beskik oor eie grond en eiendom. Die bied 'n basis vanwaar bedieningsaksies kan geskied. Dit is 'n bymekaarkom plek vir aanbidding, opleiding en toerusting.

Die mooi verhouding met die boeregemeenskap skep alreeds 'n goeie basis vir samewerking. Daar is reeds geleenthede soos met die VGK-Koelenhof Ontwikkelingstrust waar samewerking met die boeregemeenskap gestalte kon vind.

#### 6.4 VOORSMAAK EN TEKEN VAN DIE KONINKRYK VAN GOD

Burger (2005:169) noem dat God se roeping nie om ons draai nie, maar om “*God en sy koninkryk en sy plan om mense wat in nood is.*” [skrywer se skuinsdruk].

Die uitdaging vir die VGK-Koelenhof is hoe om prakties binne 'n landelike konteks van meervoudige plaasgemeenskappe betrokke te wees. Dit sal tyd en verdere navorsing neem om by 'n werkbare formule uit te kom. Verder sal die gemeente moet fokus op die *volhoubare ontwikkeling* van elke plaasgemeenskap. Die fokus behoort dus geplaas te word op die ontwikkeling of dan wel ook die bemagtiging van *mense* sodat hulle transformerend betrokke kan bly hulle eie plaasgemeenskap.

Die riglyn wat Bosch (1979a:229) gee help baie hiermee: “Die bepaalde *konteks* dui dus aan waar ons aksent moet val en die *omstandighede* dui aan op watter wyse ons getuienis oorgedra sal word” [skrywer se skuinsdruk].

##### 6.4.1 Saam met ander

Volgens David Bosch (1991:368) is sending sending saam met ander. Hy wys daarop dat geen kerk met 'n meerderwaardige houding die ander as objek van sending moet

maak nie. Dit was wel die geval met die Westerse kerk wat die kerke in Afrika as objekte van hul sending beskou het. Die ekumeniese bande wat die gemeente het in ons omgewing bied 'n geleentheid om saam met ander ons roeping uit te leef.

#### 6.4.1.1 Saam met nie-regerings organisasies

Daar is talle gevestigde NGO's op die plase werksaam wat op areas fokus soos alkoholisme, regte van die plaasarbeider, kinders, ouerskap, vroueregte en vaardigheidsopleiding.

Die navorser se waarneming hier en ook by Kayamandi, 'n voormalige swart woonbuurt, is dat NGO's om twee redes kleiner opsette kies om by betrokke te wees.

(i) Dit is soms makliker, geriefliker en meer hanteerbaar en meetbaar in terme van uitkomst. 'n Plaasgemeenskap is kleiner as 'n dorpsopset. Daar het jy soms net die plaaseienaar se toestemming nodig om betrokke te raak, terwyl heelwat partye in 'n dorpsopset ter sprake is. 'n Tradisionele swart woonbuurt soos Kayamandi is weer meer toeganklik in terme van grootte as Kayalitsha of Nyanga.

(ii) Gemeenskappe wat voorheen benadeel was, soos in die geval van plaasarbeiders, was onder die mees uitgebuite mense in die arbeidersmark. Hulle het die afgelope klompie jare baie aandag geniet. Die politieke en sosiale fokus is sterk op die opheffing van armoede en die skep van geleenthede. Uiteraard sal NGO's betrokke wil raak by kontekste waar hulle verseker kan wees van fondse vir projekte. Die gevaar bestaan dat persone en instansies vir eie gewin betrokke raak by plaasgemeenskappe.

Die geskiedenis van kolonisasie in Afrika is sprekende voorbeelde daarvan. Gesondheidsdienste gelewer deur die sendingorganisasies in die koloniale tydperk het as instrument gedien om die invloed van die Westerse moondhede te versprei. Dieselfde geld in die geval van evangelisasie.

Nineteenth-century medical missionaries were, according to A.F.Walls the "heavy artillery" of missionary work, being mobilized with the aim of using the technical superiority of Western medical practice to bolster evangelism (M.Worboys 2000:2009).

Daar is twee NGO's met wie die gemeente in ons omgewing handvat ten einde ons gemeenskap te dien. Die een organisasie is Dopstop wat tien jaar gelede ontstaan het met die doel om die dopstelsel onder plase te beveg en te beëindig. Dit is suksesvol gedoen. Tans is die organisasie se fokus op die verantwoordelike gebruik van drank en 'n gesonde lewenstyl. Die ander NGO is die Women on Farms Project wat veral fokus om die mishandeling van vroue aan te spreek en om die regte van vroue op plase te bevorder.

#### 6.4.1.2 Die gemeente se unieke rol

Die vraag bly egter: Wat is die gemeente se unieke getuigenis en hoe kan ons dit uitleef?

Dit is ook die vraag wat Harden (2006:485) met verwysing na sy vier modelle vir sosiale verandering aan die orde stel. 'The opportunity for measuring and determining the role of faith and spirituality is thwarted by a lack of understanding the normative logic expressed in these programs'. Die vraag is dus wat geloofsgebaseerde programme uniek maak in 'n situasie waar die kerk en die NGO's dieselfde doelstellings met betrekking tot die gemeenskap het. Werk God nie ook deur die NGO's nie?

Harden (2006:481-504) beskryf vier moontlike modelle van sosiale verandering. Dit word hieronder gelys.

##### a) Charismatiese model

Sosiale verandering word primêr bewerkstellig deur geestelike ingryping. Sosiale diens aktiwiteite is bloot 'n instrument en bied ondersteuning tot geestelike aktiwiteite. Die doel is nie primêr om sosiale hulp te verleen nie, maar om geestelike verandering teweeg te bring.

##### b) Die tradisionele model

Geestelike intervensie het nie sosiale programme nodig nie en sosiale intervensie het weer nie geestelike programme nodig nie.

c) Die moderne model

Nie-godsdienstige aktiwiteite word primêr gebruik om geestelike verandering te bewerkstellig. Geestelike aktiwiteite is slegs simbolies of ondersteunend van aard ten opsigte van die sosiale aktiwiteite. Hierdie benadering is inherent geestelik, maar op die oppervlak sosiaal van aard.

d) Die 'Enhancement'-model

Die sosiale diens-intervensie en die geestelike diens-intervensie word geïntegreer. Geestelike intervenisie ondersteun die sosiale diens-intervensie. Daar is 'n interafhanklikheid tussen die twee geloofsgebaseerde dimensies.

'n Mens wonder of Jesus volgens die evangelies nie die moderne model gevolg het nie. Hy het naamlik mense materieel en fisies gehelp sodat hulle tot geloof kan kom. Daar was dus 'n geestelike onderbou betrokke.

Dit is 'n vraag hoe presies die gemeente se sosiale betrokkenheid prakties gestalte behoort te kry. Die bevorderingsmodel (Enhancement) van Harden lyk na 'n aantreklike opsie. Met die kreatiewe spanningsverhouding (Bosch, 1991:381) wat daar tussen kerk en wêreld behoort te wees, is die geïntegreerde benadering van die "enhancement"-model 'n goeie moontlikheid om verder te ondersoek. Die volgende beginsels is wel belangrik wanneer hierdie model op die proef gestel word.

(i) Volgens Kritzinger moet ons nie ons 'roots' vergeet nie. Missiologie is veranker in die *Missio Dei* (Bosch, 1991). Dit gaan vir die kerk primêr om God en Sy wil vir die wêreld.

(ii) Die gemeente behoort nie in die eerste instansie programme en projekte aan te pak as missionale aktiwiteit nie. Die gemeente self is die sending (I Petrus 2:9). Die hele gemeente is gestuur en nie slegs individue wat betrokke is by projekte of programme nie. Die kerk is "Missionary by its very nature" (Bosch 1991:372).

(iii) Die einddoel van die kerk se betrokkenheid in die gemeenskap is om teken en getuie te wees van die Koninkryk van God (Livingston, 1989:350)

(iv) Die kerk se betrokkenheid geskied op grond van die beginsels van die koninkryk van God naamlik vrede, versoening en geregtigheid.

(v) Die ontwikkeling van die landelike gemeenskappe moet volhoubaar wees en 'n holistiese benadering moet gevolg word.

Wat die praxis sirkel betref wat Kritzinger (2005) voorstel, blyk ooreenkomste te hê met J.Hendriks (2004) se metodologie vir praktiese teologie. Dit is dalk sinvol om dit verder te vergelyk.

#### Kritzinger se praxis sirkel

Teologiese refleksie

Konteksanalise

Spiritualiteit

Beplanning en Aksie

#### Hendriks se metodologie

Teologie gaan oor identiteit. Wie is God en wat is die kerk?

Teologie gaan oor die Skrif en tradisie.

Teologie gaan oor konteks: dis tyd en plek gebonde. Die kerk binne 'n sekere tyd en plek.

Teologie gaan oor geloofsonderskeidende interpretasie.

Teologie gaan oor die Koninkryk.

Hierdie elemente van teologie bly in 'n hermeneuties sensitiewe dialoog betrokke by mekaar.

#### 6.4.1.3 Saam met ander kerke

Hoewel daar baie Pinkstergroepe in ons omgewing is, is daar slegs twee gevestigde kerkgenootskappe, naamlik onself en die Rooms Katolieke Kerk. Ons is ook die enigste twee kerke met infrastruktuur in die area, met aanbiddingsplekke en grond. Daar bestaan 'n baie goeie verhouding tussen die twee kerke. Daar is nog nie gemeenskapsprojekte saam aangepak nie, maar ons deel wel in sommige gevalle verteenwoordiging op dieselfde instansies, soos maatskaplike dienste. Moontlike samewerking in die toekoms lyk baie goed.

Die gemeente skakel interkerklik in by die Raad vir Kerklike Samewerking in Stellenbosch (RKSS) wat die meeste kerke verteenwoordig.

Wat die NGK-familie betref, het ons wel kultuur en etniese grense wat oorgesteek moet word. Op 'n onlangse vergadering het die Verenigde Ring bevestig: “Dit bly ons visie, wil en begeerte om met een verenigde stem ons getuienis op geloofwaardige wyse te lewer” (11 September 2008, Franschhoek).

Dit is ons uitdaging om kruiskultureel en interkultureel betrokke te wees (D.X.Simon 2006:33). Versoening is inderdaad 'n belangrike tema in ons gesprekke. Aangesien ‘healing the trauma of the past’ (Shreiter, 2003:20) 'n wesenlike aspek is van versoening, word daar eersdaags binne die Ring 'n ‘Healing of memories’-program vir lidmate en predikante aangebied.

#### 6.4.1.4 Saam met die boeregemeenskap

Omdat die gemeente binne 'n landelike konteks van verskillende plase geleë is, is dit vanselfsprekend dat die plaaseienaars betrek moet word by die ontwikkeling van die plaasarbeiders. Met die goeie samewerking wat daar tans bestaan, kan daar goeie resultate bereik word in so 'n verhouding. Die plaasarbeider moet natuurlik self aktief betrek word. 'n Voorbeeld hiervan is die betrokkenheid van 'n sakeman in ons omgewing. Die navorser het ongeveer twee jaar gelede die voorreg gehad om 'n sakeman en sy vrou te ontmoet wat by die gemeente betrokke geraak het. Aangesien die betrokkenheid nie deur ons gesoek of geïnisieer is nie, word dit as 'n ingrype van Bo beskou.

Na 'n aantal verkennende gesprekke is besluit om 'n trust ten bate van die gemeente te stig. Die trust staan bekend as die VGK-Koelenhof Ontwikkelingstrust. Die doel van die trust is in kort om die gemeente te bemagtig om haar getuienis in die gemeenskap effektief te kan uitleef. 'n Voorlopige insamelingsmikpunt van R1 miljoen is gestel om ons doelwit te bereik. Die gemeente geniet gelyke verteenwoordiging op die trust. Hierdie verhouding of vennootskap is bedoel om 'n langtermynverhouding te wees wat gebaseer is op meer as net finansiële hulp. Dit is 'n betrokkenheid wat gebaseer is op vriendskap, vennootskap en 'n gesamentlike visie en getuienis. Hoewel ons nie souseer die kulturele en etniese grense in ons onmiddellike omgewing het om te oorbrug nie, het ons in bogenoemde gebeurtenis 'n storie waar sosio-ekonomiese grense oorbrug is. Hierdie voorbeeld van vennootskap is nou goed ontwikkel en die trust is goed op dreef wat sy doelstellings betref.

## 6.5 SAMEVATTING

In hierdie laaste hoofstuk het die navorser probeer om sterker te beweeg na die ontwerp van 'n strategie. Praktiese Teologie beweeg voortdurend in 'n hermeneutiese sensitiewe dialoog waar God (identiteit) en sy koninkryk in gesprek is met die Woord wat met die wêreld (konteks) in dialoog is. Uit hierdie korrelasies word gehoorsaamheid en geloofsonderskeidende aksiestappe gebore. Die slothoofstuk spel heel nederige eerste treë vir die VGK-Koelenhof uit. Dit vat die hindernisse en geleenthede wat daar is, saam. Dit droom hoe dit saam met ander vennote 'n teken van die Koninkryk in ons samelewing kan wees. Die verandering binne die gemeente kan nooit 'n doel op sigself wees nie, of bloot terwille van die behoeftes van die lidmate self plaasvind nie. Die gemeente moet verander ter wille van die nood van die gemeenskap en die eer van God. Daarom moet missionale transformasie uiteindelik lei na gemeenskapstransformasie. Die gemeente moet met haar unieke rol en roeping saam met ander daarna streef om as gestuurde agent die samelewing te help transformeer. So word die gemeente 'n teken en voorsmaak van die koninkryk van God.



## 7. SLOTOPMERKING

VGK-Koelenhof staan aan die begin van haar missionale reis saam met die Drie-Enige God. Deur hierdie navorsing het ons ontdek waar ons nou is (Keifert, 2007). Ons wil hierdie reis geloofsonderskeidend en in gehoorsaamheid aan God onderneem. Ons het ontdek dat God 'n voorkeurreeping vir ons binne ons konteks het. Ons het ontdek dat ons bereid moet wees om diepliggend te verander. Ons het ontdek dat God ons vir hierdie doel besondere gawes, bates en geleenthede gee wat ons moet raaksien en benut. Ons het ontdek dat klein en eenvoudig nie minderwaardig beteken nie, maar ook oneindige seëninge inhou want:

When we have no impressive buildings and no swollen budgets to sustain our work, often only then do we realize that the best we have to offer this post-Christendom world is the quality of our relationships, the power of our trustworthiness, and the wonder of our generosity (Frost, 2006:99).

## BIBLIOGRAFIE

- Ackerman, J. 2001. *Listening to God: spiritual formation in congregations*. Bethesda: The Alban Institute.
- Armour, M.C. & Browning, D. 2000. *System-sensitive leadership: empowering diversity without polarizing the church*. Joblin: College Press.
- Barrett, L.Y. (et al) 2004. *Treasure in clay jars: Patterns in missional faithfulness*. Grand Rapids: Eerdmans
- Bell, R. 2005. *Velvet Elvis: repainting the Christian Faith*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Boff, L. 1988. *Trinity and Society: Liberation and Theology 2*. UK: Burns and Oates
2000. *Holy Trinity, perfect community*. New York: Orbis Books
- Bonhoeffer, D. 1985. *Spiritual care*; translated and with introduction by Jay C. Rochelle. Philadelphia, PA: Fortress.
- Bosch, D. 1979a. *Heil vir die wêreld*. Pretoria: NG-Kerkboekhandel.
- 1979b. *A spirituality of the road*. Scottdale, Pa: Herald.
1991. *Transforming Mission: Paradigm shifts in theology of mission*. New York: Orbis Books.
- Burger, C. 2005. *Ontmoetings met die lewende God. Hoe God ons roep, nuut maak – en stuur*. Wellington: Bybelkor.
- Buitengewone Provinsiale Koerant No. 5572, 1 September 2000. Beskikbaar:  
[http://www.capegateway.gov.za/Text/2004/3/policy\\_settlement\\_farm\\_workers.pdf](http://www.capegateway.gov.za/Text/2004/3/policy_settlement_farm_workers.pdf)  
 [2009, August 10].

- Burger, B. & Nell, I. (reds.). 2002. *Draers van die waarheid: Nuwe-Testamentiese visies vir die gemeente*. Stellenbosch: Buvton.
- Butin, P.W. 2001. *The Trinity*. Louisville: Geneva Press.
- Castells, M. 2004. *The power of identity. The information age: economy, society and culture, volume II. 2nd ed.* Oxford: Blackwell.
- Cunningham, D.S. 1998. *These three are one: The practice of trinitarian theology*. Massachusetts: Blackwell.
- Davis, S.T., Kendall, D. S. J. & O'Collins, G .S. J. (eds.). 1999. *The Trinity: An Interdisciplinary Symposium on the Trinity*. New York: Oxford.
- Dünzl, F. 2007. *A brief history of the doctrine of the Trinity in the early church*. London: T & T Clark.
- Fiddes, P.S. 2000. *Participating in God: A Pastoral Doctrine of the Trinity*. London: Darton, Longman and Todd.
- Frost, M. 2006. *Exiles: Living missionally in a post-Christian culture*. Massachusetts: Hendrickson.
- Gunton, C.E. 1991. *The promise of Trinitarian Theology*. Edinburgh: T&T Clark.
- Harden, M. 2006. *Towards a faith-based program theory: A reconceptualization*. *Evaluation review* 30(4): August: 481-504. Sage Publications.
- Hendriks, H.J. 2004. *Studying congregations in Africa*. Wellington: Lux Verbi.BM.
- Johnson, L.K. 1996. *Scripture Discernment: Decision making in the church*. Nashville: Abingdon Press.

Keifert, P. 2007. *Ons is nou hier: 'n Nuwe era van gestuur-wees*. Wellington: Bybel-Media.

König, A. 2001. *Fokus op 300 geloofsvrae wat mense die meeste vra*. Wellington: Lux Verbi.BM.

Kritzinger, J.N.J. *A question for mission – a mission of question*. Beskikbaar:  
<http://www.cwmnote.org/klippies.php> [2008, June 5].

Labour Law - Basic Conditions of Employment Act No. 75 (1997). Beskikbaar:  
<http://www.paralegaladvice.org.za/docs/chap00/04.html> [2009, August 09].

Livingston, J.K. 1989. *A Missiology of the Road: The Theology of Mission and Evangelism in the Writings of David Bosch*. A thesis presented for the degree of Doctor of Philosophy at the University of Stellenbosch, Volume II.

Marais, F. 2007. *God praat-leef luisterryk vir vergaderings*. Wellington: Bybelkor.

Marais, F. & Ellison, P.T. 2004. Push through the pain: the Spirit transforming churches across the world. Ongepubliseerde artikel.

McNeal, R. 2003. *The present future: six tough questions for the church*. San Francisco: Jossey-Bass.

Meyer, D.J. 2007a. Persoonlike onderhoud. 28 Augustus, Stellenbosch.

2007b. Persoonlike onderhoud. 29 Augustus, Stellenbosch.

2007c. Persoonlike onderhoud. 29 Augustus, Elsenburg.

2007d. Etnografiese navorsing in VGK-Koelenhof. September, Koelenhof.

Moltmann, J. 1991. *History and the triune God: contributions to trinitarian theology*. London: SCM Press.

- Morris, D. & Olsen, C. 1997. *Discerning God's will together*. Bethesda: Alban Institute.
- Moss, D. & Vennote. 2003. Koelenhof Beplanningskomitee: Koelenhof Neighbourhood Area. Integrated Development Plan: Stellenbosch Municipality 2002-2006. Stellenbosch: [2003, September 9].
- Newbiggin, L. 1963. *The relevance of trinitarian doctrine for today's mission*. C.W.M.E. Study Pamphlets No.2. London: Edinburgh House Press.
1978. *The open secret*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Nicol, W. 2002. *Gebed van die hart*. Wellington: Lux Verbi.BM.
- Niemandt, N. 2007. *Nuwe drome vir nuwe werklikhede: geloofsgemeenskappe in pas met 'n postmoderne wêreld*. Wellington: Lux Verbi.BM.
- Peters, T. 1993. *God as Trinity: relationality and temporality in divine life*. 1st ed. Louisville: Knox Press.
- Peterson, E.H. 1987. *Working the angels: The shape of pastoral integrity*. Grand Rapids: Eerdmans.
2005. *Christ plays in ten thousand places: A conversation in spiritual theology*. Grand Rapids: Eerdmans.
2006. *Eat this book: A conversation in the art of spiritual reading*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Robinson, A.B. 2003. *Transforming congregational culture*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Roxburgh, A.J. 2005. *The sky is falling!?!: Leaders lost in transition*. Eagle, Idaho: ACI.
- Sanneh, L. 2003. *Whose religion is Christianity: The gospel beyond the West*. Grand Rapids: Eerdmans.

- Schreiter, R. 2003. *Liberation and Reconciliation as paradigms of mission*. Sundbyberg: The Swedish Mission Council.
- Schulze, L. F. 1978. *Geloof deur die eeue*. Pretoria: NG-Kerkboekhandel.
- Simon, D.X. 2006. Keeping a Foot on the Past and an Eye on the Future: Crossing ethnic-cultural frontiers amidst diversity. Eddy van der Berg (ed.). *Affirming and Living with Differences* (Studies in Reformed Theology), Amsterdam: Meinema-Zoetermeer, 21-36.
- Smit, D. 1987. *Hoe verstaan ons wat ons lees?: 'n Dink- en werkboek oor die hermeneutiek vir predikers en studente*. Kaapstad: NG Kerk-Uitgewers.
2003. *Vernuwe!- na die beeld van God ons Skepper. Wat Christene bely oor God die Skepper*. Wellington: Lux Verbi BM.
- Smit, A. (red.). 1995. *Nuut gedink oor leierskap in gemeentes: Die begeleiding van 'n Christelike geloofsgemeenskap*. Kaapstad: Lux Verbi.
2001. *Meetings that matter: Leadership, spirituality and discernment in congregations*. Wellington: Lux Verbi BM.
- Stevens, R.P. & Green, M. 2003. *Living the story: Biblical spirituality of everyday Christians*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Swart, I. 2006. *Journal of Religion in Africa*. Leiden: Koninklijke Brill.
- Sweet, L. 2004. *Summoned to lead*. Grand Rapids: Zondervan.
- The Directorate: Redistribution Implementation Systems. Beskikbaar:  
[http://www.dla.gov.za/land\\_reform/redistributred.htm](http://www.dla.gov.za/land_reform/redistributred.htm) [2009, August 09].
- Thomas, R. 2003. *Counting people in: Changing the way we think about membership and the church*. Wiltshire: The Cromwell Press.

Thompson, J. 1994. *Modern Trinitarian Perspectives*. New York: Oxford University Press.

Time: Summer Journey Double Issue. 2009. Vol. 173, nos. 26/27.

Vanhoozer, K J. (ed.). 1997. *The trinity in a pluralistic age: theological essays on culture and religion*. Grand Rapids: Eerdmans.

VGK Streeksinode Kaapland. 2006. *Handelinge: Vierde gewone vergadering*. Belhar: VGK in SA Streeksinode Kaapland.

Cerf, V. 2009. The net's bog bang. *Time*, June 29-July 6: bl. 46

Volf, M. 1998. *After our likeness: the church as the image of the Trinity*. Grand Rapids: Eerdmans.

Vosloo, R. 2006. *Engele as gaste. Oor gasvryheid teenoor die ander*. Wellington: Lux Verbi.BM.

Wainwright, A.W. 1962. *The Trinity in the New Testament*. London: SPCK

Ware, C. 1995. *Discover your spiritual type: A guide to individual and congregational growth*. Bethesda: The Alban Institute.

Weinandy, T.G & O.F.Mcap. 1995. *The Father's Spirit Of Sonship: Reconceiving the Trinity*. Edinburgh: T&T Clark.

Willard, D. 1991. *The spirit of the disciplines*. San Francisco: Harper & Row.

Worboys, M. 2000. *The colonial world as mission and mandate: Leprosy and Empire, 1900-1940*. Author(s): [Source: Osiris, 2nd series, vol. 15, *nature and Empire: Science and the colonial Enterprise*, 207-218]; <http://jstor.org/stable/301949> Accessed: 2008, June 28.

